

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

Egz. Nr 1

Płk dypl. Ignacy PŁONKA

PRZYGRANICZNY
KONFLIKT ZBROJNY W WARUNKACH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

54808

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/2110

05-002110-001-0

WARSZAWA

1993

54808

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

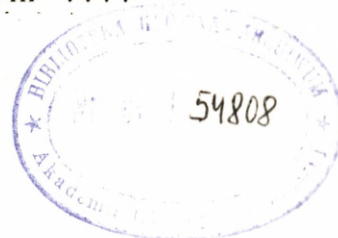

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Egz. nr 1-3

Ppłk dypł. Ignacy PŁONKA

PRZYGRANICZNY KONFLIKT ZBROJNY
W WARUNKACH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

KIEROWNIK NAUKOWY

Płk dr hab. inż. Marian KOWALEWSKI

W A R S Z A W A

1 9 9 3

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	3
1. PROBLEMATYKA I PROCEDURA BADAWCZA ROZPRAWY	7
2. PRZYGRANICZNY KONFLIKT ZBROJNY - ASPEKT TEORETYCZNY ...	27
2.1. Miejsce i rola elementów teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego w naukach wojskowych	28
2.2. Miejsce przygranicznego konfliktu zbrojnego w zja- wiskach konfliktowych	33
2.3. Treść, zakres, istota i cechy	41
2.4. Rodzaje, formy i metody	56
3. TAKTYKA WALKI	64
3.1. Warunki i wymagania prowadzenia działań bojowych .	65
3.2. Cele, zadania wydzielonych sił lądowych	84
3.3. Rodzaje działań wydzielonych sił lądowych.....	88
3.4. Skład, ugrupowanie, wskaźniki rozmachu działań ...	91
3.5. Użycie wydzielonych sił do działań	104
3.6. Organizacja dowodzenia	109
3.7. Zabezpieczenie	117
ZAKOŃCZENIE	129
LITERATURA	132
ZAŁĄCZNIKI	
nr 1. Definicje	143
nr 2. Przyczyny doprowadzające do konfliktów przygra- nicznych	151
nr 3. Synteza wyników badań (symulacja komputerowa)..	193

W S T Ę P

Głębokie przemiany w międzynarodowym układzie sił, związane z tym proces transformacji ustrojowej zarówno w Polsce, jak i w sąsiadujących bezpośrednio nowo powstałych państwach tworzą całkowicie odmienne warunki dla bezpieczeństwa militarnego kraju. Oficjalne odrzucenie przez państwa europejskie zimnej wojny, istotny postęp w rokowaniach rozbrojeniowych, przyjęte a oczekujące ratyfikacji decyzje o redukcji potencjałów militarnych - wszystko to sprzyja nowemu podejściu do analiz zachodzących zjawisk przy budowaniu doktryny bezpieczeństwa narodowego¹. W formułowanych prognozach rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w Europie wskazuje się, że zagrożenie wybuchem wojny (totalnej, wszechogarniającej) maleje². Jednocześnie, pomimo rodzącej się i rozwijającej koncepcji wspólnego europejskiego domu, w prognozach zwraca się uwagę na fakty mocno zróżnicowanych narodowych interesów, które mogą być źródłem sytuacji konfliktowych. Proces dochodzenia do wzajemnych porozumień - to czekający nas długotrwały okres obfitujący w wydarzenia - również o charakterze militarnym.

Należy sądzić, że w drodze do wspólnego europejskiego domu trudno będzie uniknąć skrajnie niekorzystnych sytuacji w procesie transformacji ustrojowej, których źródłem będą zarówno spontaniczne, jak i sztucznie kierowane emocje różnych grup społecz-

1. Por. W. Stankiewicz, *Konflikt i bezpieczeństwo*, Wyd. AON, Warszawa 1991, Zeszyty Naukowe nr 3/4 s. 38
2. Por. M. Kowalewski, *Obronność w prognozach opiniach polityków*, Wyd. AON, Warszawa 1992.

nych do prób rozwiązań siłowych włącznie. Obecny stan geopolityczny i geostrategiczny zmusza polityków i wojskowych do prowadzenia badań rodzących się zjawisk z punktu widzenia rozwoju prognozowanych sytuacji militarnych. W instytucjach wojskowych prowadzone są badania naukowe, których rezultat jest prezentowany na różnego rodzaju konferencjach naukowych, spotkaniach teoretyków i praktyków. Ich tematem są szeroko rozpatrywane problemy prowadzenia działań obronnych na obszarze kraju. Weryfikowane przez tak szerokie gremium specjalistów, wyniki badań dają podstawę do określania perspektywicznych kierunków rozwoju sił zbrojnych RP oraz koncepcji ich użycia w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa narodowego. Jednocześnie dostrzegana jest potrzeba wprowadzenia głębokich przemian w istniejących planach prowadzenia operacji na obszarze kraju.

Całkowite odejście od planów ciężkich operacji zaczepnych czy obronnych (w ramach ówczesnie obowiązujących założeń doktrynalnych) na rzecz prowadzenia działań zbrojnych samodzielnie spowodowało zmiany w określeniu zadań dla sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej^{3, 4}.

Analizując nowe zadania na tle przemian polityczno-

-militarnych zachodzących w Europie, celowe wydaje się objęcie

-----

3. Rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenia i działalności SZ RP w roku 1991. Wyd. MON, Sztab Generalny WP, Warszawa 1990, p. 2.5. " W IC MON i AON wypracować strategiczną, wielowariantową koncepcję obrony obszaru kraju. Stosownie do niej weryfikować plany mobilizacyjnego rozwinięcia i operacyjnego użycia sił zbrojnych oraz przygotowanie i prowadzenie działań obronnych na obszarze kraju przez wojska operacyjne i formacje obrony regionalnej we współdziałaniu z formacjami obrony cywilnej ...".

badaniami problematyki konfliktów, rozstrzyganych zbrojnie, w strefie przygranicznej.

Rozprawa niniejsza jest rezultatem kilkuletnich badań problematyki przygranicznych konfliktów zbrojnych, ich istoty, celów, rodzajów, form, a także sposobów prowadzenia oraz użycia do ich rozwiązania wydzielonych sił lądowych. Usystematyzowano dotychczasowe poglądy, rozważania i dociekania badawcze oraz przedstawiono syntezę wyników własnych badań cząstkowych. Pod względem metodycznym natomiast ma ona - w zamiarze autora - poprowadzić Czytelnika od spraw ogólnych do konkretnych propozycji praktycznych rozwiązań związanych z organizacją i prowadzeniem walki w strefie przygranicznej. Idei takiej podporządkowano układ rozprawy, składającej się z trzech rozdziałów.

W pierwszym rozdziale przedstawiono problematykę rozprawy, szczególnie uzasadnienie wyboru tematu, cel i problemy badawcze, hipotezę roboczą, przedmiot i obszar badań, stosowane metody oraz czynności procesu badawczego.

Rozdział drugi zawiera ogólną teorię przygranicznego konfliktu zbrojnego ze szczególnym wyeksponowaniem: jego miejsca w -----

4. Rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenia i działalności SZ RP w roku 1992, Wyd. MON, Sztab Generalny WP, Zespół szkolenia operacyjnego, Warszawa 1991, p. 5.1.

"... Doskonalenie koncepcji użycia Sił Zbrojnych RP do obrony obszaru kraju oraz sprawdzenie wariantów operacyjnego rozwinięcia wojsk stosownie do możliwych zagrożeń militarnych państwa. W przebudowaniu systemu dowodzenia siłami zbrojnymi na szczeblu centralnym i okręgów wojskowych...", "... dowódcom OW i ZT nakazano przygotować planowanie i prowadzenie aktywnych działań obronnych na obszarach odpowiedzialności, eksponując manewrowe użycie wojsk. W przedsięwzięciach szkoleniowych problematykę przegrupowania oraz wchodzenia do walki poza przydzieloną strefą ...".

systemie konfliktów, miejsca i roli teorii tego konfliktu w systemie nauk wojskowych, a przede wszystkim treści i zakresu pojęcia, istoty, cech, rodzajów, form oraz metod jego rozwiązania.

W rozdziale trzecim przedstawiono taktykę walki wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym. Dokonano w nim jego ogólnej charakterystyki, eksponując: cele, zadania, rodzaje działań, skład ugrupowania, wskaźniki rozmachu i użycie wydzielonych sił.

W zakończeniu rozprawy podano uogólnione wyniki badań oraz sugestie dotyczące kierunków dalszego rozpatrywania powyższej problematyki.

Integralną częścią pracy są przedstawione załączniki. Definicje pochodzące z różnych materiałów źródłowych stanowiły podstawę systematyzacji pojęć, a ponadto umożliwiały dokonywanie pewnych typologii operujących się na związkach z logiką formalną i semantyką logiczną. Określenie przyczyn doprowadzających do konfliktów przygranicznych umożliwiło dokonanie pewnej hierarchizacji możliwości, ważności i prawdopodobieństwa ich wystąpienia, a w konsekwencji wytypowanie konfliktogennych rejonów przygranicznych.

Prezentowana praca mogła powstać dzięki życzliwemu stosunkowi praktyków i teoretyków do hipotez sformułowanych przez autora oraz dzięki pomocy jakiej mu udzielili w procesie ich weryfikacji.

1. PROBLEMATYKA I PROCEDURA BADAWCZA ROZPRAWY

Przygraniczny konflikt zbrojny - w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej - jego istota, cel, rodzaje, formy, sposoby prowadzenia i użycia w nim wydzielonych sił lądowych jest w ostatnich latach przedmiotem wzmożonego zainteresowania. Stanowi jedno z istotnych i aktualnych zadań szkoleniowych, ponieważ - jak nigdy przedtem - wskazuje jednoznacznie na użycie sił zbrojnych tylko na obszarze własnego kraju. Pojawia się zatem potrzeba dość precyzyjnego ujęcia od strony teoretycznej samego zjawiska społecznego⁵, jakim jest przygraniczny konflikt zbrojny, szczególnie określenia miejsca, roli i jego atrybutów oraz praw, reguł, zasad itp., którymi się rządzi. Natomiast niejako wtórną problematykę badawczą stanowi udział wydzielonych sił lądowych w rozstrzygnięciu tego rodzaju konfliktu.

Literatura systematyzująca pojęcia wojny i konfliktu zbrojnego jest bardzo obszerna. Istnieje mnogość różnych podziałów i uogólnień, a także definicji, pozostających w sprzeczności ze sobą. Nadal występuje "nieoficjalny spór" pomiędzy prawnikami, wojskowymi i publicystami o rozumienie poszczególnych terminów⁶. Dotychczasowe studia i prowadzone badania naukowe koncentrowały się głównie na użyciu i działaniu oddziałów, związków

-----
5. Słownik języka polskiego, wyd. PWN, Warszawa 1989, Tom III, s. 1023

6. Por. J. Kaczmarek, Bitwa o przetrwanie, Wyd. MON, Warszawa 1988, s. 20

taktycznych w składzie armii realizującej zadania w składzie koalicyjnym. Potwierdzeniem powyższych wniosków są treści zawarte w: "Regulaminie walki dywizja-pułk", "Biuletynach Informacyjnych", czy podręcznikach opracowanych przed 1990 rokiem. Traktują one w sposób tylko sygnałny możliwość realizacji innych zadań poza zasadniczymi rodzajami działań bojowych w ramach operacji zaczepnych czy obronnych. W założeniach nowej doktryny obrony obszaru kraju zarysowują się dwie zasadnicze koncepcje użycia sił zbrojnych RP:

- pierwsza - użycie całości sił zbrojnych RP przy zaangażowaniu gros sił (politycznych, ekonomicznych, ludzkich itp.) - nazywana wojną;
- druga - użycie wydzielonych sił zbrojnych RP, ale tylko takiej ich części, aby nie została naruszona trwałość systemu obronnego państwa jako całości - nazywana konfliktem zbrojnym⁷.

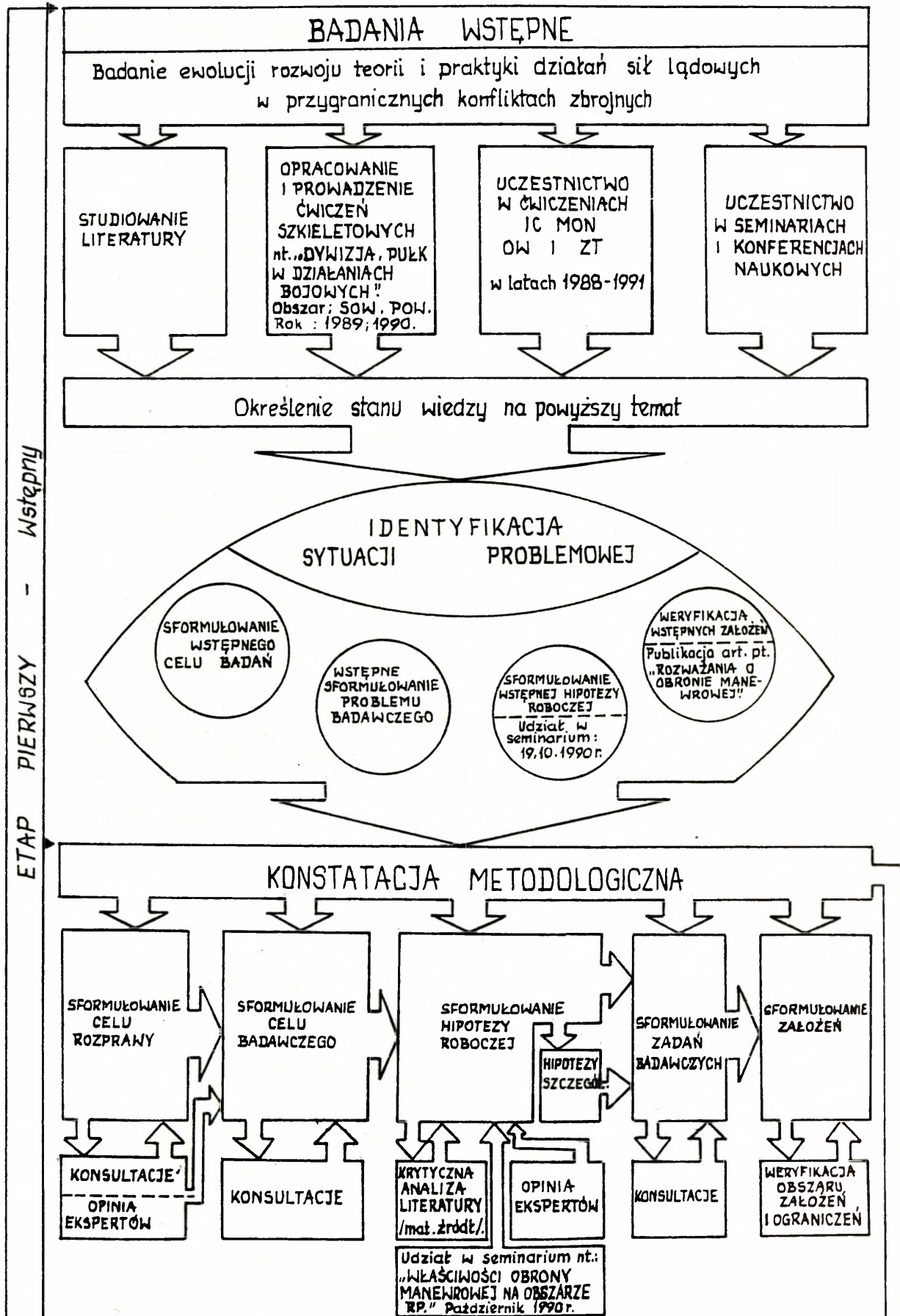
Powyższa typologia przybliżyła obszar rozpatrywanej problematyki.

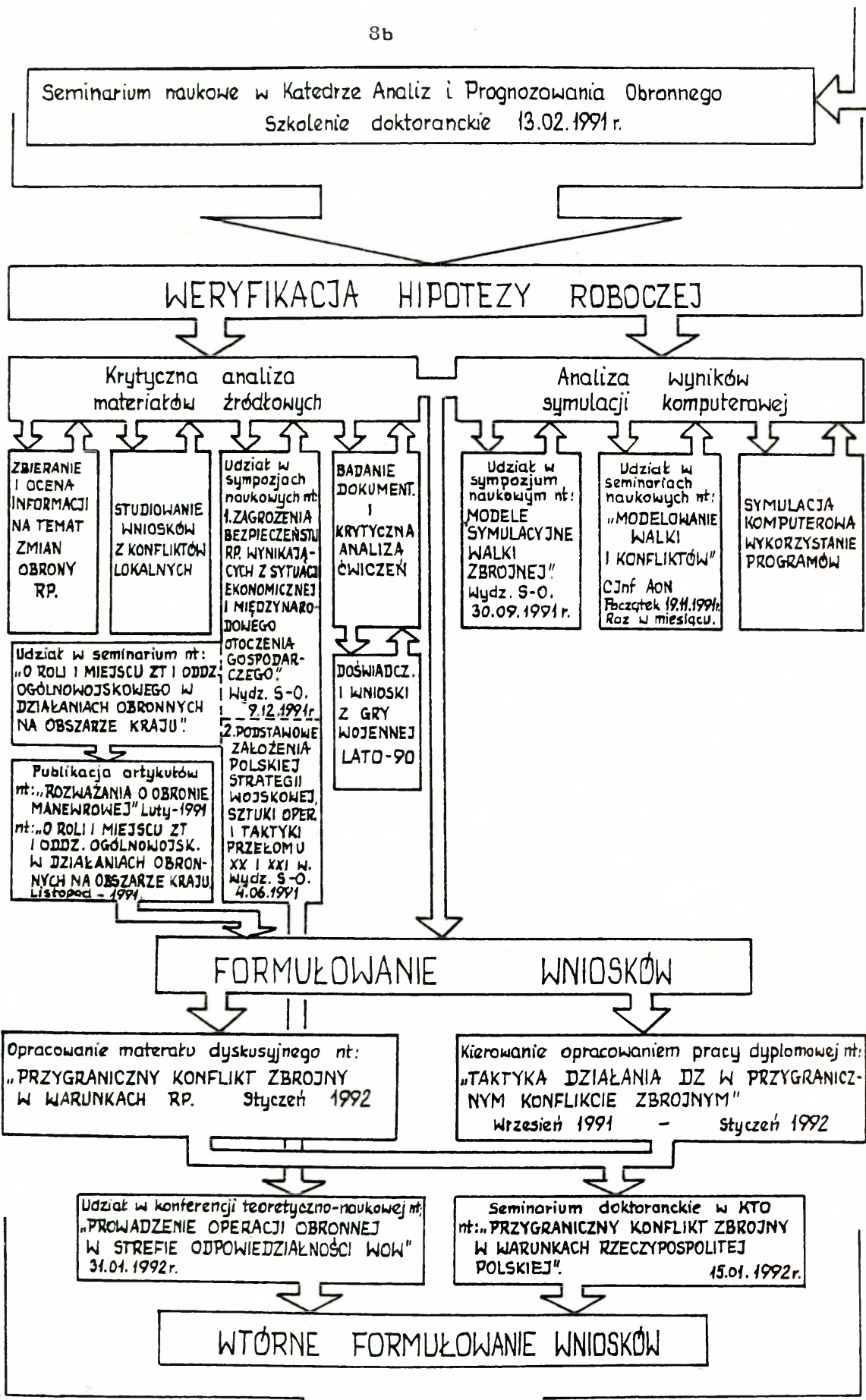
Przebieg badań

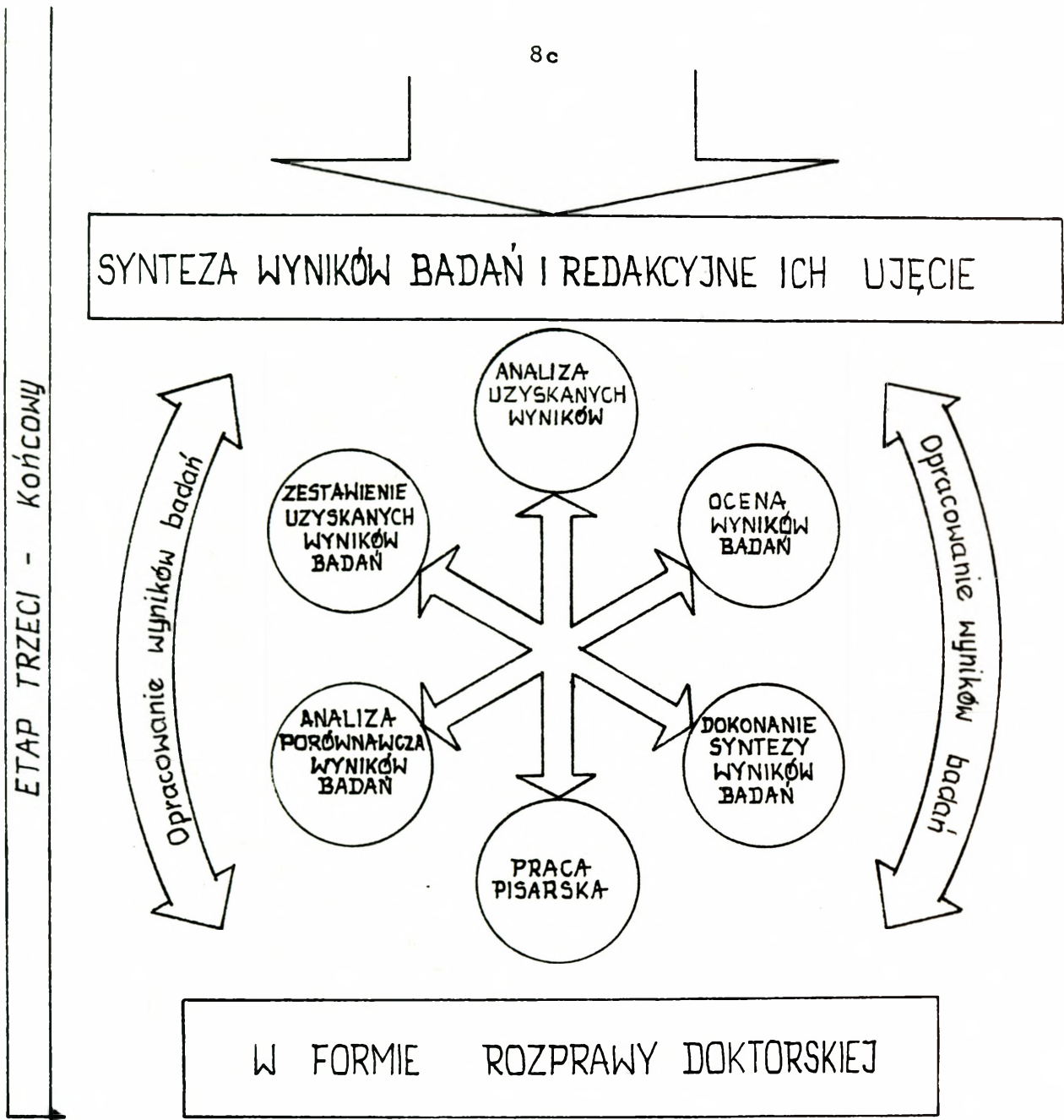
Procedurę badawczą przyjęto realizować w trzech zasadniczych etapach według schematu czynności procesu badawczego przedstawionego na rys. 1.

- etap pierwszy - wstępny;
- etap drugi - teoretyczno-praktyczny, w którym dokonano za pomocą wcześniej dobranych metod badawczych, weryfikacji

-----
7. Por. R. Wróblewski, Nauki obronne a bezpieczeństwo narodowe. Wyd. AON 1990, Warszawa, s. 3

Rys.1. Czynności procesu badawczego.

hipotezy roboczej i sformułowania wniosków;

- etap trzeci - końcowy, w którym dokonano syntezy wyników badań i opracowania ich w formie rozprawy doktorskiej.

W etapie wstępnym weryfikowano założenia wstępnej hipotezy roboczej i ustalenia koncepcji rozprawy - włącznie z konstantacją metodologiczną. Istotną częścią prac badawczych o charakterze wstępnym było badanie rozwoju teorii i praktyki działań sił lądowych w przygranicznych konfliktach zbrojnych⁸.

Dążąc do usprawnienia całego procesu badań literatury przedmiotu zgromadzono i przestudiowano ją (w szerokim tego słowa znaczeniu) korzystając z trzech zasadniczych działów.

Pierwszą grupę literatury stanowiły opracowania, które wprowadziły autora w obszar wiedzy związanej z metodologią prowadzenia badań naukowych i tym samym umożliwiły wykorzystanie wybranych metod badawczych przy opracowywaniu rozprawy doktorskiej.

Drugą grupę stanowiła literatura, która mogła pomóc autorowi rozprawy zarówno w pogłębieniu wiedzy, jak i dokonaniu wstępnego usystematyzowania ogólnej teorii konfliktów zbrojnych, wojen i konfliktów społecznych.

Trzecia grupa - to obszerny zasób literatury związany z wiedzą dotyczącą przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych i taktycznych w różnych warunkach terenowych.

-----
8. Badania te oparto na krytycznej ocenie literatury problemu. Objęto nimi literaturę historyczną i współczesną, opracowane i przeprowadzone ćwiczenia szkieletowe w latach 1989-1991, a także ćwiczenia prowadzone w IC MON, OW i ZT w latach 1989-1991.

Literaturę korespondującą z problematyką rozprawy można podzielić na literaturę metodologii badań naukowych, literaturę teorii problemu, literaturę praktyki problemu oraz literaturę pomocniczą.

Literatura metodologii badań naukowych umożliwiła dogłębne poznanie struktury procedury badawczej oraz metod, za pomocą których autor mógł rozwiązywać przyjęte problemy badawcze. Do podstawowych publikacji, z których korzystano w toku prowadzenia badań, należy zaliczyć: A.Barczak "Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego związku taktycznego" - rozprawa habilitacyjna, S.Nowak "Studia z metodologii nauk społecznych", E.Wiśniewski "Metodyka wojskowych badań naukowych". Zawarty w tych opracowaniach: obszerny opis badań naukowych, sposób podejścia do rozpatrywanych elementów problemu badawczego, szczegółowy sposób zastosowania i wykorzystania metody badawczej oraz prawdopodobny oczekiwany rezultat - pomogły autorowi opracowywać rozprawę doktorską.

Literaturę teorii problemu stanowią opracowania dotyczące konfliktów społecznych i rządzących nimi praw i reguł. Do ważniejszych opracowań należy zaliczyć: C.Clausewitz "O wojnie", M.Howard "Wojna w dziejach Europy", J.Kaczmarek "Bitwa o przetrwanie", S.Koziej "Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku", W.Łepkowski "Zarys strategii wojskowej" - rozprawa habilitacyjna, L.Mucha "Cechy wojen. Nauka i doktryna wojenna", Z.Pawlak "O konfliktach", A.D.Rotfeld "Wojskowe środki budowy zaufania a bezpieczeństwo Europy", R.Vukadinowic "Międzynarodowe stosunki polityczne", J.Wiatr "Socjologia wojska". Przystudiowa-

nie tego typu literatury pozwoliło na dogłębne zapoznanie się z istotą, treścią, rodzajami konfliktów społecznych, z ich klasyfikacjami, przedstawianymi formami i metodami ich rozstrzygania. W opracowaniach - zarówno tych wymienionych, jak i zawartych w bibliografii - dostrzega się pewne rozbieżności. Dotyczą one głównie "...nieoficjalnego sporu o rozumienie (definicję) terminu - WOJNA I KONFLIKT ZBROJNY..."⁹. W opracowaniach prawników wojna traktowana jest podrzędnie w stosunku do konfliktu zbrojnego, podczas gdy większość wojskowych teoretyków konflikt zbrojny traktuje wąsko i jakościowo odmiennie w stosunku do wojny. Natomiast publicyści przedstawiają i używają pojęcie wojny i konfliktu zbrojnego zamiennie. Bardzo przydatne do klasyfikacji pojęć były opracowania J. Kaczmarka i J. Wiatra. Szczególną rolę odegrał podział szeroko rozumianego konfliktu z punktu socjologicznego na konflikt psychiczny i społeczny. Przyjmując ten tok rozważań autor mógł dokonać wyboru i klasyfikacji wojny i konfliktu zbrojnego jako form konfliktu społecznego. Bardzo pomocne do dalszych rozważań były szeroko opisane rodzaje, formy i metody rozstrzygania wojen i konfliktów zbrojnych.

O ile duża ilość opracowań odnosi się do teorii problemu związanego z wojną i konfliktem zbrojnym, o tyle niewiele można znaleźć opracowań, które zostały poświęcone teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego, szczególnie dotyczącego obszaru kraju. Zapewne jest to skutkiem istniejącej po 1944 roku sytuacji geopolitycznej PRL, w której sprawy i interesy Polaków widziane by-

-----

9. Patrz J. Kaczmarek, Bitwa o przetrwanie, Wyd. MON, Warszawa 1988, s. 20-21

ły przez pryzmat wielkomocarstwowych dążeń ZSRR, oraz pełnego podporządkowania spraw obronności kraju doktrynie istniejącego do 1.04.1991 roku Układu Warszawskiego. Krytyczna ocena teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego prezentowana w literaturze, pozwala twierdzić, że konieczna jest weryfikacja i twórcza rozbudowa tej teorii - głównie w zakresie treści i pojęć, istoty i cech, rodzajów i metod rozwiązywania, a także sformułowania praw i twierdzeń. Ustalenie prawidłowości występujących w przygranicznym konflikcie zbrojnym pozwoli zaproponować rodzaje, formy i metody prowadzenia walki.

Literaturę praktyki problemu można podzielić na dwie podgrupy: pierwszą, w której są przedstawione rozważania dotyczące prognozy i oceny możliwych zagrożeń bezpieczeństwa RP i prawdopodobnego rozwoju wydarzeń. Stanowią ją głównie prace naukowo-badawcze prowadzone w IC MON i AON. Największy wkład w literaturę problemu, w opinii autora, wnoszą następujące opracowania: S.Kozieja "Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku", R.Kulczyckiego "Globalna prognoza zagrożenia RP", J.Kuriaty "Polityczne i wojskowe aspekty obronności RP", A.Madejskiego "Ogólna ocena i prognoza sytuacji polityczno-militarnej RP", R.Wróblewskiego "Strategiczna operacja obronna na obszarze kraju". Literatura ta pozwoliła na poznanie najnowszych poglądów, które umożliwiły dokonanie oceny i prognozy wystąpienia przygranicznych konfliktów zbrojnych oraz prawdopodobnego rozwoju wydarzeń związanych z ich prowadzeniem¹⁰.

Drugą podgrupę literatury związaną z praktyką problemu stanowią opracowania, w których rozpatrywane są zagadnienia przy-

gotowania i prowadzenia operacji obronnych na obszarze RP.

O ile w pierwszej podgrupie literatury występuje wiele zbieżnych ocen i wniosków, to w czasie studiowania drugiej podgrupy literatury autor spotkał się ze znaczną polaryzacją poglądów na obronę obszaru kraju. Towarzyszące temu rozbieżności dotyczą pojęć, rodzaju form obrony, a także użycia określonych sił zbrojnych oraz ich struktur organizacyjnych; daje to szerokie spojrzenie i możliwość dokonania wielopłaszczyznowych porównań.

W analizie literatury praktyki problemu wykorzystano m. in. następujące publikacje: "Doświadczenia i wnioski z gry wojennej LATO-90", "Obrona manewrowa na szczeblach taktycznych" - materiały z seminarium, "Prowadzenie operacji obronnej w strefie odpowiedzialności WOW"-materiały z konferencji teoretyczno-naukowej, "Właściwości obrony manewrowej organizowanej na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej" - materiały z konferencji naukowej, S.Kozieja "Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku". Bardzo pomocna w uzupełnieniu luk w tym zakresie okazała się literatura pomocnicza, m. in. B.Gąsienica-Staszeczek "Konflikty międzynarodowe, wojny i walki rewolucyjno-wyzwoleńcze", M.Sydakiewicz "Kawaleria powietrzna", praca zbiorowa : "Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1985".

-----

10. Istniejące na ten temat poglądy - szkoda, że o charakterze popularnonaukowym autor - odnalazł w periodykach zarówno wojskowych, takich jak "Myśl Wojskowa" zeszyty kwartalne z 1989 i 1990 roku, w materiałach z konferencji naukowych prowadzonych z udziałem członka komisji sejmowej i przedstawicieli MON w AON w 1991 roku, jak cywilnych opracowaniach Państwowego Instytutu Spraw Międzynarodowych.

Literaturę pomocniczą stanowiły głównie wydania encyklopedyczne, słowniki, materiały z konferencji naukowych, sympozjów, seminariów, omówienia i dokumentacje z ćwiczeń, artykuły zamieszczane w "Myśli Wojskowej" i miesięcznikach Państwowego Instytutu Spraw Międzynarodowych oraz literatura o charakterze studyjno-historycznym. Pomimo niejednokrotnie uogólnionych oraz nie zawsze wystarczająco naukowo uzasadnionych treści, traktujących daną problematykę wybiórczo lub skrótowo, literatura pomocnicza może być wykorzystana do wnikliwych rozwiązań problemów cząstkowych. Na wyróżnienie zasługują tu następujące pozycje: E.J. Osmańczyka "Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych", Z.Scibiorka "Obrona dywizji (DZ, DPanc) podczas odpierania przeciwdzierzenia" - rozprawa habilitacyjna, "Doświadczenia i wnioski z gry wojennej LATO-90", "Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych", praca zbiorowa "Zbiór podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej".

Przedstawiona ocena literatury przedmiotu pozwoliła autorowi na sprecyzowanie wniosków potrzebnych do prowadzenia dalszych badań.

W n i o s k i

1. Do roku 1989 istniał regres w naukowym podejściu do problemów walki zbrojnej w strefach przygranicznych, a po 1989 roku zainteresowania został wymuszony sytuacją polityczno-militarną oraz brakiem oddzielnego opracowania w formie monografii naukowej.
2. Ustalenia o charakterze teoretycznym odnoszące się do zjawiska walki zbrojnej w strefach przygranicznych pozbawione

są dowodu naukowego - stąd aprioryczność proponowanych w literaturze koncepcji prowadzenia walki.

3. Doświadczenia i ustalenia związane z problematyką omawiane w literaturze są praktycznie, relacją pozbawioną głębszej analizy naukowej.
4. Głębokie badania poświęcone problemom społecznym i ich wyniki prezentowane w opracowaniach stanowią zasadniczą podstawę do przeprowadzenia analizy przyczyn doprowadzających do sytuacji konfliktowych.
5. Opisane i naukowo uzasadnione zasady sztuki wojennej stanowią podstawy opracowania taktyki walki wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Poza studiowaniem literatury niemałe znaczenie dla określenia stanu wiedzy na powyższy temat miało uczestnictwo w seminariach i konferencjach naukowych¹¹. Przeprowadzona teoretyczna konfrontacja dotychczas istniejących poglądów umożliwiła pogłębioną identyfikację sytuacji problemowej. Tym samym stworzyła warunki do sformułowania następnie celu badań: opracowania ogólnej teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego i na tej podstawie przedstawienia koncepcji użycia wydzielonych sił lądowych (związku taktycznego) w warunkach tego rodzaju konfliktu.

Przystępując do osiągnięcia tak sformułowanego celu autor sprecyzował wstępne problemy badawcze.

1. Jakie są związki pojęcia "przygraniczny konflikt zbrojny" z -----

11. Patrz rys. 1. Czynności procesu badawczego. Udział w seminariach nt. "O roli i miejscu ZT i oddziały ogólnowojskowego w działaniach obronnych na obszarze kraju" oraz "Rozważania o obronie manewrowej"

pojęciem wojny, konfliktu i incydentu?

2. W czym wyraża się istota przygranicznego konfliktu zbrojnego?
3. Jakie wyróżniamy rodzaje i formy przygranicznego konfliktu zbrojnego?
4. Jakie czynniki determinować będą użycie wojsk w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego?

Wstępna hipoteza robocza

Do rozwiązania problemów badawczych, określanych tu jako wstępne, przyjęta została hipoteza, którą na tym etapie autor uznał za wstępną. Hipoteza ta nie miała charakteru szczególnie nowatorskiego, przyjęte założenia były w istocie kompilacją poglądów własnych i innych autorów¹².

Sformułowano następujące przypuszczenia:

- przygraniczny konflikt zbrojny jest formą konfliktu zbrojnego, w procesie jego rozstrzygnięcia nie zostanie naruszona trwałość systemu obronnego państwa jako całości;
- ogólne cele i zasady walki zachowają swoją aktualność w odniesieniu do działań zbrojnych w warunkach tego rodzaju konfliktu;
- poszukiwań wymaga ustalenie efektywnych sposobów i technik prowadzenia walki.

Wstępna hipoteza robocza była poddana złożonemu procesowi weryfikowania, a uzyskane wnioski poddano pod osądowi publicznemu

-----

12. Patrz krytyczna ocena literatury z zakresu ogólnej teorii konfliktów zbrojnych, wojen i konfliktów społecznych oraz przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych i taktycznych w różnych warunkach terenowych.

19.10.1990 roku na seminarium naukowym nt.: "Właściwości obrony manewrowej organizowanej na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej". Uzyskana ocena posłużyła do dokonania weryfikacji wstępnych założeń i opracowania komunikatu naukowego w formie artykułu nt. "Rozważania o obronie manewrowej", a przede wszystkim stworzenia warunków do konstatacji metodologicznej.

Kolejne ustalenia, systematyzowanie części posiadanej wiedzy, szczególnie w zakresie określenia możliwych ilości sił zaangażowanych w przygranicznym konflikcie zbrojnym, a także prowadzone konsultacje posłużyły autorowi do ostatecznego sprecyzowania celu rozprawy.

Cel rozprawy

Opracowanie naukowo uzasadnionej ogólnej teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego i na tej podstawie przedstawienie koncepcji użycia wydzielonych sił lądowych w warunkach tego rodzaju konfliktu.

Dążąc do osiągnięcia tak sformułowanego celu rozprawy autor starał się nadać pracy charakter użytkowy, aby stanowiła przydatny materiał w procesie kształcenia w AON oraz w toku szkolenia dowództw i sztabów wojsk.

Problemy badawcze

Osiągnięcie wyznaczonego celu rozprawy wymagało pokonania szeregu trudności. Główna z nich związana była z udzieleniem odpowiedzi na pytanie - *jaką część sił zbrojnych, jak przygotowaną i w jaki sposób użyć do działań w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego?* Rozwiązanie tak sformułowanego problemu narzuciło w pewnym sensie tryb postępowania zmierzający do określenia

w:

- etapie pierwszym - istniejącego stanu;
- etapie drugim - związków pojęciowych, rodzajów i właściwości;
- etapie trzecim - przesłanek i przebiegu prawdopodobnych wydarzeń;
- etapie czwartym - czynników determinujących skład wydzielonych sił lądowych i sposobów ich użycia.

Przedstawiony wyżej tryb postępowania, aby mógł być w pełni zrealizowany, a jednocześnie gwarantował rozwiązanie głównego problemu badawczego, wymagał sformułowania przez autora szczegółowych problemów badawczych.

Przy precyzowaniu omawianej problematyki badań wyszczególniono kilka rodzajów pytań:

- faktograficznych, typu: jak jest?;
- eksploracyjnych, typu: dlaczego tak jest?;
- prognostycznych, typu: jak będzie? jakie są możliwości?;
- praktycznych, typu: jak postępować, aby osiągnąć zamierzone cele?¹³,

które zostały wykorzystane w ostatecznym etapie sformułowania szczegółowych problemów badawczych.

1. Jakie istnieją przesłanki, a jaki rozwój wydarzeń może doprowadzić do wystąpienia przygranicznego konfliktu zbrojnego?
2. Czym charakteryzować się będzie przebieg rozwoju wydarzeń w

-----
 13. Por. Cz. Jankowiak, Możliwości wykorzystania metod aktywizujących w nauczaniu taktyki w WOSR, Rozprawa doktorska cz. I, s.16, Wyd. AON, Warszawa 1990

rejonie przygranicznego konfliktu zbrojnego?

3. Jakie czynniki będą determinować skład wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym?
4. Kiedy należy użyć wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym?
5. Jaki zakres i jaka treść zadań przewidziana będzie dla wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym?
6. Jakimi rodzajami działań można zagwarantować pełną realizację zadań wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym?

Wykonanie wyznaczonego zakresu zadań badawczych poprzedziło sformułowanie szeregu przypuszczeń co do wyboru najstuszniejszej metody i sposobu ich rozwiązania oraz treści i zakresu rezultatów.

Hipoteza robocza

Autor uważa poniższe przypuszczenia za hipotezę¹⁴ roboczą rozprawy.

W obecnych warunkach Rzeczypospolitej Polskiej za konflikt zbrojny należy uważać każdy taki stan sytuacji międzynarodowej, w której strony - państwo polskie i jedno lub więcej państw sąsiednich - prowadzą spór, a w procesie jego rozstrzygnięcia an-

-----
 14. T.Kotarbiński, Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk, Ossolineum, Warszawa 1964, s.439.
 Przez hipotezę autor rozumie ogół takich przypuszczeń dotyczących przebiegu pewnych zjawisk lub zależności między nimi, które pozwalają wyjaśnić jakiś niewytłumaczony dotąd zespół faktów, będących pewnym problemem.

gażują siły zbrojne, ale tylko w takiej ich części, aby nie została naruszona trwałość systemu obronnego w całości.

Działania zbrojne w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego będą prowadzone przez jeden-dwa związki taktyczne odpowiednio wzmocnione, w obszarze kilku gmin, dużej aglomeracji miejskiej, w strefie pasa przygranicznego.

Czas starcia zbrojnego będzie miał charakter ograniczony. Istotną cechą tych działań będzie duża intensywność walk, zakończonych zaangażowaniem sfer dyplomatycznych w rozstrzygnięcie sporu.

Ogólne cele i zasady walki zachowają swoją aktualność również w odniesieniu do działań zbrojnych w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego. Zmieni się natomiast hierarchia ich ważności.

Poszukiwań wymaga ustalenie efektywnych sposobów i technik prowadzenia walki, Poszukiwania te należy skoncentrować dorobku polskiej myśli wojskowej dotyczącym działań zaczepnych.

Rozwój stosunków na płaszczyźnie politycznej, militarnej, ekonomicznej, etnicznej, ekologicznej i ideologicznej może stanowić źródło sytuacji konfliktowych o charakterze zewnętrznym lub wewnętrznym, rozwiązywanych zbrojnie przy pomocy wydzielonych sił lądowych.

Charakter przygranicznego konfliktu zbrojnego będzie determinował określone cele, zadania, rodzaje działań, skład, ugrupowanie oraz użycie wydzielonych sił lądowych.

Opracowana hipoteza robocza została poddana pod osąd ekspertów¹⁵, pracowników naukowo-dydaktycznych Wydziału Strategicz-

no-Obronno, Wydziału Wojsk Lądowych, a także oficerów pionu operacyjnego Sztabu Generalnego WP, Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego WP i okręgów wojskowych. Wnioski i propozycje ekspertów stanowiły podstawę do kolejnego uzupełnienia, wyjaśnienia oraz uwzględnienia nowych realiów polityczno-militarnych.

Założenia

Proces formułowania oraz weryfikacji hipotezy wymagał od autora sprecyzowania założeń badawczych o charakterze metodycznym i merytorycznym.

1. Założenia metodyczne:

- a) Proces badawczy przyjęto prowadzić w trzech etapach: wstępnym, teoretyczno-praktycznym i końcowym;
- b) W procesie identyfikacji sytuacji problemowej korzystać z trzech zasadniczych metod: krytycznej analizy materiałów źródłowych, badania i oceny materiałów naukowych, porównania, uogólnienia i analogii;
- c) Weryfikowanie przyjętej hipotezy roboczej dokonać w dwóch zasadniczych częściach wykorzystując następujące metody badawcze: krytyczną analizę materiałów źródłowych, opinie ekspertów, porównania i syntezy oraz empiryczną - symulacji komputerowej¹⁶;
- d) Ustalenia czynników determinujących skład wydzielonych sił lądowych dokonać głównie na podstawie prowadzonych badań metodą empiryczno-teoretyczną - symulacji komputerowej;

-----
15. Osąd ekspertów przeprowadzono według opisu metody badawczej przedstawionej w opracowaniu E. Wiśniewskiego pt. "Metodyka wojskowych badań naukowych", Wyd. AON WP, Warszawa 1990, s. 52-58

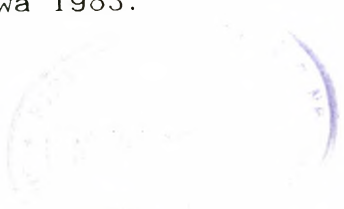
- e) W etapie końcowym posłużyć się analizą i oceną wyników badań, a jako główną metodę przyjąć analizę porównawczą i syntezę;
- f) Badaniami dotyczącymi opracowania naukowo uzasadnionej teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego objąć oficerów Wydziału Strategiczno-Obronnego, Wydziału Wojsk Lądowych AON WP oraz przedstawicieli Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych;
- g) Koncepcję użycia wydzielonych sił lądowych w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego konsultować i poddać ocenie eksperckiej w wybranych katedrach AON, komórkach operacyjnych Sztabu Generalnego WP, Głównym Zarządzie Szkolenia Bojowego WP, Pomorskim i Warszawskim Okręgu Wojskowym oraz w dwóch związkach taktycznych.

2. Założenia merytoryczne:

- a) W badaniach nad ogólną teorią przygranicznego konfliktu zbrojnego tego rodzaju konflikt będzie traktowany jako forma konfliktu zbrojnego;
- b) Konflikt zbrojny rozpatrywany jest jako forma konfliktu społecznego rozwiązywanego przy użyciu przemocy zbrojnej;
- c) Problematyka badań będzie poświęcona w głównej mierze ustaleniu i opisaniu rodzajów, form oraz wykryciu właściwości i prawidłowości występujących w przygranicznym konflik-

-----

16. Podczas prowadzonych badań wykorzystano metody przedstawione w opracowaniu A. Barczaka, "Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego związku taktycznego. Podstawy projektowania i wykorzystania", Rozprawa habilitacyjna, Wyd. ASG WP, Warszawa 1984, a ponadto w pracy zespołowej, "Metodyka wojskowych badań naukowych", Wyd. ASG WP, Warszawa 1983.

cie zbrojnym;

- d) Przygraniczny konflikt zbrojny może mieć wymiar morski, powietrzny i lądowy. Prawdopodobieństwo wystąpienia każdego z tych konfliktów w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej oraz swojego rodzaju modelowy zakres zdarzeń, a ponadto zawodowe przygotowanie autora zdecydowało o skupieniu uwagi na lądowo-powietrznej przestrzeni ewentualnego konfliktu;
- e) W czasie prowadzenia dogłębnej analizy przesłanek rozwoju wydarzeń mogących doprowadzić do konfliktu, jak również warunków, w jakich konflikt będzie prowadzony (poza sferą warunków polityczno-gospodarczych) doszedłem do wniosku, że jednymi z najważniejszych będą warunki terenowe, na nich zatem skupię uwagę;
- f) Analiza użycia wydzielonych sił lądowych będzie rozpatrzona na podstawie dotychczasowych oraz planowanych struktur organizacyjnych, uzbrojenia i wyposażenia związków taktycznych i oddziałów w aspekcie obecnych potrzeb i możliwości ich użycia w warunkach górskich, lesisto-jeziornych, nadmorskich i w aglomeracjach miejskich;
- g) Użycie wydzielonych sił lądowych biorących udział w przygranicznym konflikcie zbrojnym zostanie rozpatrzone w dwóch wariantach z MSD i MCzP, bez wiązania się z żadną określoną strukturą organizacyjną ani podziałem administracyjnym, z wykorzystaniem jedynie z struktury modelowej, - ze względu na istniejącą ewolucję i rozwój prac nad strukturami sił zbrojnych RP.

Sformułowanie zadań badawczych oraz założeń i ograniczeń było poprzedzone konsultacjami. Rezultat działalności badawczej prowadzonej w ramach tego etapu poddany został pod dyskusję na seminarium naukowym w Wydziale Strategiczno-Obronny w Katedrze Analiz i Prognozowania Obronnego AON WP podczas szkolenia doktorskiego w 1991 r. W toku dyskusji przedstawione główne tezy uzyskały akceptację uczestników. Istotnym wnioskiem była sugestia, aby w syntezie wyników badań zaprezentować rezultaty teorii problemu, a wnioski o charakterze prognostycznym, związane ze scenariuszami doprowadzającymi do przygranicznych konfliktów zbrojnych potraktować jako teoretycznie nietrwałe, o określonej żywotności prognostycznej. Na tym autor zakończył pierwszy etap badań.

W drugim etapie zasadniczym, przystąpiono do potwierdzania, bądź odrzucania poszczególnych elementów hipotezy roboczej. Przeprowadzono pogłębioną krytyczną analizę materiałów źródłowych, na którą złożyło się:

- systematyczne ocenianie informacji na temat zmian obrony Rzeczypospolitej Polskiej;
- studiowanie wniosków z konfliktów lokalnych;
- badanie dokumentacji i krytyczna analiza ćwiczenia LATO-90, ćwiczeń szkieletowych w AON WP i ćwiczeń prowadzonych w IC MON;
- uczestnictwo w sympozjach i seminariach naukowych.

Bezpośrednim rezultatem wykonania tych czynności badawczych było opracowanie dwóch komunikatów naukowych nt. "Rozważania o obronie manewrowej" (luty 1991 r.) i "O roli i miejscu ZT i od-

działu ogólnowojskowego w działaniach obronnych na obszarze kraju" (listopad 1991 r.) - wydane w AON WP.

Po weryfikacji teoretycznej, część główną hipotezy odnoszącą się do koncepcji prowadzenia walki w przygranicznym konflikcie zbrojnym poddano badaniom empiryczno-teoretycznym - symulacji komputerowej¹⁷. Wykorzystano do tego celu metody opracowane w Wydziale Strategiczno-Obronny oraz w Wydziale Wojsk Lądowych AON WP. Bardzo pomocne w tym okresie badań okazały się poglądy przedstawione na sympozjum naukowym nt. "Modele symulacyjne walki zbrojnej" przeprowadzonym 30.09.1991 r. oraz seminarium naukowym nt. "Modelowanie walki i konfliktów", przeprowadzonym 19.11.1991 r. Umożliwiły one dokonanie pewnych analogii i porównań już istniejących wyników z otrzymywanymi przez autora przy różnych założeniach wyjściowych. Proces weryfikacji hipotezy oraz jego rezultaty zostały omówione w materiale nt. "Przygraniczny konflikt zbrojny w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej" (styczeń 1992), a ponadto stanowiły fundament metodyczno-merytoryczny przy kierowaniu opracowywaniem pracy dyplomowej nt. "Taktyka działania dywizji w przygranicznym konflikcie zbrojnym", obronionej w 1992 r. Autor kierował pracą od 20.06.1991 r. do 31.12.1991 r., i proces ten dostarczył mu wielu wniosków dotyczących potwierdzenia przypuszczeń hipotetycznych z zakresu teorii problemu. Opracowane warianty działania dywizji poddane badaniom empiryczno-teoretycznym - symulacji komputerowej opracowane w ramach programu "OBRONA" posłużyły do weryfi-

17. Praca zespołowa, Metodyka wojskowych badań naukowych - Metody sformalizowane - Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1989, s. 112-159

kacji części hipotezy roboczej dotyczącej prowadzenia walki przez wydzielone siły lądowe.

Rezultaty badań właściwych zostały przedstawione na seminarium doktoranckim w Katedrze Taktyki Ogólnej 15.01.1992 r. Reprezentatywna grupa oficerów ustosunkowała się do rezultatów badań postulując, aby upraktyczyć przeteoretyzowaną "teorię" i zwrócić się ku praktyce.

Istotny wpływ na ostateczne formułowanie wniosków miały materiały przedstawione na konferencji teoretyczno-naukowej w Warszawskim Okręgu Wojskowym 31.01.1992 r. Stanowiły one zbiór najnowszych poglądów na prowadzenie walki w rejonach odpowiedzialności przy wykorzystaniu praktycznie istniejących struktur sił zbrojnych RP. Pozwoliły one zatem uwzględnić wnioski z seminarium doktoranckiego prowadzonego w Katedrze Taktyki Ogólnej i poddać weryfikacji część główną hipotezy roboczej dotyczącą prowadzenia walki. Kończącym rezultatem zasadniczego etapu badań było opracowanie ogólnej teorii i taktyki walki w przygranicznym konflikcie zbrojnym (rozdziału 2 i 3).

W etapie trzecim - końcowym - po zebraniu wszystkich wyników w całości - dokonano ponownej gruntownej ich oceny i logicznego uogólnienia, a tym samym systematyzacji. Towarzyszyła temu działaniu swoista refleksja nad przebiegiem badań, która pozwoliła w sposób rozważny i odpowiedzialny przystąpić do opracowywania syntezy wyników badań. W każdym z rozdziałów rozprawy przedstawiono uogólnienia teoretyczne problemu oraz wnioski praktyczne dotyczące użycia wydzielonych sił lądowych w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego.

2. PRZYGRANICZNY KONFLIKT ZBROJNY – ASPEKT TEORETYCZNY

Występowanie różnych form sprzeczności w funkcjonowaniu społeczeństw czy grup społecznych jest zjawiskiem nieuniknionym, wręcz powszechnym¹⁸. Umiejętne ich rozwiązywanie ułatwia współpracę i przyczynia się do rozwoju społeczeństw, natomiast brak takich umiejętności może prowadzić do rywalizacji, a nawet wzajemnego zwalczania się.

Przemiany zachodzące na różnych płaszczyznach stosunków społecznych – zarówno w Polsce, jak i sąsiednich państwach – są procesem rozwiązywania sprzeczności, sporów, godzenia poglądów czy interesów. Często konstatujemy, że zetknięcie się sprzecznych dążeń w znaczeniu najszerszym to konflikt¹⁹.

Rozpatrując problematykę przygranicznego konfliktu zbrojnego należy rozpocząć rozważania od uporządkowania aparatu pojęciowego, aby zostały określone wzajemne zależności pomiędzy istniejącymi pojęciami wojny, konfliktu zbrojnego, incydentu. Na tej podstawie zostanie przedstawiona istota, rodzaje, formy przygranicznych konfliktów zbrojnych oraz metody ich prowadzenia bądź rozwiązania – definicja pojęcia i określenia stanowią zasadniczą treść rozdziału.

-----
18. Por. S. Chełpa, Kompromis i konfrontacja, Problemy, Miesięcznik Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Bydgoszcz 1990, nr 11, s. 24.

19. Por. Encyklopedia Powszechna, Wyd. PWN, Warszawa 1984, Wydanie trzecie, Tom 2, s. 541

2.1. Miejsce i rola elementów teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego w naukach wojskowych

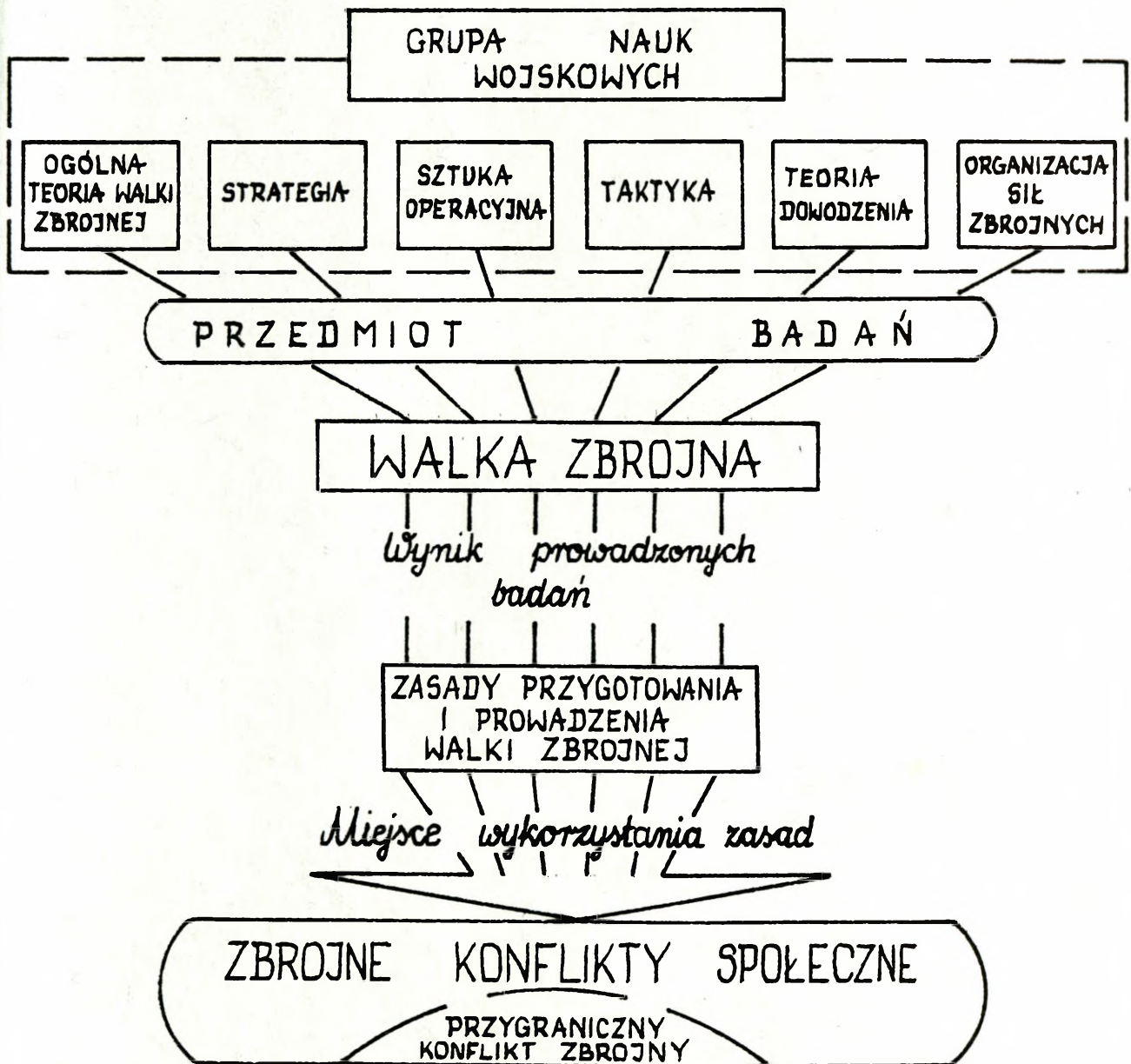
Gwarancją dogłębnego poznania określonych zjawisk jest podejście do nich w sposób interdyscyplinarny. Takiego właśnie podejścia wymagają zjawiska społeczne, ich wieloaspektowość zmusza do korzystania z dorobku wielu dyscyplin naukowych. Przygraniczny konflikt zbrojny - jako zjawisko społeczne - będzie również poznawany dzięki podejściu interdyscyplinarnemu.

Socjologia określa prawa oraz wskazuje metody, za pomocą których możemy badać zachodzące zmiany, procesy, zjawiska pomiędzy grupami społecznymi i społeczeństwami w stanach czy sytuacjach konfliktowych. Natomiast nauki wojskowe w tym szczególnym rodzaju konfliktów społecznych rozstrzyganych za pomocą przemocy zbrojnej precyzują zasady "... wszechstronnego przygotowania i - w razie potrzeby, zwycięskiego prowadzenia i rozstrzygnięcia ..." ²⁰ sytuacji konfliktowych rozwiązywanych przy użyciu sił zbrojnych. Nauki wojskowe, których przedmiotem badań jest walka zbrojna umożliwiają precyzowanie zasad postępowania w praktycznym działaniu przy użyciu sił zbrojnych. Poszczególne dyscypliny naukowe całego zbioru nauk wojskowych ²¹ mają określony udział w poznaniu każdego rodzaju planowanych, przygotowywanych i prowadzonych działań z wykorzystaniem sił zbrojnych lub

-----
20. A. Madejski, Nauka wojenna, Wyd. MON, Warszawa 1981, s. 149

21. Patrz A. Madejski, Nauka wojenna, Wyd. MON, W-wa 1981, s. 150-178
Przedstawia dyscypliny naukowe stanowiące zbiór nauk wojskowych do których zaliczone m. in. zostały: ogólna teoria walki zbrojnej, strategia, sztuka operacyjna, taktyka, teoria dowodzenia i organizacji sił zbrojnych.

wydzielonej ich części. Również użycie określonych sił zbrojnych w rozstrzygnięciu przygranicznego konfliktu zbrojnego będzie i jest realizowane według opracowanych celów i zasad walki ustalonych przez poszczególne dyscypliny nauk wojskowych. (Patrz rys.2)

Rys. 2. Miejsce i rola elementów teorii przygranicznego konfliktu zbrojnego w naukach wojskowych.

Ich bezpośredni wpływ i stopień transformacji ogólnych praw, zasad, reguł, które będą mieć miejsce w przygranicznym konflikcie zbrojnym będzie zróżnicowany. Istniejące powiązania między poszczególnymi dyscyplinami nauk wojskowych oraz wzajemne przenikanie przy rozpatrywaniu przedmiotu badań, zakreślają swoistą funkcję tych nauk w tworzeniu zasad przygotowania i prowadzenia walki zbrojnej w tego rodzaju konflikcie. Zachowując hierarchię dyscyplin nauk wojskowych możemy sprecyzować obszary ich bezpośredniego wpływu na określenie zasad walki w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Ogólna teoria walki zbrojnej ma bezpośredni wpływ na rozpatrywanie problemów przygranicznego konfliktu zbrojnego w dwóch aspektach. Po pierwsze, jest specyficznym zbiorem prawidłowości i praw walki zbrojnej, określając reguły postępowania w postaci ogólnych zasad walki zbrojnej; stanowi charakterystyczną, uszczegółowioną ogólną prakseologiczną teorię walki.

Po drugie, określa metody naukowego działania, za pomocą których możemy rozwiązywać problematykę w poszczególnych dyscyplinach²².

Strategia jako teoria, uogólnienie możliwych przypadków, określa: "... sposób postępowania w przygotowaniu i prowadzeniu danej konkretnej wojny, kampanii lub bitwy, obrony zastosowany przez najwyższe ogniwa władzy państwowej, dowództwo sił zbrojnych"²³. W wypadku przygranicznego konfliktu zbrojnego będzie

-----
22. Por. A. Madejski, Nauka ..., op.cit., s.150-152

23. F. Skibiński, Z rozważań o strategii, Wojskowy Przegląd Historyczny nr 3/72, s.223

określała zakres zainteresowań, sposoby podejścia i rozwiązywania powyższej problematyki przez szczeble kierownictwa politycznego i wojskowego państwa.

Sztuka operacyjna ze swą ogólną teorią traktującą o podstawach, założeniach i zasadach, w pełni uwzględnia każdą złożoną akcję zbrojną. Dotyczy to głównie większych zgrupowań i związków. Przedstawia zasady skomplikowanych, ale zorganizowanych działań o dużym rozmachu lub prowadzonych w określonym celu, mających określoną ważność. Ustala zasady walki zbrojnej i reguły działań zbrojnych kilku związków taktycznych, operacyjnych. W wypadku przygranicznego konfliktu zbrojnego jej zakres będzie traktowany selektywnie. Będzie on dotyczył zasad planowania i prowadzenia działań doraźnie tworzonymi wydzielonymi siłami, nie stanowiącymi stałej struktury organizacyjnej. Ponadto umożliwi planowanie i prowadzenie działań trwających dłużej niż dobę walki. A przede wszystkim umożliwi precyzowanie celów wyznaczonych do osiągnięcia przez wydzielone siły w tego rodzaju konflikcie.

Taktyka ,jako teoria walki zbrojnej, określa prawa, twierdzenia, hipotezy, reguły działania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych. Umożliwia tym samym - w razie przygranicznego konfliktu zbrojnego - osiągnięcie zakładanego celu przez sprecyzowanie zadań poszczególnym wykonawcom. Pozwala określić rodzaje działań wydzielonych sił w tego rodzaju konflikcie, a także umożliwia ustalenie składu i ich ugrupowania bojowego. W zasadniczym stopniu umożliwia planowanie i użycie wydzielonych sił, określając również wskaźniki rozmachu działań.

Bardzo duży wpływ będą miały reguły zawarte w taktyce prowadzenia walki siłami reprezentującymi rodzaje sił zbrojnych, a formułowanymi w ramach taktyki wojsk lądowych, wojsk lotniczych i obrony powietrznej oraz marynarki wojennej.

Szczególną rolę w planowaniu i prowadzeniu działań przez wydzielone siły w przygranicznym konflikcie zbrojnym będzie miała taktyka wojsk lądowych. Ona bowiem określa nie tylko reguły i zasady postępowania wojsk lądowych, ale przede wszystkim porządkuje udział w walce lądowej lotnictwa i wydzielonych sił marynarki wojennej. Teoria i praktyka taktyki rodzajów wojsk określa możliwości wykorzystania wojsk zmechanizowanych, pancernych, raketowych i artylerii itp. w działaniach bojowych. Stanowi podstawę planowania i prowadzenia działań wydzielonymi siłami w przygranicznym konflikcie zbrojnym, a także ich koordynacji, przyznawania priorytetów podczas realizacji zadań cząstkowych, a w efekcie - zapewnienia realizacji zadania ogólnego przez zasadniczy trzon wydzielonych sił.

Teoria dowodzenia dostarcza na potrzeby rozpatrywanej problematyki przygranicznego konfliktu zbrojnego metod postępowania w procesie podejmowania decyzji taktyczno-operacyjnych, wykorzystania technicznych środków dowodzenia, organizacji służby sztabów. Określa sposoby wykorzystania systemów kierowania oraz tworzenia układów obiegu informacji, a także precyzuje reguły z zakresu psychologii dowodzenia.

Organizacja sił zbrojnych określa zasady i reguły postępowania w wyniku prowadzenia badań z "... punktu widzenia ich organizacji, określonych wymagań i potrzeb ewentualnej wojny, re-

alnych możliwości ludzkich, ekonomicznych i technicznych"²⁴. Przedstawione zasady, odpowiednio uwzględniając specyfikę warunków przygranicznego konfliktu zbrojnego, będą miały w znacznym stopniu zastosowanie. Spełniać one będą rolę służebną wobec wymagań stawianych przez sztukę oraz taktykę walki zbrojnej poprzez urzeczywistnienie ich założeń w dziedzinie organizacji struktur, mobilizacji i uzupełnień potrzebnych do rozwiązania tego rodzaju konfliktu.

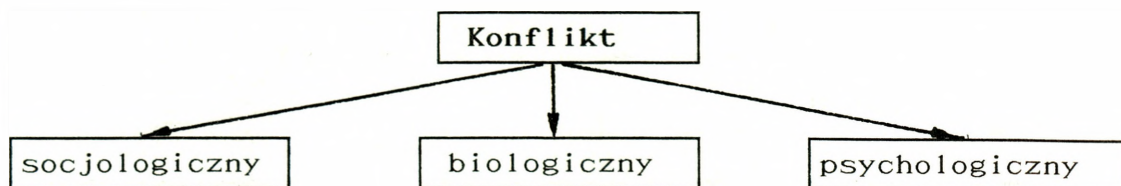
2.2. Miejsce przygranicznego konfliktu zbrojnego w zjawiskach konfliktowych

Autor dokonując systematyzacji pojęć, przyjął jako główne kryterium podziału wielkość ich obszaru (zakresu) znaczenia. Tym samym dokonano na drodze logicznej określenia nadrzędności, podrzędności lub równoważności pojęć.

Najszerszym znaczeniowo jest pojęcie samego konfliktu. W wielu dostępnych źródłach są przedstawione definicje konfliktu i najczęściej określa się go, jako sprzeczność interesów, poglądów, spór, zatarg, kolizję lub niezgodność²⁵. Przyjmując taką interpretację, konflikt można podzielić na trzy grupy, które ze względu na swój charakter, możemy nazywać rodzajami konfliktów. (Patrz rys. 3).

-----
24. A. Madejski, Nauka wojenna, Wyd. MON, Warszawa 1981, s. 169

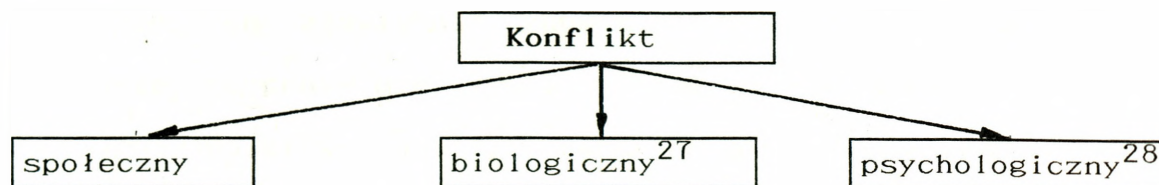
25. Porównaj z definicjami zawartymi w załączniku nr 1 powyższego opracowania, autor przyjmuje syntetyczną definicję zawartą w Słowniku Języka Polskiego, Wyd. PWN, W-wa 1988, T. I, s. 987

Rys. 3. Rodzaje konfliktów

Każdy z wymienionych rodzajów konfliktów został zdefiniowany jednoznacznie w poszczególnych dziedzinach naukowych. Przedstawione w literaturze przedmiotu definicje precyzyjnie opisują jego charakter, cechy, miejsce i samo zjawisko. Natomiast socjologia, biologia, psychologia w ramach określonego przedmiotu badań przybliżyła całość zjawiska wraz z sformułowanymi regułami, zasadami, zależnościami, które mają w nim swoje miejsce.

Socjologia jest nauką zajmującą się społeczeństwami, strukturami i prawami rozwoju społeczeństw, formami i przejawami życia oraz współżycia grup społecznych. W różnych źródłach możemy spotkać definicję konfliktu socjologicznego określanego jako: "... konflikt społeczny, uważany za stosunek między grupami lub klasami społecznymi, wynikający ze zmniejszenia szansy lub unie możliwości zaspokojenia interesów jednej grupy lub klasy przez drugą; także stosunek między jednostkami należącymi do różnych grup społecznych mających źródła w sprzecznych ze sobą wartościach i celach uznawanych przez te grupy"²⁶. Autorzy posługujący się zamiennie powyższymi terminami nie wskazują zasadniczych rozbieżności w istniejących definicjach konfliktu socjologicznego i społecznego. Dlatego też w dalszej części rozdziału przyjąto stosować jeden termin, a mianowicie konflikt społeczny, który jest rodzajem konfliktu. (Patrz rys.4).

Rys. 4. Rodzaje konfliktów

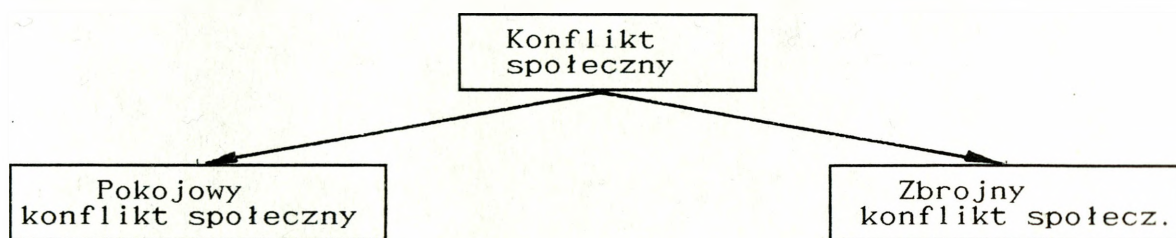
Konflikt społeczny jest wyrazem swoistego stosunku między grupami lub klasami społecznymi, wynika on ze sprzeczności ich żywotnych interesów, a także sprzeczności wartości i celów uznawanych przez te grupy. Charakteryzuje go grupa cech, do których m.in. zaliczamy: cel, rodzaj, typ, formę, miejsce, skalę lub wielkość, a także sposoby czy metody jego rozwiązania²⁹.

Konflikty biologiczne i psychologiczne, jako rodzaje konfliktów rozwiązywane w ramach przedmiotu badań swoich dziedzin

-
26. Socjologia - rozumiana jako najogólniejsza z nauk społecznych, jako nauka o prawach rozwoju i struktury społeczeństwa - opiera się zarówno na dorobku całej humanistyki, jak i na własnych szczegółowych badaniach. J.J.Wiatr "Szkice o materializmie historycznym i socjologii", Warszawa 1962, s.21-26. Przybliżoną definicję proponują autorzy Słownika wiedzy obywatelskiej opracowanego w Instytucie Nauk Politycznych im.A.Mickiewicza w Poznaniu, Wyd.PWN, Warszawa 1970, s.204.
27. Konflikt biologiczny zdefiniowany przez C.A.Villee w "Biology", Wyd.amerykańskie VII, tłumaczenie polskie VIII, Wyd. PWRiL, Warszawa 1987.
28. Konflikt psychologiczny zdefiniowany przez J.Pietera "Słownik psychologiczny", Wyd.Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963. Zbliżoną definicję zawiera "Słownik psychologiczny", Wyd.Wiedza Powszechna, Warszawa 1985.
29. Charakterystyka wybranych cech konfliktu społecznego przedstawiona została przez W.Stankiewicza w opracowaniu "Konflikt i bezpieczeństwo", Wyd.AON, Zeszyty Naukowe nr 3/4 1991, s. 38-46.

naukowych, są zjawiskami zupełnie odmiennymi. Przedmiot badań niniejszej rozprawy mieści się w istocie zjawiska konfliktu społecznego. Wnikliwa analiza charakterystyki omawianego zjawiska prowadzi do logicznych wniosków. Pozwala dokonywać uzasadnionych typologii, a tym samym służy określeniu miejsca przygranicznego konfliktu zbrojnego w konflikcie społecznym i ich wzajemnych zależności.

Sposób lub metody jego rozwiązania, a także rodzaj użytych środków, pozwalają wyróżnić dwa typy konfliktów społecznych. (Patrz rys.5).

Rys. 5. Typy konfliktów społecznych

Pierwszy typ konfliktu społecznego - to pokojowy konflikt społeczny. Jest to zjawisko, w którym wyłaniające się sprzeczności zawsze są rozwiązywane metodami i środkami zgodnymi z prawem - bez użycia środków przemocy.

Drugi typ konfliktu społecznego - to zbrojny konflikt społeczny. Jest to inna część tego samego zjawiska, w którym jednak powstające sprzeczności rozwiązywane są za pomocą metod siłowych, narzucanych w większości wypadków bezprawnie i przy użyciu środków przemocy³⁰.

W socjologicznych materiałach źródłowych zbrojne konflikty społeczne określa się jako rozwiązywanie wszelkich konfliktowych sytuacji przy użyciu przemocy zbrojnej jako takiej. Dlatego też kiedy sprzeczności przybierają ostrą formę i nie rokują rozwiązań pokojowych, a zainteresowane strony decydują się na radykalne posunięcia (niezależnie od stopnia), ryzyka w sferach rozważań pojawiają się możliwości użycia przemocy zbrojnej³¹, które będą mogły przyjmować różną formę.

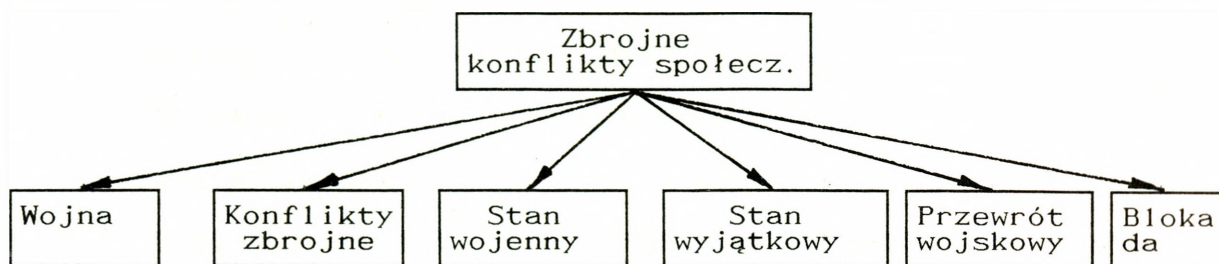
W naukach społecznych, w tym głównie w socjologii i w prawie, konflikt zbrojny interpretowany jest jako pojęcie szerokie, związane z użyciem przemocy zbrojnej. Natomiast w naukach wojskowych konflikt zbrojny interpretowany jest wąsko i odmiennie, przyjmuje się, że jest on formą rozwiązywania konfliktu społecznego przy użyciu sił zbrojnych. Dlatego typów konfliktów społecznych wzbogacić następującymi przymiotnikami: pokojowy oraz zbrojny i nadać im brzmienie pokojowy konflikt społeczny i zbrojny konflikt społeczny³². (Patrz rys.5).

Poddając ocenie rodzaj, formę, miejsce, skalę lub wielkość konfliktu oraz zaangażowane siły i środki można, za pomocą metody porównawczej i analogicznej, uzyskać logiczne wnioski potrzebne do dokonania typologii zbrojnych konfliktów społecznych. (Patrz rys. 6).

-----
30. Por. J. Wiatr, Socjologia wojska, Wyd. MON, Warszawa 1982. Konflikty społeczne dzielimy na dwie grupy, pierwsza to grupa w której nie używamy przemocy zbrojnej - nazywamy konfliktami pokojowymi; druga to grupa w której używamy przemocy zbrojnej - nazywamy konfliktami zbrojnymi.

31. Por. R. Wróblewski, Nauki obronne a bezpieczeństwo narodowe, Wyd. AON, Warszawa 1991, s.2-3

32. Por. J. Kaczmarek, Bitwa o przetrwanie, Wyd. MON, W-wa 1988, s.20

Rys. 6. Typy zbrojnych konfliktów społecznych

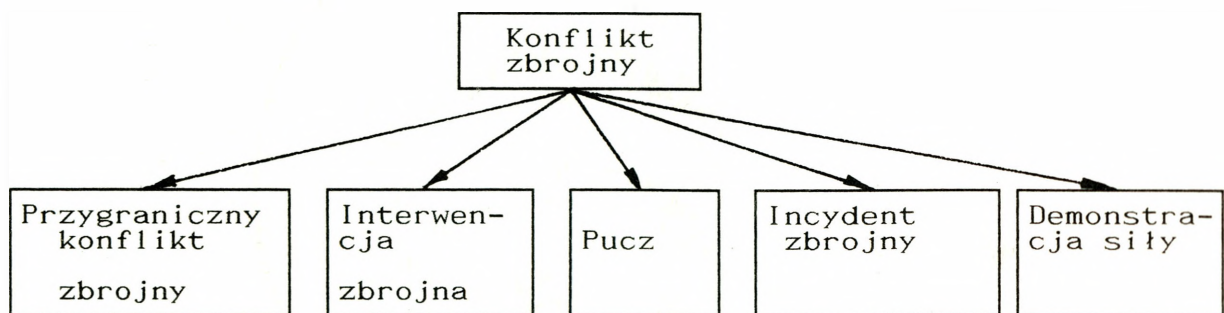
Każdy z wymienionych typów jest zjawiskiem społecznym o charakterze konfliktowym. Ze względu na swoją zewnętrzną postać, posiadany układ skoordynowanych elementów, strukturę, wyraz przejawów, odmian, pozwala na dokonanie określenia jednego z nich jako nadrzędnego w stosunku do pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny. Biorąc pod uwagę poszczególne definicje pojęć: wojny, konfliktu zbrojnego, stanu wojennego, stanu wyjątkowego, przewrotu wojskowego i blokady, możemy również doszukać się wielu współzależności z pojęciem przygraniczny konflikt zbrojny. Jednak przeważająca grupa cech charakteryzujących konflikt zbrojny wskazuje jego miejsce nadrzędne w stosunku do omawianego pojęcia, zwłaszcza gdy przyjmuje się jego definicję o brzmieniu: "... że jest to zjawisko społeczne w którym strony stosują przemoc zbrojną, cele są ograniczone, walka zbrojna prowadzona jest wydzielonymi siłami, na niewielkim obszarze, w krótkim czasie ..."³³, nie angażuje gospodarki kraju będącego w konflikcie³⁴. Na podstawie przyjętej syntetycznej definicji konfliktu zbrojne-

33. Patrz definicje w "Zbiorze podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej", Wyd. ASG WP, Warszawa 1980 go

można dokonać sprecyzowania przymiotów jakim powinny odpowiadać podrzędne typy tego zjawiska, a mianowicie:

- rozwiązanie sporów przy użyciu przemocy zbrojnej;
- będą posiadały wyraźnie ograniczone cele;
- będą rozgrywane, rozstrzygane na ograniczonym obszarze, ograniczonymi siłami i środkami;
- będą realizowane w stosunkowo krótkim czasie;
- nie będą angażowały takich ilości sił i środków, które wymagają przedstawienia gospodarki kraju okresu pokojowego;
- nie będą naruszały systemu obronnego państwa jako całości.

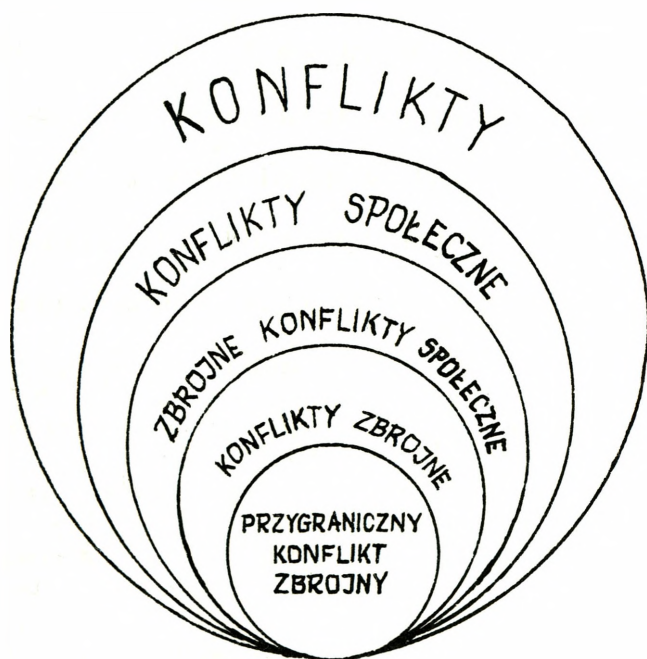
Uwzględniając powyższe założenia, w konflikcie zbrojnym możemy wyróżnić następujące jego typy. (Patrz rys. 7).

Rys. 7. Typy konfliktu zbrojnego

-----
 34. Patrz załącznik nr 1 powyższego opracowania - definicje, Autor przyjmuje syntetyczną definicję zawartą w książce J.Kaczmarka "Bitwa o przetrwanie", Wyd. MON, Warszawa 1988; oraz R.Wróblewskiego "Nauki obronne a bezpieczeństwo narodowe", Wyd. AON, Warszawa 1991.

Przedstawiona powyżej typologia umożliwia dość precyzyjne określenie miejsca pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny w całym zjawisku konfliktów. W konsekwencji można przyjąć, że zachodzące procesy zarówno w okresie poprzedzającym jak i w czasie trwania i rozstrzygnięcia przygranicznego konfliktu zbrojnego będą odpowiadać prawom i zasadom wypracowanym głównie przez nauki społeczne, przede wszystkim socjologię, oraz nauki wojskowe. Przygraniczny konflikt zbrojny ma zatem swoje określone miejsce w całym zjawisku o charakterze konfliktowym i można je zobrazować w następujący sposób. (Patrz rys. 8).

Rys. 8. Miejsce przygranicznego konfliktu zbrojnego w zjawiskach konfliktowych.

2.3. Treść, zakres, istota i cechy

Uporządkowanie aparatu pojęciowego, zaprezentowane w poprzednich podrozdziałach, umożliwiło prowadzenie badań i uzyskanie wniosków do dalszych prac porządkowych przy poszukiwaniu podstaw do zdefiniowania pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny.

Przy określeniu pojęcia, a więc dostrzeganiu zespołów cech których posiadanie sprawia, że odpowiednie przedmioty należeć będą do tej samej klasy i są desygnatami danej nazwy autor korzystał z dorobku dyscypliny językoznawczej, jaką jest semantyka. Pozwoliła ona na dokonanie analizy treści językowej w celu określenia charakteru zależności między treścią i formą wyrażenia. Tym samym można było poszukiwać, w jakim zakresie budowa formalna wyrazu określa jego znaczenie³⁵.

W związku z tym, treścią pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny będzie zespół cech, których posiadanie sprawia, że odpowiednie przedmioty należeć będą do tej samej klasy i są desygnatami danej nazwy. Jest on połączeniem cech zawartych w nazwie: obszaru przygranicznego, konfliktów zbrojnych i walki zbrojnej. Skupia w ten sposób w jeden zbiór: stany, czynności, procesy i zjawiska zachodzące w nich i tylko jemu odpowiadające. Zakres pojęcia stanowi denotacja, czyli zbiór wszystkich desygnatów nazwy³⁶, a zatem "... w zakres pojęcia ze względu na dane jego

-----
35. T.Kotarbiński, Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk, Wyd. PWN, Warszawa 1986, s. 94. Definiuje, że przez treść pojęcia rozumie się konotację odpowiedniej nazwy, czyli cechy współznaczone łącznie przez tę nazwę.

36. Por. Słownik Języka Polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1988, Tom I, s. 381

znaczenie należały będą wszystkie te przedmioty, które posiadać będą jego treść ze względu na to znaczenie"³⁷. W związku z tym zakres pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny stanowić będzie zbiór wszystkich desygnatów tego pojęcia, tym samym, obszar zainteresowań został sprowadzony do rozważań sytuacji konfliktowych w obszarach przygranicznych przez pryzmat walki zbrojnej³⁸.

Rezultatem tych dociekań jest definicja o treści.

PRZYGRANICZNY KONFLIKT ZBROJNY - jest zjawiskiem społecznym, zmierzającym do osiągnięcia ograniczonego celu, na niewielkim obszarze pasa granicznego. Walka charakteryzuje się dużą intensywnością starć w ograniczonym czasie, jest prowadzona przez wydzielone siły zbrojne nie naruszające całości systemu obronnego państwa. Kończy się rozstrzygnięciem ostatecznym sporu przy zaangażowaniu sfer dyplomatycznych.

Istotną cechą, której nie można pominąć, stanowi stosunek treści pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny do jego zakresu. Rozpatrując ten stosunek zauważamy, że pomimo próby rozszerzenia treści, zakres pozostanie bez zmian (przez dodanie na początku pojęcia przymiotników, np. lądowy przygraniczny konflikt zbrojny, treść pojęcia została rozszerzona, ale zakres pojęcia nie uległ zmianie, albowiem w pełni odpowiada zbiorowi desygnatów pojęcia przygraniczny konflikt zbrojny). Zarówno treść, jak i zakres pojęcia znajdują się w ścisłym związku ze sobą, a ich

-----

37. T.Kotarbiński, Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk, Wyd. PWN, Warszawa 1986, s. 25

38. Zakres pojęcia jest podobnie określony w opracowaniu zespołowym "Metodyka opracowywania terminów wojskowych", Wyd. MON, Warszawa 1990, s. 39-45.

źródłem są cechy charakterystyczne trzech zasadniczych grup przedstawiających stany, czynności, procesy i zjawiska za pomocą przedmiotów oznaczonych przez daną nazwę w: obszarze przygranicznym, konflikcie zbrojnym i walce zbrojnej.

Określając treść i precyzując zakres pojęcia "przygraniczny konflikt zbrojny" nie sposób pominąć rozważań dotyczących jego istoty, czyli poszukiwań tego co jest w czymś zasadnicze, podstawowe, stanowi sedno sprawy, lub określone założenie. Z zasady za istotę przedmiotu określanego rozumie się zespół cech trwałych, wyznaczających ogół jego cech swoistych³⁹. Jednak przy złożoności samego pojęcia, szczególnie gdy mamy do czynienia już z wyłonionymi trzema zasadniczymi grupami stanowiącymi zbiory cech, zmuszeni jesteśmy do prowadzenia rozważań o istocie, o charakterze konglomeratu. Albowiem rozpatrywanie poszczególnych zbiorów cech trwałych przedmiotu umożliwi określenie i zobrazowanie ich wewnętrznych istot, a one będą tylko w części odzwierciedlały istotę całego pojęcia. Dopiero scalenie dociekań, wyłonienie cech wspólnych, lub co najmniej podobnych, umożliwi określenie istoty przygranicznego konfliktu zbrojnego. Decydującym zbiorem cech dla ostatecznego sprecyzowania i wyłonienia istoty przygranicznego konfliktu zbrojnego jest zbiór dotyczący prowadzenia walki zbrojnej. Dostrzegane zależności i uzyskane wnioski stanowiły podstawę do sprecyzowania jego istoty.

-----
39. Autor przyjął w swoich rozważaniach definicję istoty prezentowaną w opracowaniu T. Kotarbińskiego "Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk", Wyd. PWN, Warszawa 1986, s. 384-386, a także syntetyczną definicję prezentowaną w Słowniku języka polskiego..., Tom I, s. 809

Istotą przygranicznego konfliktu zbrojnego jest rozwiązywanie społecznych sytuacji konfliktowych przez odpowiednie zespolenie działań zbrojnych wydzielonych sił w określonym obszarze.

Ogólnej charakterystyki przygranicznego konfliktu zbrojnego można dokonać na podstawie ustalenia jego cech, które są połączeniem przymiotów właściwych: obszarowi przygranicznemu, konfliktom zbrojnym i walce zbrojnej. Skupiają w ten sposób w jeden zbiór: stany, czynności, procesy i umożliwiają dokonanie opisu szczegółowego całego zjawiska. (Patrz rys. 9).

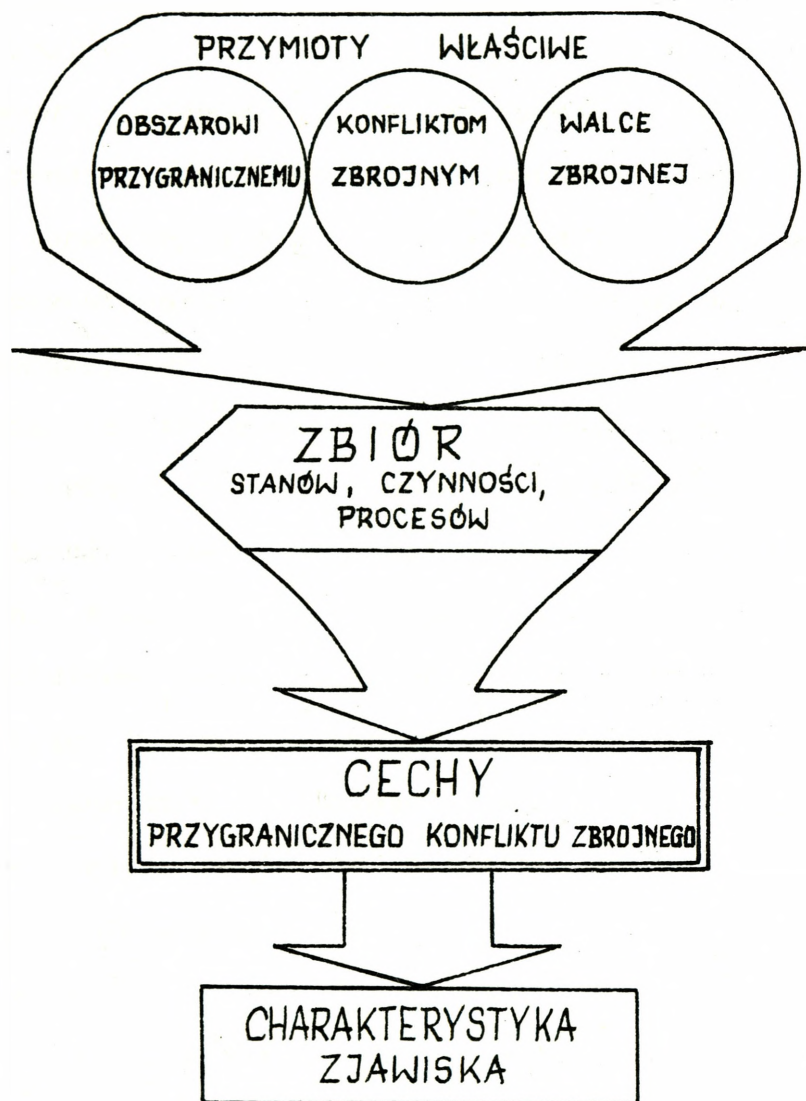
Obszar przygraniczny, konflikty zbrojne i walka zbrojna posiadają część wspólnych (takich samych) przymiotów właściwych, prócz tego istnieją jeszcze zupełnie odmienne tylko im przypisywane.

Wspólne przymioty właściwe (takie same) stanowią zasadniczą grupę cech przygranicznego konfliktu zbrojnego, do których zaliczam:

- podmiot;
- przedmiot;
- obszar.

Odmienne przymioty właściwe obszarowi przygranicznemu, konfliktom zbrojnym i walce zbrojnej stanowią grupę cech uzupełniających, niezbędnych do pełnej charakterystyki przygranicznego konfliktu zbrojnego, a do nich zaliczam:

- czas trwania;
- środki rozwiązania;
- intensywność działań;

Rys. 9. Sposób postępowania przy ustalaniu cech przygranicznego konfliktu zbrojnego.

- rodzaje działań⁴⁰.

Przybliżenie krótkiej charakterystyki poszczególnych grup cech umożliwi w dalszej części dokonanie typologii rodzajów i form oraz metod prowadzenia i rozwiązywania przygranicznych konfliktów zbrojnych.

Podmiot - stanowią go strony sporu, sprzeczności prezentowane zarówno przez poszczególne państwa, rządy, narody, grupy etniczne, formalne, jak i nieformalne grupy stanowiące określony związek czy organizację. Umożliwia on przedstawienie przynależności narodowej, kultury narodowej, tradycji narodowych, związku z macierzą, a także wzajemnych stosunków pomiędzy nimi. Cecha stanowi poważną bazę danych do oceny sytuacji i częściową składową określania prawdopodobieństwa zaistnienia okoliczności konfliktowych. W każdym wypadku cecha ta dotyczy bezpośrednio zespołów ludzkich. Skład sił stanowić będzie również podmiot konfliktu, tyle tylko, że specyficzny, albowiem będzie to zespół ludzki przeznaczony do osiągnięcia zakładanych celów za pomocą walki zbrojnej. Będzie to swoisty, dobrany zespół tworzący określoną całość przeznaczona do prowadzenia walki zbrojnej.

Wielkość lub ilość stanowiąca skład sił przeznaczonych do rozwiązywania sytuacji konfliktowych za pomocą walki zbrojnej będzie uzależniona od kilku czynników, m.in. od: zakładanych celów, możliwości, czasu itd. Pozwoli ona na określenie zależno-

-----

40. Patrz. W. Stankiewicz, *Konflikt i bezpieczeństwo*, Wyd. AON, *Zeszyty Naukowe* nr 3/4 1991. W podrozdziale dotyczącym uwag o teorii konfliktów dokonuje charakterystyki cech konfliktów do których zalicza: podmiot, przedmiot, rodzaj środków, czas trwania, przestrzeń, częstotliwość.

ci, czy państwo jest w okresie pokoju(P) czy w okresie wojny(W). Ponieważ wydzielenie sił do przygranicznego konfliktu zbrojnego nie narusza systemu obronnego państwa jako całości, to realizacja wszystkich zadań będzie prowadzona w okresie pokoju (P) = co najwyżej okresowi wojny (W)⁴¹.

Przedmiot - będzie nim źródło sporu, które stanowi podstawy, podwaliny sytuacji konfliktowej. Przedmiotami sporu będzie ogromna gama przeróżnych sprzeczności zrodzonych na gruncie: politycznym, militarnym, ekonomicznym, etnicznym, ekologicznym i ideologicznym⁴². Może występować tylko jedno określone źródło sporu, ale najczęściej będzie to wypadkowa kilku źródeł. Cecha ta pozwala na dokonywanie oceny źródła sporu, ustalenia hierarchii ważności przyczyn doprowadzających do sytuacji konfliktowej, a w konsekwencji - sprecyzowania metod, za pomocą których spór zostanie rozwiązany.

Obszar - stanowią go parametry określające: zasięg, infrastrukturę, teren, położenie i przestrzeń, w której ma miejsce sytuacja konfliktowa⁴³.

Zasięg umożliwi dość ściśle wyznaczenie stref i rejonów objętych sytuacją konfliktową. Za pomocą wielkości liczbowych

41. Przy ustaleniu granic pomiędzy okresem pokoju(P), a okresem wojny(W) w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego bardzo pomocne okazało się opracowanie J.Kaczmarka, Bitwa o przetrwanie, Wyd.MON, Warszawa 1988

42. Patrz załącznik nr 2 powyższego opracowania. Autor przedstawia przyczyny doprowadzające do konfliktów przygranicznych.

43. Autor przyjął w swoich rozważaniach definicję obszaru prezentowaną w Słowniku języka polskiego, Wyd.PWN, Warszawa 1988, Tom II, s.430. "Obszar - ograniczona część przestrzeni, określona powierzchnia czegoś, miejsce występowania, zasięg czegoś, rozległy teren".

można opisać podmioty i przedmioty konfliktu. Pozwala to na wyłonienie z istniejącej sytuacji konfliktowej rejonów epicentrycznych, zaangażowanych czynnie oraz neutralnych. Zasadniczą jednak rolą zasięgu jest dokonanie oceny i określenie skali konfliktu oraz jego rozmiarów⁴⁴.

Infrastruktura jako określony zespół podstawowych urządzeń instytucji niezbędnych do należytego funkcjonowania produkcyjnych działów gospodarki jest tą częścią charakteryzującą obszar objęty konfliktem, która stanowi o wartości i ważności danego rejonu.

Teren wraz z rzeźbą i pokryciem umożliwia dokonanie opisu obszaru, w którym jest prowadzony konflikt. Ma on poważne znaczenie - w wypadku rozstrzygnięcia spornych sytuacji przy użyciu wydzielonych sił zbrojnych - zarówno na dobór ich składu jak i sposoby walki. Można wyróżniać działanie wydzielonych sił zbrojnych w terenie: równinnym, górskim, nadmorskim, lesisto-jeziornym, lesistym, zurbanizowanym, bagnistym.

Położenie - to grupa danych o obszarze, mówiących o jego stosunku do otoczenia, sąsiadach, a także ścisłym określeniu miejsca geograficznego. Stanowi podstawową bazę danych uwzględnianych podczas oceny sytuacji, a precyzowane w czasie jej prowadzenia wnioski mogą służyć przy określaniu prawdopodobieństwa zaistnienia sytuacji konfliktowej. Również w wypadku zdecydowa-

-----
44. Autor przyjął na podstawie "Zbioru podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej", Wyd. ASG WP, Warszawa 1980, typologię konfliktów ze względu na zasięg: przygraniczne, lokalne, regionalne, narodowe, międzynarodowe, koalicyjne i powszechne (światowe).

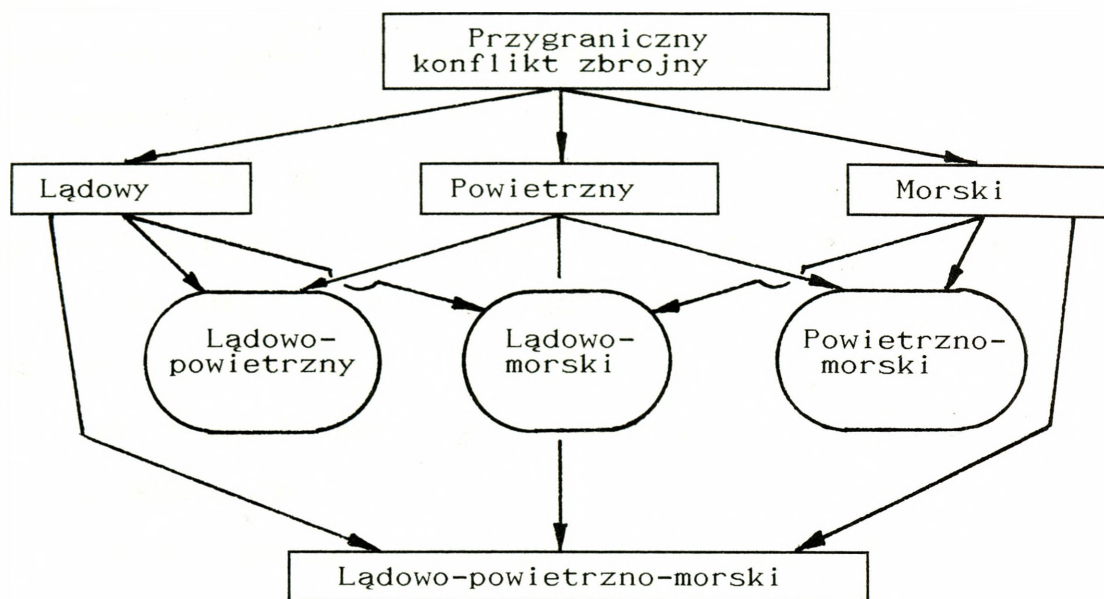
nia się na rozwiązanie jej przy pomocy wydzielonych sił zbrojnych, położenie będzie miało wpływ zarówno na skład sił, jak i dobór sposobów walki.

Przestrzeń jest to trójwymiarowa rozciągłość, nieokreślona i nieograniczona, w której zachodzą wszystkie zjawiska. Za pomocą jej parametrów można dokładniej scharakteryzować obszar, w którym ma miejsce sytuacja konfliktowa. Jest także cechą walki zbrojnej określającą miejsce jej prowadzenia⁴⁵. Umożliwia, na podstawie prowadzonej oceny sytuacji, wyróżnienie wymiaru, w którym prowadzony jest przygraniczny konflikt zbrojny nadając mu nazwę charakterystyczną dla miejsca sytuacji konfliktowej oraz użytych wydzielonych sił do jej rozwiązania. Zasadnicze trzy wymiary to: lądowy, morski i powietrzny, jednak rzadko będą one występowały w czystej postaci. Spowodowane jest to zarówno współczesnymi sposobami prowadzenia walki zbrojnej jak i możliwościami techniczno-bojowymi środków używanych do jej prowadzenia. Będą zatem często występowały wzajemne powiązania pomiędzy trzema zasadniczymi wymiarami, w wyniku czego mówimy o wymiarze: lądowo-powietrznym, lądowo-morskim, powietrzno-morskim i lądowo-powietrzno-morskim. (Patrz rys. 10).

Wielkość obszaru przygranicznego jest uściślona za pomocą wartości liczbowych przyjętych w Ustawie nr 461 z dnia 12.10.1990 r. o ochronie granicy państwowej Rzeczypospolitej

-----

45. Obszernie traktuje na ten temat podręcznik Taktyka ogólna. Opracowanie zespołowe, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988, s. 31-36. Autor przyjął do swoich rozważań syntetyczną definicję przestrzeni prezentowaną w Słowniku języka polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1988, s. 1009.

Rys. 10. Przestrzeń w której może być prowadzony przygraniczny konflikt zbrojny

Polskiej. Dotyczy ona pasa drogi granicznej i strefy nadgranicznej⁴⁶. Powyższy zapis daje podstawy do oceny sytuacji konflikto-
wej i określenia typu konfliktu zbrojnego. Jeśli zatem od początku do zakończenia sporu (konfliktu), w którym do rozwiązania

-----
46. Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa dnia 19.11.1990 r. Nr 78. Ustawa 461 z dnia 12.10.1990 r. O ochronie granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej."... art. 9. Pasem drogi granicznej jest obszar o szerokości 15 metrów licząc w głąb kraju od linii granicy państwowej lub od brzegu wód granicznych albo brzegu morskiego.

art.12.1. Strefa nadgraniczna obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy Państwa. O ile szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga w ten sposób 15 kilometrów, włącza się do strefy nadgranicznej również te gminy sąsiednie, których obszar leży w całości lub części w odległości 15 kilometrów od granicy państwowej.

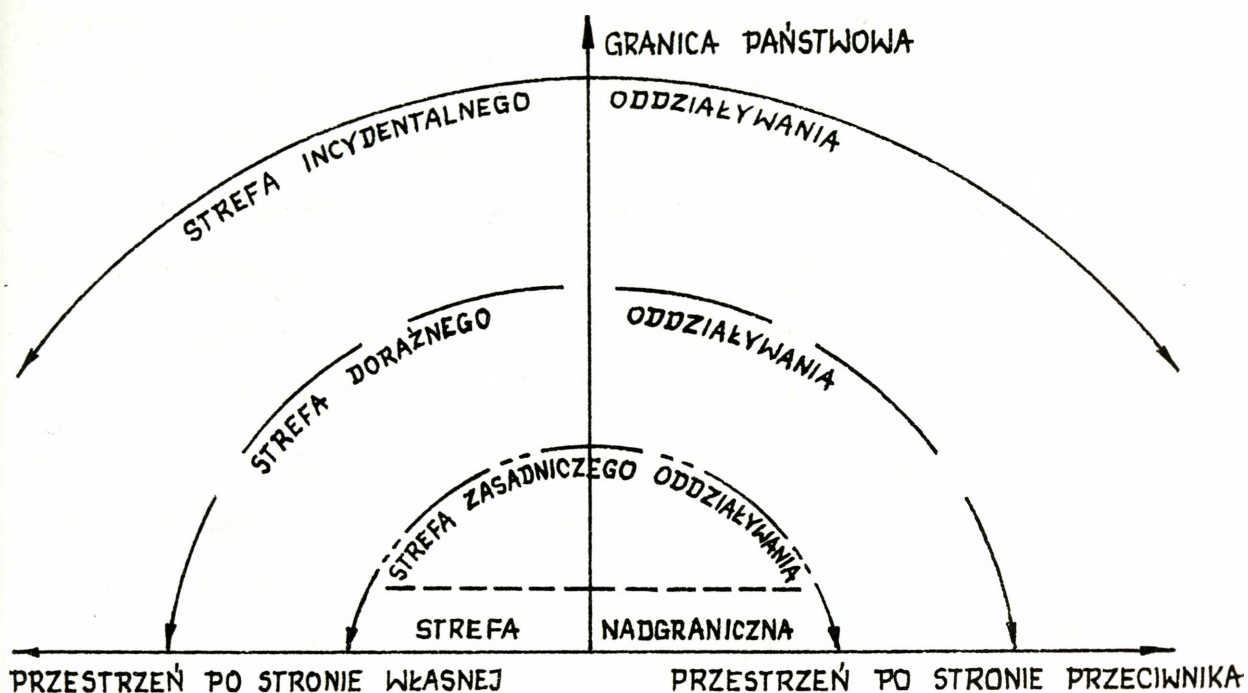
użyto wydzielonych sił zbrojnych, nie została przekroczona granica strefy nadgranicznej możemy wówczas przyjmować, że jest to przygraniczny konflikt zbrojny.

Omównione wartości przestrzeni konfliktu zbrojnego pozwalają na przedstawienie charakterystyki omawianego zjawiska, w którym biorą udział dwie strony wzajemnie przeciwstawne. Miejsce, w którym będą prowadzone działania bojowe, ich różna intensywność, stopień zaangażowania wydzielonych sił lądowych jak również rejonów skutków ponoszonych strat i zniszczeń w wyniku walk powodują potrzebę dokonania podziału przestrzeni przygranicznego konfliktu zbrojnego na trzy strefy.

Strefa zasadniczego oddziaływania - obejmować będzie tę część przestrzeni, w której użyte są główne wydzielone siły obu stron do rozwiązania sytuacji konfliktowej przez prowadzenie podstawowych rodzajów działań bojowych, a ponoszone straty będą największe.

Strefa doraźnego oddziaływania - obejmować będzie tę część przestrzeni, z której używane wydzielone siły obu stron będą prowadziły na rzecz sił głównych działania o charakterze pomocniczym, wspierającym (np. akcje rozpoznawcze, uderzenia selektywne raketami, zasilanie walczących wojsk).

Strefa incydentalnego oddziaływania - obejmować będzie tę część przestrzeni, w której użyte określone wydzielone siły obu stron będą prowadziły działania o charakterze pojedynczych akcji sięgających głęboko poza obszar określony strefą nadgraniczną, a gwarantujący uzyskanie oczekiwanych rozwiązań w strefie zasadniczych oddziaływań.

Rys. 11. Strefy oddziaływań wydzielonych sił w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Sporządzenie zasadniczej grupy cech przygranicznego konfliktu zbrojnego umożliwia udzielenie odpowiedzi na pytania:

- kto stanowi strony konfliktu?
- co jest źródłem konfliktu?
- w jakim obszarze ma miejsce konflikt?

Szczegółowa charakterystyka przygranicznego konfliktu zbrojnego wymaga określonych uzupełnień, uwzględniających odmienne przymioty właściwe dla poszczególnych grup cech całego zjawiska. Stanowią tę grupę cechy uzupełniające, a ich krótka charakterystyka stworzy szerszą bazę przy dokonywaniu typologii rodzajów i form oraz metod prowadzenia i rozwiązywania przygranicznych konfliktów zbrojnych.

Czas trwania - jest parametrem umożliwiającym przedstawienie zachodzących zdarzeń w określonej przestrzeni, podając okres właściwy tym zdarzeniom. Za jego pomocą możemy określać początek i koniec trwania zjawiska. Trudniej natomiast jest przyjmować podział zjawisk na krótkotrwałe, długotrwałe, okresowe, ciągłe itp. Powyższa cecha umożliwia opis wydarzeń, chronologię rozwoju sytuacji konfliktowej wraz z jej zakończeniem. Czas jest również cechą walki zbrojnej, umożliwia zaplanowanie i koordynowanie działań wydzielonych sił zbrojnych. Pozwala również na dokonywanie wszelkich kalkulacji taktyczno-operacyjnych, a wśród nich określenie zdolności bojowych poszczególnych elementów składu wydzielonych sił zbrojnych. W toku prowadzenia działań bojowych przyjmuje się 10 godzin intensywnego wykorzystania pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych na dobę walki. Biorąc pod uwagę ukompletowanie i możliwość wzmocnienia wydzielonych sił zbrojnych do rozwiązania sytuacji konfliktowej, podstawowe oddziały i związki taktyczne mogą prowadzić działania od 6-14 dób, a przewidywane uzupełnienia gwarantują realizację zadań w ramach intensywnych działań bojowych na okres 30 dni⁴⁷. Każda sytuacja konfliktowa wymagająca dłuższego użycia wydzielono-

nych sił zbrojnych w danym rejonie wymusza dokonanie niezbędnej reorganizacji dla zachowania ciągłości działań. Dlatego też autor w dalszych rozważaniach jako granicę podziału na działania krótkotrwałe i długotrwałe przyjął aktualną możliwość realizacji zadań przez wydzielone siły zbrojne w ramach intensywne działań bojowych. Umożliwia to określenie czasu trwania działań zbrojnych w przygranicznym konflikcie zbrojnym. Przekroczenie krótkotrwałego okresu czasu intensywne działań bojowych, a wraz z nim związane dodatkowe przedsięwzięcia, sugerują zmianę zakwalifikowania sytuacji konfliktowej rozwiązywanej wydzielonymi siłami zbrojnymi do wyższego typu zbrojnych konfliktów społecznych.

Srodki rozwiązania - stanowią narzędzia, za pomocą których lub przy wydatnej ich pomocy, rozwiązano sytuację konfliktową albo doprowadzono do takiego stanu, w którym istnieje realna szansa rozwiązania jej innymi metodami niż zbrojne. Cecha ta umożliwia dokładne określenie roli użytych rodzajów uzbrojenia i sprzętu. Przez dodanie do pojęcia przygranicznego konfliktu zbrojnego "... przydawki przymiotnikowej klasyfikującej..."⁴⁸ możemy dokonywać jego podziału ze względu na użyte środki walki zbrojnej (np. lotniczy przygraniczny konflikt zbrojny, pancerny przygraniczny konflikt zbrojny itp.). Częściej spotykamy się z

-----

47. Autor do rozważań wykorzystał materiały opracowane przez zespół oficerów Zarządu I Szt.Gen.WP nt. Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych. Sposoby prowadzenia operacji i działań bojowych stosownie do charakteru i skali zagrożeń RP, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 4-6

48. Patrz. Opracowanie zespołowe, Metodyka opracowywania terminów wojskowych. Wyd. MON. Szt. Gen. WP, Warszawa 1990, s. 59

jednoczesnym wykorzystywaniem różnorodnych środków walki zbrojnej w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych; będą one tworzyły specyficzne większe zbiory, za pomocą których możemy dokonać podziału konfliktów zbrojnych z użyciem broni: konwencjonalnej, precyzyjnej itp. Wyrażam w tym miejscu wątpliwość dotyczącą zasadności użycia w przygranicznym konflikcie zbrojnym broni niekonwencjonalnej (masowego rażenia). Można nawet postawić tezę, że broń masowego rażenia w tego typu konflikcie nie będzie stosowana.

Należy również dokonać podziału użytych w przygranicznym konflikcie zbrojnym środków walki na znajdujące się bezpośrednio w obszarze objętym konfliktem i oddziaływujące spoza tego obszaru.

Intensywność działań - cecha walki zbrojnej, która umożliwia przedstawienie charakterystyki wielkości natężenia, nasilenia, i częstotliwości realizowanych przy rozwiązywaniu sytuacji konfliktowej celów i zadań⁴⁹. W wyniku oceny sytuacji i sprecyzowania wniosków dotyczących sił i środków potrzebnych do wykonania przewidywanych zadań, można ustalić skład wydzielonych sił zbrojnych w rejonie konfliktu. Ocena intensywności działań jest także pomocna przy ocenie stopnia obciążenia zadaniami bezpośrednich wykonawców, a uzyskane wyniki stanowią podstawę do realizacji zasady zachowania zdolności bojowej w toku walki.

-----

49. Charakterystyka współczesnej walki wojsk lądowych przedstawiona w podręczniku Taktyka ogólna, w opracowaniu zespołowym, Wyd. ASG WP, W-wa 1988, s. 33. Intensywność działań opisuje w trzech częściach dotyczących manewrowości, dynamizmu i gwałtownych zmian sytuacji.

Rodzaje działań - są cechą walki zbrojnej, a ich charakter umożliwia dokonanie podziału przygranicznych konfliktów zbrojnych na dwa rodzaje: takie, w których prowadzone są działania regularne lub takie, w których prowadzi się działania nieregularne. Zasadniczą linią podziału są w tym wypadku użyte siły i środki bądź regularnych oddziałów, związków taktycznych sił zbrojnych, bądź siły i środki nie wchodzące w ich skład. Kolejnym kryterium powyższego podziału jest rozstrzygnięcie czy zaplanowane akcje zbrojne są ujęte w jeden zorganizowany i centralny system kierowania.

Zarówno w działaniach regularnych, jak i nieregularnych będą występować podstawowe rodzaje walki⁵⁰, do których zaliczamy obronę i natarcie.

2.4. Rodzaje, formy i metody

Przedstawiając charakterystyki przygranicznych konfliktów zbrojnych, dokonane za pomocą opisu każdego właściwego im przymiotu można konflikty te podzielić na dwie zasadnicze grupy. Każda grupa stanowi pewną odmienność (typ) ze względu na występujące różnice jakościowe lub ilościowe w poszczególnych cechach zasadniczych i uzupełniających. Różnice te dotyczą:

-----

50. Por. Działanie taktyczne wojsk lądowych. Podręcznik. Wyd. AON, Warszawa 1992, s.11. Walka - to starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali taktycznej. Obejmuje sekwencję bojów sił głównych oraz działań taktycznych (bojowych) niższego szczebla - wzajemnie sprzężonych co do celu, miejsca i czasu. Ze względu na cele można wyróżnić dwa podstawowe rodzaje walki tj. obronę i natarcie, a także inne rodzaje, takie jak rajd, wycofanie, działania desantowe itp.

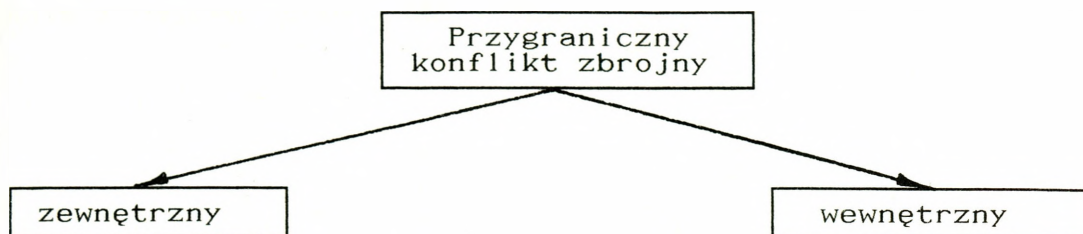
- przedmiotu konfliktu - kiedy odpowiadamy na pytanie: kto stanowi strony sporu?;
- przedmiotu konfliktu - kiedy udzielamy odpowiedzi na pytanie: co jest źródłem konfliktu?;
- obszaru konfliktu - kiedy uściślamy odpowiedź na pytanie: w jakim obszarze ma miejsce konflikt?;
- czasu trwania konfliktu - gdy precyzujemy odpowiedź na pytanie o długotrwałość lub krótkotrwałość konfliktu;
- środków rozwiązania konfliktu - kiedy określamy dobór właściwych środków walki;
- intensywności działań - związanych z rodzajem działań bojowych prowadzonych w rejonie objętym sytuacją konfliktową;
- rodzajów działań - kiedy dokonujemy wyboru rozwiązania sytuacji konfliktowych przy wykorzystaniu określonych sił i środków.

Na podstawie dostrzeganych różnic, odmienności, można dokonać podziału przygranicznego konfliktu zbrojnego na dwa rodzaje⁵¹, mianowicie: zewnętrzny i wewnętrzny. (Patrz rys.12).

Zewnętrzny przygraniczny konflikt zbrojny to każdy spór, zatarg rozstrzygany przy użyciu wydzielonych sił zbrojnych w strefie nadgranicznej z przeciwnikiem spoza granic Rzeczypospolitej Polskiej.

-----

51. Autor przyjął syntetyczną definicję rodzaju, przedstawioną w Słowniku języka polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1989, s. 66, traktującą rodzaj jako gatunek czegoś, odmianę, typ lub jakość.

Rys. 12. Rodzaje przygranicznych konfliktów zbrojnych.

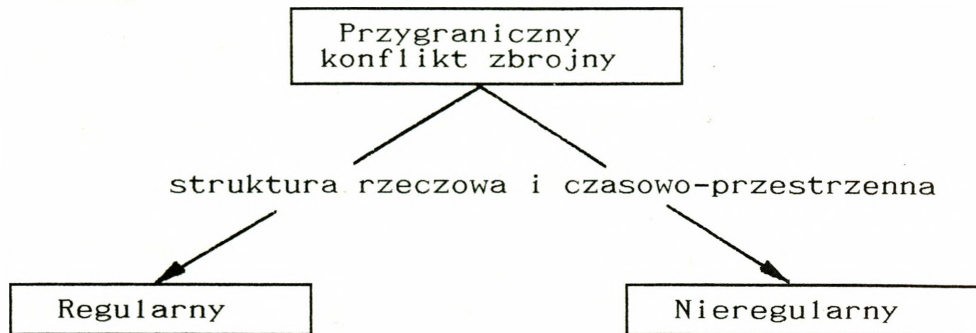
Wewnętrzny przygraniczny konflikt zbrojny, to każdy spór, zatarg w strefie przygranicznej, rozstrzygany przy użyciu wydzielonych sił zbrojnych, toczący się między grupami społecznymi przeciwstawnych interesach przeciwstawiających się obowiązującemu prawu, a zamieszkującymi obszar Rzeczypospolitej Polskiej.

Celem nadrzędnym każdego z nich będzie zapewnienie stanu pokoju w tym rejonie. Natomiast osiągnięcie powyższego celu, przy zaakceptowaniu przez czynniki polityczne użycia wydzielonych sił lądowych może być realizowane przy zastosowaniu różnych metod. Przygraniczny konflikt zbrojny - w zależności od charakteru działań zaangażowanych w nim stron - może przyjąć różne formy⁵². Zasadniczo można wyróżnić dwie formy działań, a mianowicie regularne i nieregularne. (Patrz rys. 13).

Przedstawiony podział ze względu na strukturę rzeczową i czasowo-przestrzenną pozwala wyróżnić w przygranicznym konfli-

-----
 52. Por. Opracowanie zespołowe. Taktyka ogólna, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988, s.24-25; 289. S.Koziej przedstawia formę jako zewnętrzny kształt, układ skoordynowanych elementów o odpowiedniej strukturze. Dokonując określenia form w przygranicznym konflikcie zbrojnym autor uwzględnił podział poprowadzony ze względu na strukturę rzeczową (siły, środki, warunki) oraz czasowo-przestrzenną (czas, zasięg, wzajemne usytuowanie elementów).

kcie zbrojnym również dwie jego formy: regularną i nieregularną.

Rys. 13. Formy przygranicznego konfliktu zbrojnego.

Regularny przygraniczny konflikt zbrojny to taka forma, w której planowe akcje zbrojne będą ujęte w jeden zorganizowany i centralny system kierowania, a do jego prowadzenia będą użyte oddziały i związki taktyczne wydzielane z całości sił zbrojnych⁵³.

Nieregularny przygraniczny konflikt zbrojny to taka forma, w której akcje zbrojne będą prowadzone przez siły nie wchodzące w skład wojsk regularnych, zwykle partyzanckie, powstańcze, siły obrony cywilnej i inne siły niewojskowe (czy zmilitaryzowane), a ich akcje bojowe nie będą ujęte w jeden zorganizowany i centralnie kierowany system⁵⁴.

Każda z wymienionych dwóch form ma swoje cechy charakterystyczne, odróżniające je wzajemnie. O tym, do jakiej formy kwali-

53. Por. Leksykon Wiedzy Wojskowej, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 102-104. Autor do dalszych rozważań przyjął syntetyczne definicje działań regularnych i nieregularnych.

54. Tamże.

fikować będziemy przygraniczny konflikt zbrojny decydować będą: zakładany cel, zadania przyjmowane do realizacji, skład sił i środków, obszar działań, stopień intensywności działań oraz czas jego trwania.

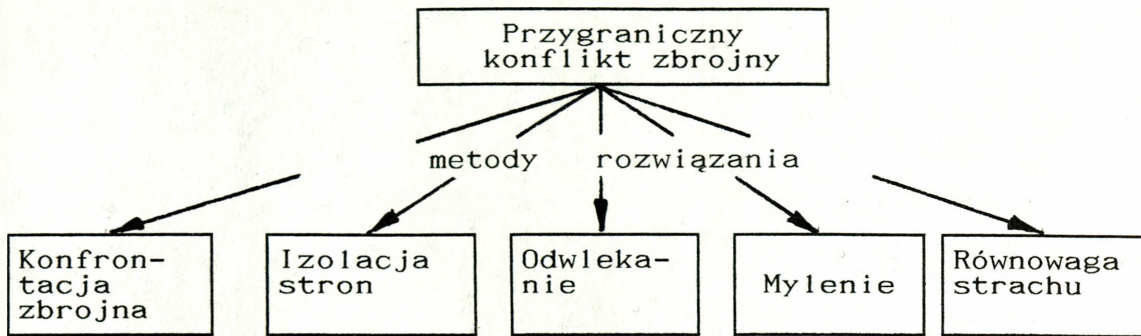
W każdym zorganizowanym działaniu źródłem umożliwiającym osiągnięcie zakładanego celu jest dobór właściwego sposobu postępowania i konsekwentne jego realizowanie. Owym właściwym sposobem jest zespół odpowiednich czynności i środków wykorzystanych do osiągnięcia zakładanego celu - nazywany metodą⁵⁵.

W przygranicznym konflikcie zbrojnym do rozwiązywania konkretnych sytuacji konfliktowych także będziemy posługiwać się różnymi metodami. Oczywiście dobór metod jest uwarunkowany różnymi kryteriami, ale decydującym czynnikiem jest gwarancja, że określona metoda pozwoli osiągnąć zakładany cel. Przy rozwiązywaniu sytuacji konfliktowej będziemy musieli rozstrzygnąć następujący problem, a mianowicie czy całą sprawę aktywizować, ujawniać, nagłaśniać, czy ukrywać, tłumić i wyciszać. Każdy z wymienionych sposobów może być podstawą wyboru metody rozwiązania sytuacji konfliktowej. Również przygraniczny konflikt zbrojny, będący typem konfliktu zbrojnego i w pełni zachowujący jego prawa i reguły, może być rozwiązywany za pomocą następujących metod. (Patrz rys.14).

Przybliżenie charakterystyki poszczególnych metod umożliwi dostarczenie cech wspólnych lub zasadniczo je różniących.

-----

55. Por. Słownik języka polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1988, Tom II, s.144

Rys. 14. Metody rozwiązywania przygranicznego konfliktu zbrojnego⁵⁶

Konfrontacja zbrojna - będzie to działanie wydzielonych sił zbrojnych stron, zmierzających do osiągnięcia zakładanych celów za pomocą prowadzonych regularnych walk zbrojnych w stosunkowo krótkim czasie i na ograniczonym obszarze⁵⁷

Izolacja stron - jest to przedsięwzięcie podejmowane w celu niedopuszczenia do rejonu działań bojowych kolejnych sił (odwodów), uniemożliwienie zasilania sił zaangażowanych w walce

-----

56. Por. S.Chełpa, *Kompromis i konfrontacja*, Wyd. Współczesne, Miesięcznik popularnonaukowy *Problemy* nr 11 1990, s. 24-25
57. Por. Z.Pawlak, *O konfliktach*, Wyd. PWN, Warszawa 1987, s. 40-45; *Leksykon wiedzy wojskowej*, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 152; *Encyklopedia powszechna*, Wyd. PWN, Warszawa 1984, Wyd. III; *Słownik języka polskiego*, Wyd. PWN, Warszawa 1988, T. I, s. 987; J.Kaczmarek, *Bitwa o przetrwanie*, Wyd. MON, W-wa 1988, s. 20-27; *Opracowanie zespołowe, Zbiór podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej*, Wyd. ASG WP, Warszawa 1980, s. 8; R.Wróblewski, *Nauki obronne a bezpieczeństwo narodowe*, Wyd. AON WP, Warszawa 1990, s. 3-4
- S.Chełpa, *Kompromis i konfrontacja*, Wyd. Współczesne. Miesięcznik popularnonaukowy *Problemy* nr 11 1990, s. 24-25
- Słownik Wyrazów Obcych*, Wyd. PWN, Warszawa 1967

włącznie z wykonaniem uderzeń na rejonach ich koncentracji lub podczas przemieszczania⁵⁸.

Odwołanie - przygotowanie wydzielonych sił do określonego stanu gotowości, zmiana rejonów ześrodkowania i oczekiwanie, że sytuację konfliktową rozwiąże bieg zdarzeń rozłożonych odpowiednio w czasie⁵⁹.

Mylenie - zaplanowane działanie, w którym zmierza się do odwrócenia uwagi od zasadniczych przedmiotów sporu przez prowadzenie działań na innych kierunkach, które będą stanowić pozycje wyjściowe do osiągnięcia zakładanego celu, czyli rozwiązania konfliktu⁶⁰.

Równowaga strachu - polega na zaplanowanym wydzieleniu określonych sił zbrojnych, których użycie w rozwiązywanej sytuacji konfliktowej skazuje strony konfliktu na wzajemne unieszkodzenie lub zwycięstwo jest odwrotnie proporcjonalne do zakładanego sukcesu i tą drogą osiąga się założony cel⁶¹.

Każda z przedstawionych metod może być zastosowana jako jedyna w całym okresie rozwiązywania sytuacji konfliktowej, częściej jednak będą stosowane pojedynczo lub zamiennie w różnych jej etapach. Mogą być stosowane w określonej kolejności, gdzie każda z metod przygotowuje sytuację wyjściową do zastosowania kolejnej metody aby rozwiązać konflikt w całości. Jednak zasadniczą sprawą będzie moment zdecydowania się, czy przygraniczny konflikt będzie rozwiązywany metodami pokojowymi czy zbrojnymi.

-----
58. Tamże
59. Tamże
60. Tamże
61. Tamże

Podjęcie decyzji będzie wiązało się z odrzuceniem z góry części z przedstawionych metod. Niewykluczone, że w nadarżającym się momencie może być wprowadzone "zawieszenie broni" i dalsze rozwiązywanie konfliktu będzie odbywało się za pomocą metod pokojowych.

3. TAKTYKA WALKI

Teorie wojskowe, w większości wypadków, reinterpretowane są na gruncie obowiązującej w danym państwie doktryny obronnej. Tym samym sprowadzona do praktyki działania teoria jest w istocie doktryną ujętą w postać: strategii wojskowej (poziom wyżej)⁶² i taktyki działania (poziom niżej)⁶³.

Przemiany ustrojowe Polski przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych doprowadziły do przyjęcia traktatu CFE z 19 listopada 1990 roku i ratyfikowania protokołu dodatkowego do konwencji genewskich z 19 września 1991 r.

Zapisy powyższego traktatu i protokołu dodatkowego dają podstawę do doktrynalnego - co w opinii autora wcale nie znaczy, że nie naukowego - zinterpretowania rezultatów badań omówionych w rozdziale 2, być może trochę nieskromnie nazwanych teorią przygranicznego konfliktu zbrojnego. Przy wykonaniu powyższego zadania, pomocne okazały się wyniki prowadzonej przez autora oceny prognozowanych przyczyn doprowadzających do tego rodzaju konfliktu⁶⁴, w którym mogą zostać użyte wydzielone siły zbrojne. Aby nie zanudzać czytelnika - sprawozdaniem z tych badań - chyba nie bardzo mieszczącym się w treści tego rozdziału - omawiam go

-----

62. Por. Praca zbiorowa. Koncepcja strategiczna użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju. -OBRONA I etap badań. Wyd. AON. Warszawa 1991. s. 27.

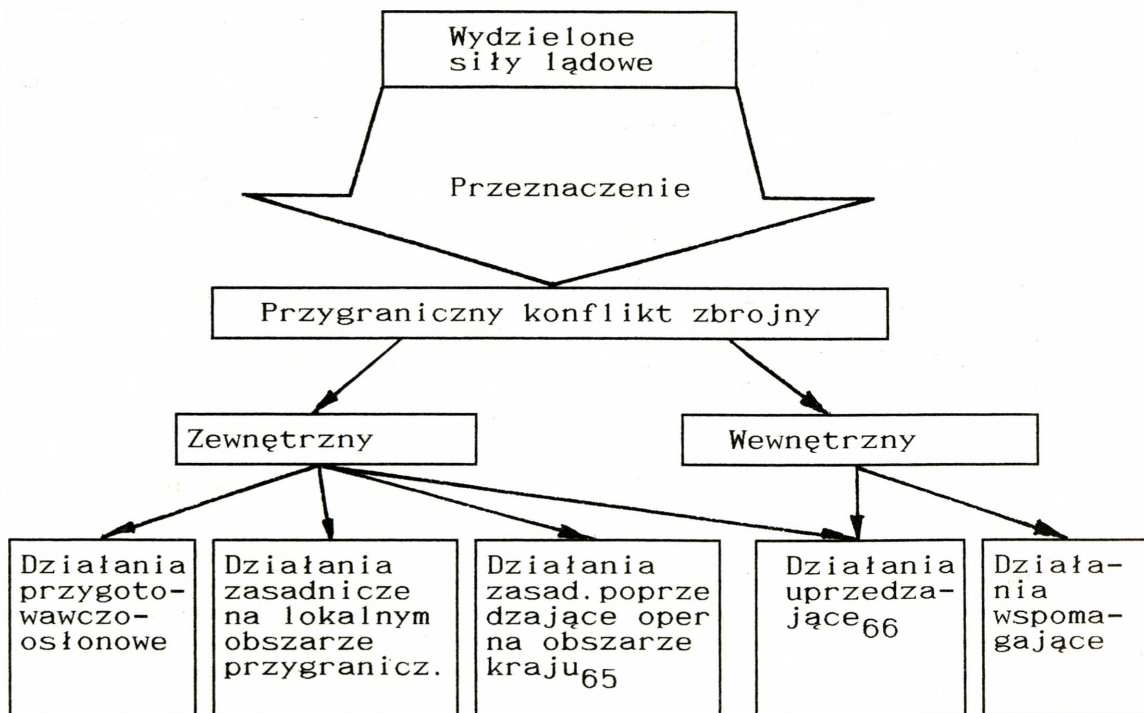
63. Por. K. Ładniak, I. Płonka. Rola i miejsce ogólnowojskowego związku taktycznego (oddziału) w działaniach obronnych na obszarze kraju. Wyd. Myśl Wojskowa nr 3. Warszawa 1992

64. Patrz Załącznik nr 2. Przyczyny doprowadzające do konfliktów przygranicznych.

w załączniku nr 2.

3.1. Warunki i wymagania prowadzenia działań bojowych.

Przyjęty ogólny dychotomiczny podział przygranicznego konfliktu zbrojnego, wymienione dwa zasadnicze jego rodzaje, a mianowicie: zewnętrzny i wewnętrzny oraz dwie podstawowe formy regularna i nieregularna umożliwiają precyzyjniejsze określenie przeznaczenia wydzielonych do jego rozwiązania sił lądowych. Mogą być one zasadniczo użyte do prowadzenia następujących działań:

Rys. 15. Przeznaczenie wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

65. Por. B. Balcerowicz, Strategia wojenna RP lat 90-tych, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1991.

66. Por. T. Leśko, Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Wyd. MON, Warszawa 1984, s. 27-28.

Powyższa typologia umożliwia wyróżnienie i opisanie charakterystyk różniących się między sobą szczegółami prognozowanych przygranicznych konfliktów zbrojnych. Przybliżenie warunków, jakim będą odpowiadały, umożliwi sprecyzowanie specyficznych cech charakteryzujących przyszłe działania wydzielonych sił lądowych w tego rodzaju konfliktach. Dlatego też proponuję charakterystykę warunków prowadzenia działań bojowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym przedstawić według określonych aspektów, które poddane analizie porównawczej, posłużą do sprecyzowania przewidywanego przeznaczenia i użycia poszczególnych sił lądowych w tym obszarze. Dokonując syntezy wyników badań dotyczących przeznaczenia i charakteru działań wydzielonego potencjału sił lądowych, można poczynić pewne uogólnienia, które pozwolą wyróżnić cztery grupy warunków prowadzenia działań bojowych w następujących rejonach:

- bezpośredniego oddziaływania sporów toczonych w państwach ościennych;
- lokalnych sporów przygranicznych;
- przygranicznych - wyjściowych do prowadzenia agresywnej operacji zaczepnej na obszarze kraju;
- lokalnych sporów wewnętrznych⁶⁷.

Warunki prowadzenia działań bojowych przez wydzielone siły lądowe w wymienionych rejonach zostały przez autora przedstawione w

-----
67. Por. Opracowanie zespołowe Szt.Gen., Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych, Tezy do Biuletynu Informacyjnego Szt.Gen.WP nt.Obrona obszaru RP, Wyd.AON, Warszawa 1992, s.4

aspektach dotyczących prognozowanego charakteru:

- celu przeciwnika;
- działań przeciwnika;
- zachowania i reakcji ludności zamieszkującej rejony objęte konfliktem;
- możliwości użycia sił własnych;
- działań sił własnych.

Przygraniczny konflikt zbrojny w rejonach bezpośredniego oddziaływania sporów toczonych w państwach ościennych.

Zachodzące w poszczególnych państwach sąsiadujących z RP zmiany, ze względu na ich różnorodną złożoną sytuację i wielość problemów, mogą w pewnych warunkach doprowadzić do niepokoju społecznego, masowych strajków, a nawet konfliktów między republikami, federacjami i narodowościami. W konsekwencji siły zbrojne będą poddawane różnym podziałom, co jeszcze bardziej zaostrzy spory wewnętrzne, a ich zasięg będzie przyjmował coraz szerszy i groźniejszy wymiar⁶⁸. Mimo rodzącego się chaosu, należy dostrzegać możliwość kontrolowanego kierowania wydarzeniami w strefie przygranicznej. Prawdopodobnym celem przeciwnika może być dążenie do uzyskania tolerancji dotyczącej nienaruszalności granicy państwowej i kwalifikowania zaistniałych wydarzeń do kategorii incydentu granicznego. Minimalizacja wszelkich przed-

-----
68. Por. Konflikty w Jugosławii, Mołdawii. Materiały konferencji teoretyczno-naukowej nt. Prowadzenia operacji obronnej w strefie odpowiedzialności WOW, Wyd. WOW, Warszawa 1992, Materiały konferencji teoretyczno-naukowej nt. Czecho-Słowacja po 31 grudnia 1992, Wyd. PISM, Warszawa 1993, Materiały informacyjne aktualnych wydarzeń w państwach powstałych w wyniku rozpadu ZSRR.

siewzięć w tym rejonie może stanowić fundament daleko zakrojonych planów przeciwnika, dotyczących obszaru przygranicznego jak również bezpieczeństwa RP. Charakter działań przeciwnika w tych warunkach będzie miał zasadniczo dwa wymiary: pierwszy - dotyczy przyjętego rozwiązania sytuacji konfliktowej na własnym obszarze, drugi zaś - przeniesienia skutków rozwiązywanego konfliktu poza granice. W tego rodzaju sytuacji konfliktowej należy raczej wykluczyć użycie zorganizowanych sił zbrojnych wobec RP, jednak nie można wyeliminować prób przenikania pojedynczych zorganizowanych pododdziałów i oddziałów wojskowych, a przede wszystkim grup zbrojnego podziemia wypieranego przez stronę uzyskującą przewagę w danym rejonie. Ucieczka ze strachu przed odpowiedzialnością lub przed represjami stawać się będzie jedyną drogą dającą pewne gwarancje przeżycia. Należy liczyć się również z określoną migracją ludności cywilnej, akceptowaną często przez ludność mniejszości narodowych zamieszkujących obszary przygraniczne. Przewidywać należy selektywne uruchomienie określonych zamrożonych siatek wywiadowczych oraz grup podziemia zorganizowanych wśród ludności tych obszarów. W tej sytuacji granica RP nie będzie stanowiła przeszkody, natomiast w rejonie przygranicznym może powstać dezorganizacja w funkcjonowaniu organów administracyjnych i rytmie życia obywateli. W bezpośredniej strefie zagrożenia znajdą się również składnice i magazyny wojskowe rozlokowane i funkcjonujące w tym rejonie. Prognozowana sytuacja w obszarze przygranicznym może również inspirować określone reakcje mniejszości narodowościowych, które w różny sposób będą solidaryzowały się z zachodzącymi przemianami: od wsparcia poś-

redniego - w postaci pomocy humanitarnej - do skrajnie bezpośredniego czynnego włączania się w wir walki zbrojnej grup organizowanych na naszych przygranicznych terenach. Tym samym istnieje będzie poważne źródło niebezpieczeństwa oskarżenia RP o mieszanie się w sprawy wewnętrzne innego państwa lub, co gorsze, przemyślanego i zaplanowanego wciągnięcia w lokalny konflikt zbrojny⁶⁹.

Możliwość użycia wydzielonych sił lądowych będzie w tym wypadku ograniczona, charakter działań podporządkowany zostanie grupie zadań rozpoznawczych, blokujących, izolujących, demonstracyjnych lub przygotowujących do użycia większych zgrupowań w sytuacji otwartego konfliktu. Nieuniknione w tych warunkach będzie przygotowanie wzmocnienia posterunków straży granicznej, zorganizowanie współdziałania z nią w okresie wzrostu napięcia i systematycznego naruszania granicy państwowej. Zorganizowania będzie wymagać współdziałanie z policją oraz przygotowanie wspólnych działań prewencyjnych, izolujących organizatorów grup ochotników angażujących się bezpośrednio w konflikt w państwie ościennym. Zasadne wydaje się w tej sytuacji zintensyfikowanie działań w zakresie rozpoznania oraz obrony powietrznej. Natomiast oddziały i związki taktyczne powinny cechować się określoną elastycznością jeśli chodzi o przydzielenie części sił do realizacji zadań nie zawsze w pełni korespondujących charakterem i przeznaczeniem tych sił.

-----

69. Por. R. Wróblewski, Strategiczna operacja obronna na obszarze kraju, Studium, Wyd. AON, Warszawa 1993, s.12-13. Przyczyny i źródła przyszłej wojny, w której Polska może być stroną (podmiotem), "...wpełzanie w konflikt zbrojny".

Przygraniczny konflikt zbrojny w rejonach lokalnych sporów

Może mieć miejsce wówczas, gdy strona przeciwna, wykorzystując swoje wydzielone siły zbrojne w sposób agresywny, będzie dążyć do osiągnięcia ograniczonych celów. Niekoniecznie w tych warunkach gospodarka kraju zarówno przeciwnika, jak i naszego musi być przedsawiona na okres wojenny. Wysoki stopień gotowości bojowej jednostek i bezpośrednia bliskość sił głównych granicy sprawia, iż siły te mogą być użyte z zaskoczenia i w ciągu kilku dób wykonać uderzenia bezpośrednio z miejsc stałej dyslokacji na obszar RP⁷⁰. Tym samym zaistnieją warunki, aby agresor mógł bez potrzeby mobilizacyjnego uzupełnienia wojsk użyć wydzielonych sił zbrojnych w strefie zasadniczych oddziaływań (pod rozdział 2.3). Należy przewidywać, że dla zapewnienia uzyskania wysokiego tempa marszu będzie stosował desanty taktyczne, oddziały wydzielone i oddziały rajdowe. Uderzenia wydzielonych wojsk lądowych przeciwnika z pewnością poprzedzą działania w ramach operacji powietrznej⁷¹. Zapewnienie swobody działań głównym siłom wydzielonym w strefie zasadniczych oddziaływań gwarantować będą wymienione wyżej działania prowadzone przez dodatkowe siły ze strefy doraźnego oddziaływania. Można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że działania zbrojne będą miały charakter połączonych operacji powietrzno-lądowych, w których wyraźnie

-----
70. Por. Możliwe zagrożenie militarne obszaru WOW, Wyd. MON, Warszawa 1992, s.12, Materiały studyjne "Pustynna Burza" w czES-
ci dotyczącej przygotowania stref i sektorów działania wojsk
lądowych omawiają ważną rolę przygotowania i przeprowadzenia
operacji powietrznej.

71. Tamże

wzrośnie rola środków napadu powietrznego. One właśnie między innymi zapewnią będą wywalczenie panowania w powietrzu, a następnie umożliwią izolację rejonu działań i bezpośrednie wsparcie wydzielonych sił lądowych przeciwnika. Prawdopodobne jest również wykonanie selektywnych uderzeń z powietrza na wybrane obiekty kilka godzin wcześniej lub równocześnie z działaniami działań wojsk lądowych. Możliwości technicznych urządzeń radioelektronicznych dają pewne gwarancje stronie przeciwnej oddziaływania nimi poza strefę zasadniczych i doraźnych oddziaływań, uzyskanie przewagi w tym zakresie, a tym samym wysokiej skuteczności obezwładnienia radioelektronicznego środków własnych⁷². Prognozowane działania przeciwnika mogą być poprzedzone kompleksowo zaplanowanym maskowaniem operacyjnym, przy jednoczesnym uruchomieniu zorganizowanych zbrojnych grup mniejszości narodowych zamieszkujących te tereny. Grupy dywersyjne i specjalne przeciwnika będą znajdowały bezpośrednie wsparcie wśród organizacji mniejszości narodowych, a one same stanowiąc będą źródło tworzenia władz w rejonach okupowanych. Złożony problem stanowić będzie ludność cywilna zamieszkująca obszar objęty konfliktem. Jeżeli przyjąć, że część mniejszości narodowej może stanąć po stronie sił regularnych przeciwnika, to znaczna część ludności zamieszkującej w ogóle te tereny wesprze działania wydzielonych sił lądowych wojsk własnych. Bardzo trudna będzie do uniknięcia sytuacja, w której ludność cywilna jest bezpośrednio narażona na

-----
72. Por. H. Piekarski, Osłona radioelektroniczna systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 10-14. Zakres i możliwości obezwładniania radioelektronicznego systemu obronnego państwa.

skutki działań zarówno strony przeciwnej, jak i własnych wojsk. Należy liczyć się w tym wypadku z chaosem, paniką, a przede wszystkim - ze zróżnicowaną akceptacją prowadzenia działań zbrojnych.

Użycia wydzielonych sił lądowych w tego rodzaju warunkach będzie złożone. Jako zasadę należałoby przyjmować, iż siły lądowe wydzielone do działania zbrojnego w tym obszarze są przewidywane do całkowitego rozwiązania sporu włącznie z wyparciem agresora z terytorium własnego kraju⁷³. Poza charakterem działań podporządkowanych grupie zadań wymienionych do realizacji w rejonie bezpośredniego oddziaływania sporów toczonych w państwach ościennych, po raz pierwszy wydzielone siły lądowe będą miały do realizacji grupę zadań zasadniczych. Będą do nich należały kompleksowo zaplanowane działania rozpoznawcze, przeciwdesantowe i przeciwdywersyjne, a dla zasadniczego zgrupowania muszą być uzgodnione działania obronne oraz zaczepne, które w fazie końcowej będą stanowić zasadniczy rodzaj działań. Należy zwrócić uwagę, że bardzo poważnym problemem będzie przejęcie przez wydzielone siły lądowe odpowiedzialności za obszar działań. Uzgodnienie współdziałania ze strażą graniczną, policją, oddziałami obrony terytorialnej i cywilnej będzie miało zasadniczy wpływ na prowadzenie skutecznych działań. Na podstawie prowadzonej analizy dotyczącej czasu, w jakim powinny znaleźć się wydzielone siły

-----

73. W konflikcie lokalnym (w jednym rejonie strategicznym) - do jak najszybszego rozstrzygnięcia konfliktu działaniami obronno-zaczepnymi. Opracowanie zespołowe Szt. Gen. WP. Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych, Wyd. AON, Warszawa 1992.

w rejonie konfliktu, celowe byłoby, aby siły dyslokowane w pobliżu granicy posiadały odpowiedni skład i uzupełnienie zapewniające wykonanie powyższych zadań. W całym obszarze działań siły stanowiące potencjał użyty do rozwiązania sytuacji konfliktowej będą wykorzystywane również do realizacji zadań o charakterze pomocniczym, a mianowicie zabezpieczenia dopływu żywności i wody, ewakuacji rannych, izolacji rejonów działań oraz jako grupy ewakuacyjno-ratunkowe. Swobodę ruchu i działania powinna zapewniać wojskom lądowym określona część sił wydzielonych z sił obrony powietrznej i lotnictwa.

Przygraniczny konflikt zbrojny w rejonach przygranicznych - wyjściowych do prowadzenia agresywnej operacji zaczepnej na obszarze kraju

Będzie miał on miejsce wtedy, gdy strona lub strony przeciwne dążyć będą do całkowitego podporządkowania RP własnym interesom. Narastanie i rozwój sytuacji konfliktowej nie będą sprzyjały uzyskaniu zaskoczenia przez żadną ze stron. Napięcie będzie stopniowo wzrastać, a zasadnicze działania mogą być poprzedzane akcjami mającymi miejsce w strefie incydentalnego i doraźnego oddziaływania. W tym okresie może często dochodzić do naruszania przestrzeni powietrznej i morskiej zarówno przez środki bezpilotowe, samoloty, śmigłowce, jak i małe jednostki morskie. Działania te prawdopodobnie będą miały na celu sprowokowanie i uruchomienie system OP, a co z tym związane - dostarczenie danych o elementach rozpoznania, gotowości bojowej, rejonach środków ogniowych oraz spowodowanie zmęczenia psychicznego i fizycznego załóg. W konsekwencji zostaną stworzone warunki do

wykonania zaskakującego uderzenia o dużym prawdopodobieństwie uzyskania wysokiej skuteczności rażenia celów i obiektów. Możliwości SNP przeciwnika zapewniają mu wykonanie uderzeń w dowolny rejon obszaru kraju. Tym samym wywalczenie panowania w powietrzu będzie gwarantować pełną swobodę realizacji pozostałych zadań agresora, to znaczy izolacji poszczególnych rejonów działań oraz bezpośredniego wsparcia wojsk lądowych. Rozmieszczenie węzłów lotnisk w strefie doraźnego i incydentalnego oddziaływania w odległości od 15-160 km od granicy RP powoduje, że czas dolotu w obszar przygraniczny może wynosić 5-12 minut, natomiast w rejon rubieży KRAKOWA, WARSZAWY, GDAŃSKA (strefa incydentalnego oddziaływania) 14-22 minut. Dolot do najdalszych rejonów kraju (w aspekcie działań agresora) wynosi 35-55 minut. Dysponowanie przez przeciwnika powyższymi możliwościami, powietrznymi środkami nadzoru przestrzeni powietrznej oraz walki radioelektronicznej sprzyja i gwarantuje wręcz wywalczenie przewagi i panowania w powietrzu. Oprócz tego, że przeciwnik dysponuje nowocześniejszym sprzętem istnieje jeszcze jeden bardzo niekorzystny dla broniących się sił zbrojnych RP problem. Mianowicie, posiadanie przez przeciwnika wiarygodnych danych wynikających z przynależności do sojuszu wojskowego, jakim był Układ Warszawski⁷⁴. Powodować to będzie utrudnienie technicznej identyfikacji jego

-----

74. Przynależność do Układu Warszawskiego obligowała państwa w jego skład wchodzące do używania sprzętu produkowanego głównie przez ZSRR lub w kooperacji z innymi państwami będącymi członkami tego sojuszu. Wspólna doktryna oraz planowane działania zmuszały do ustaleń na szczeblach centralnych co było podstawą podziału stref odpowiedzialności i przydzielanych częstotliwości na poszczególne rodzaje sprzętu

obiektów powietrznych oraz lądowych. Wprowadzać będzie chaos w skutecznym wykorzystaniu środków walki ze SNP, jak również w zagwarantowaniu bezpieczeństwa działań własnego lotnictwa, a nawet - w skrajnym wypadku - uniemożliwi całkowite ich użycie. Doświadczenia dotychczasowych wojen i konfliktów wyraźnie świadczą o wspólnym działaniu SNP ze środkami WRE oraz rozpoznaniem kosmicznym i powietrznym⁷⁵. Dążyć one będą w ramach walki o panowanie w powietrzu do wybicia korytarzy w ugrupowaniu środków OP. Działania będą miały charakter ciągły, a zmasowane uderzenia lotnictwa mogą być potęgowane uderzeniami grup w składzie od 8-12 samolotów. Przeciwnik może wykonywać uderzenia ześrodkowane, a śmigłowce mogą być użyte do wykonywania szturmów powietrznego, wsparcia wojsk lądowych oraz zaopatrzenia zbrojnego podziemia w rejonach przygranicznego konfliktu zbrojnego⁷⁶.

Możliwości lotnictwa przeciwnika pozwalają na prowadzenie 5-7 dniowej powietrznej operacji zaczepnej, w ramach której istnieje wysokie prawdopodobieństwo wywalczenia pełnej swobody dla działań sił lądowych. "... Powietrzno-lądowy charakter działań zaczepnych niesie ze sobą groźbę bardzo szybkiego wtargnięcia w głąb terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z równoczesną groźbą zniszczenia bądź obezwładnienia wojsk operacyjnych w

-----

75. Por. Opracowanie zespołowe, Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1983, Wyd. MON Szt. Gen. WP, Warszawa 1985; H. Piekarski, Wojna w Zatoce Perskiej. Operacja "Pustynna Burza", Wyd. AON, Warszawa 1992, Wykład; Rozwój taktyki prowadzenia walki radioelektronicznej w świetle doświadczeń wojen lokalnych (1950-1995), Wyd. AON, Warszawa 1992, Wykład.

76. S. Chełchowski, Zagrożenie z powietrza obszaru WOW, Wyd. WOW, Warszawa 1992, s. 5.

miejscach ich dyslokacji oraz sparaliżowania ich manewru na kierunku włamania"⁷⁷. Prognozowanie działania lotnictwa oraz radioelektroniczne prawdopodobnie będą (o kilka dni) wyprzedzać działania wojsk lądowych. Natomiast przeciwnik, dążąc do uzyskania wysokiego tempa działań, wykorzystując swobodę i bezkarność w powietrzu, będzie mógł stosować na szeroką skalę desanty operacyjne w sile do brygady i większe oraz tworzone doraźnie pododdziały powietrznoszturmowe. Całość prowadzonych działań zostanie prawdopodobnie poprzedzona kompleksowym zaplanowanym i realizowanym, maskowaniem operacyjnym przy pełnym uruchomieniu zamrożonych siatek wywiadowczych, grup dywersyjnych i sabotażowych oraz grup specjalnych. Maskowanie będzie kontynuowane i później.

Zachowania i reakcje ludności w rejonie objętym konfliktem będą zbliżone do przedstawionych w poprzednim rejonie zachowań podczas lokalnych konfliktów przygranicznych. Jednak w tym wypadku prognoza zachowania się ludności cywilnej sugeruje możliwość spotęgowania chaosu, paniki oraz wyzwolenie agresywnych działań wobec wojsk biorących udział w walce zbrojnej. Dodatkowym podłożem negatywnego zachowania się ludności będzie utrata terenów, majątku, przymusowa ewakuacja, przepadek zakładów i dóbr tego obszaru lub całkowite jego zniszczenie.

Prowadzenie działań w warunkach dużej ich intensywności jak również ogromnej liczby bombardowań i zniszczeń na dużą skalę,

-----
77. B. Balcerowicz, J. Pawłowski, J. Marczak, Operacja obronna w strefie odpowiedzialności WOW w świetle koncepcji strategicznej obrony Polski, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 3.

wymuszać wręcz będzie prowadzenie działań o charakterze obronnym lub opóźniającym przez wydzielone siły wojsk lądowych w rejonie przygranicznym. Możliwość ich użycia będzie można skorygować na podstawie rozwoju sytuacji konfliktowej i przedsięwzięć czynionych przez stronę przeciwną. Jednak, pomimo że zaskoczenie przez przeciwnika będzie trudne do uzyskania, to prognozy wydarzeń sugerują, aby wydzielone siły lądowe jako zasadę przyjmowały stawianie jak najdłuższego zorganizowanego oporu. Powinny one prowadzić aktywną obronę na kolejnych rubieżach, zyskując czas na stosowną kontrakcję międzynarodową i stwarzając warunki do prowadzenia określonej operacji całością sił zbrojnych na obszarze kraju⁷⁸. Podstawowe rodzaje działań obronnych i zaczepnych będą stanowiły priorytet, a zatem użyte do działań w tym rejonie siły, aby mogły je realizować, muszą organizować współdziałanie ze strażą graniczną, policją, oddziałami obrony terytorialnej i cywilnej. Wydzielone siły lądowe będą realizowały w tym wypadku dwa zadania, pierwsze dotyczyć będzie rozwiązania konfliktu własnymi siłami, drugie, będzie polegało na zmuszeniu przeciwnika do zajęcia takiego położenia, w którym w wyniku wejścia do walki sił głównych, nastąpi jego rozbicie. W całym obszarze działań liczyć należy się z utrudnioną swobodą ruchu; wymagać będzie to usamodzielnienia poszczególnych elementów ugrupowania i wzmocnienia przez organizowanie oddziałów i grup torujących. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że wszystkie pododdziały i oddziały będą realizowały zadania o charakterze zgodnym z ich

78. Por. Opracowanie zespołowe Sztabu Gen. WP, *Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych*, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.5

przeznaczeniem. Nie wyklucza się, że mogą być wypadki użycia części sił do realizacji zadań przedstawionych w rejonie lokalnych sporów przygranicznych.

Przygraniczny konflikt zbrojny w rejonach lokalnych sporów wewnętrznych

Gwałtownie pogarszająca się sytuacja ekonomiczna w niektórych rejonach przygranicznych, dotychczas stanowiących liczące się ośrodki przemysłowe lub rolnicze, może doprowadzić do niepokojów społecznych. Masowe strajki, a co groźniejsze - rozbieżności interesów grup narodowościowych w tych rejonach mogą doprowadzić do rozwiązań siłowych pomiędzy zaangażowanymi stronami. Rozwój sytuacji może doprowadzić do wydarzeń niekontrolowanych, a siły przeznaczone do utrzymania ładu i porządku publicznego mogą nie wystarczyć. Kolejna faza to otwarty konflikt, w którym nawet użycie broni przeciwko skłóconym stronom nie będzie stanowiło żadnej bariery. Jest to konflikt o odmiennym charakterze w stosunku do przedstawionych poprzednio, różni się on zasadniczo "przeciwnikiem", którym może być jedna lub kilka grup zamieszkujących tereny przygraniczne naszego kraju, dążących do zmiany istniejącego porządku, ładu publicznego, a celem takiego działania może być lokalne przejęcie władzy.

Działania przeciwnika będą głównie skupiały się na prowadzeniu dezinformacji, sianiu niepokojów, zastraszaniu, terroryzmu, a w kolejnych fazach mogą przekształcić się w działania dywersyjne i sabotażowe. Ogromną trudność będzie sprawiać właściwe funkcjonowanie organów administracji państwowej⁷⁹ oraz instytucji podległych MSW spowodowane tym, że zatrudniona w nich miej-

scowa ludność może podlegać określonym nastrojom podczas wykonywania obowiązków służbowych. Osłabione w ten sposób organa państwowe będą zmuszone do korzystania z pomocy sił sprowadzonych z innych rejonów kraju, a w wypadku otwartego konfliktu, w którym będą miały miejsce: oddziaływania czy akcje zbrojne, działania terrorystyczne, akcje zbrojnego podziemia, narastanie działalności sabotażowej i dywersyjnej, wzrost przestępczości politycznej, kryminalnej i gospodarczej, niekontrolowana migracja ludności - zaistnieje realna potrzeba zaangażowania wydzielonych sił zbrojnych w tym obszarze⁸⁰. Użycie określonych sił zbrojnych będzie miało charakter zadań wspomagających odpowiednie organa MSW. Ponadto siły te będą zmuszone zapewnić szczelność granicy państwowej, aby uniemożliwić zakłócanie porządku w rejonie przygranicznym przez ludność emigrującą z obszaru konfliktu, a z drugiej strony - zagwarantować pełną suwerenność i nie dopuszczać do bezpośredniego wsparcia zbrojnego podziemia w rejonie konfliktu z zewnątrz. Zarówno podczas realizacji zadań mających na celu w rozwiązanie konfliktu, jak i przy izolacji tego obszaru, wydzielone siły zbrojne będą się spotykały ze skrajnie odmiennymi postawami ludności cywilnej. Będą grupy popierające działania, ale będą również grupy wrogo ustosunkowane. W zależności od tego, jaka w danym momencie będzie przeważać racja, takiego należy oczekiwać sposobu przyjęcia wydzielonych sił zbroj-

-----
79. Por. Konflikty w Jugosławii, Mołdawii. Materiały konferencji teoretyczno-naukowej, Wyd. WOW, Warszawa 1992

80. Por. I. Pok, Działania jednostek MSW na rzecz obrony cywilnej w taktycznej strefie obrony, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 21

nych w tym rejonie. Oddzielną sprawą, występującą w tego rodzaju sytuacjach konfliktowych jest stworzenie warunków bezpieczeństwa dla poszczególnych grup mniejszości narodowych, a więc zapewnienie poczucia bezpieczeństwa ludności zamieszkującej ten obszar i udaremnianie dokonywania samosądów czy represji wobec tych, którzy w danym momencie byli po stronie przeciwnej.

Przedstawiona charakterystyka czterech zasadniczych warunków, w jakich mogą być użyte wydzielone siły lądowe do działań zbrojnych w konflikcie przygranicznym pomija jedną zasadniczo odmienną cechę, a dotyczącą przeniesienia miejsca jego rozstrzygnięcia na terytorium przeciwnika. W rozważaniach czysto teoretycznych można rozpatrywać taki wariant, iż w wypadkach ostatecznych, kiedy toczony spór nie zostaje rozwiązywany metodami pokojowymi, czynniki polityczne zadecydują o użyciu wydzielonych sił lądowych poza granicą RP⁸¹. W tym wypadku przyczyny doprowadzające do sytuacji konfliktowej będą podobne jak we wcześniej opisanych warunkach. Zasadnicza różnica charakteru przygranicznego konfliktu zbrojnego będzie przejawiała się w tym, że źródło pierwotnych niepokoїв stanowić będzie niezadowolenie ludności obszarów przygranicznych. Mogą one przeradzać się w sytuacje konfliktowe o charakterze wewnętrznym, zasilanym z zewnątrz przez odpowiednio przygotowane siły regularne, lub wzmożoną działalność mniejszości narodowych, doprowadzając w danym rejo-

-----

81. Por. Obecny konflikt pomiędzy Węgrami a Czechami i Słowacją w sprawie elektrowni i zbiornika wodnego na Dunaju. Postawienie w stan pełnej gotowości bojowej jednostek obszaru północnego Węgier we wrześniu 1992 r. z zapowiedzią użycia do działań sił zbrojnych.

nie do rozwoju sytuacji wymykających się spod kontroli organów administracji państwowej. Natomiast główne bazy wypadowe znajdować się będą poza granicami RP. W tym wypadku użycie wydzielonych sił lądowych miałoby charakter przeniesienia wysiłku swoich działań na obszar rejonu przygranicznego poza granicami RP i zmierzałoby do likwidacji źródeł sporu lub obiektów sporu. Byłoby to działanie o charakterze uprzedzającym, a więc łączące w sobie dwa rodzaje przygranicznego konfliktu zbrojnego: wewnętrzny i zewnętrzny. Opisana powyższa charakterystyka przygranicznego konfliktu zbrojnego, a w nim - sposób użycia wydzielonych sił lądowych, wydają się pozostawać w sprzeczności z uchwałą z 14 grudnia 1974 roku Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych jaką jest rezolucja nr 3314/XXIX zawierająca definicję agresji⁸².

Również zasadnicze założenia doktryny obronnej RP przewidują prowadzenie działań zbrojnych na jego obszarze. Żadne względy polityczne, ekonomiczne, wojskowe lub inne nie mogą stanowić usprawiedliwienia agresji⁸³.

-----

82. T. Leško, Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Wyd. MON, Warszawa 1984, s. 29-31. W podrozdziale pt. Nielegalność agresji zostały szczegółowo wyliczone działania, które określa art. 3 wspomnianej rezolucji ONZ, a zaliczane do działań o charakterze agresywnym. Ponadto wyliczone działania agresywne w art. 3 nie są wyczerpujące i Rada Bezpieczeństwa może uznać jeszcze inne działania za stanowiące agresję.

83. Autor w dalszych rozważaniach rozpatruje tylko użycie wydzielonych sił lądowych w czterech pierwszych wariantach, odrzucając wariant piąty o charakterze agresywnym, kierując się zbiorem dokumentów - Międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych. Wyd. Agencja Artekon, Warszawa 1991.

Przedstawiona charakterystyka warunków prowadzenia działań bojowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym implikuje całą gamę wniosków dotyczących właściwości i specyfiki działań wydzielonych sił lądowych. Zbiór określonych cech działań bojowych prowadzonych w poszczególnych rejonach przez wydzielone siły lądowe przedstawiono na rys. 16.

Lp	Cechy działań wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym	Prowadzenie działań bojowych w rejonach			
		Bezpośredniego oddziaływ. sporów toczonych w państwach ościennych	Lokalnych sporów przygranicznych	Wyjściowych do prowadz. operacji zaczep. na obszarze kraju	Lokalnych sporów wewnętrznych
1	2	3	4	5	6
1	Wysoka dynamika działań		x	x	
2	Ograniczony obszar działań	x	x	x	x
3	Brak ciągłej linii frontu	x		x	
4	Wielkość małych ognisk walki		x		x
5	Konieczność prowadzenia walki w odosobnieniu i okrążeniu			x	
6	Przesunięcie relacji między ogniem a manewrem, i inicjatywą na korzyść tych drugich 84)	x	x	x	x
7	Konieczność podziału sił wydzielonych na kilka zgrupowań	x	x	x	x
8	Ograniczenie wykorzystania artylerii i czołgów	x			x
9	Prowadzenie działań na własnym terytorium gdzie część ludności ustosunkowana jest wrogo	x	x	x	x

1	2	3	4	5	6
10	Konieczność wydzielenia części sił do zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej	x	x	x	x
11	Konieczność samodzielnego działania małych pododdziałów	x	x		x
12	Podejmowanie walki z desantami, grupami dywersyjnymi i zbrojnym podziemiem	x	x	x	x
13	Ścisła współpraca i współdziałanie ze strażą graniczną, policją, oddziałami obrony terytorialnej i cywilnej	x	x	x	x
14	Pierwsze zetknięcie się żołnierzy z działaniami bojowymi	x	x	x	x
15	Brak doświadczenia wśród dowódczej kadry	x	x	x	x
16	Zgrywanie dowódców z pododdziałami w warunkach bojowych		x	x	x
17	Poczucie ciągłego zagrożenia ze strony ludności ustosunkowanej wrogo	x	x	x	x
18	Brak poczucia jasności, przejrzystości sytuacji		x	x	x
19	Prowadzenie działań w okresie objawów paniki wśród ludności cywilnej i podczas jej wzmożonej migracji	x	x	x	x

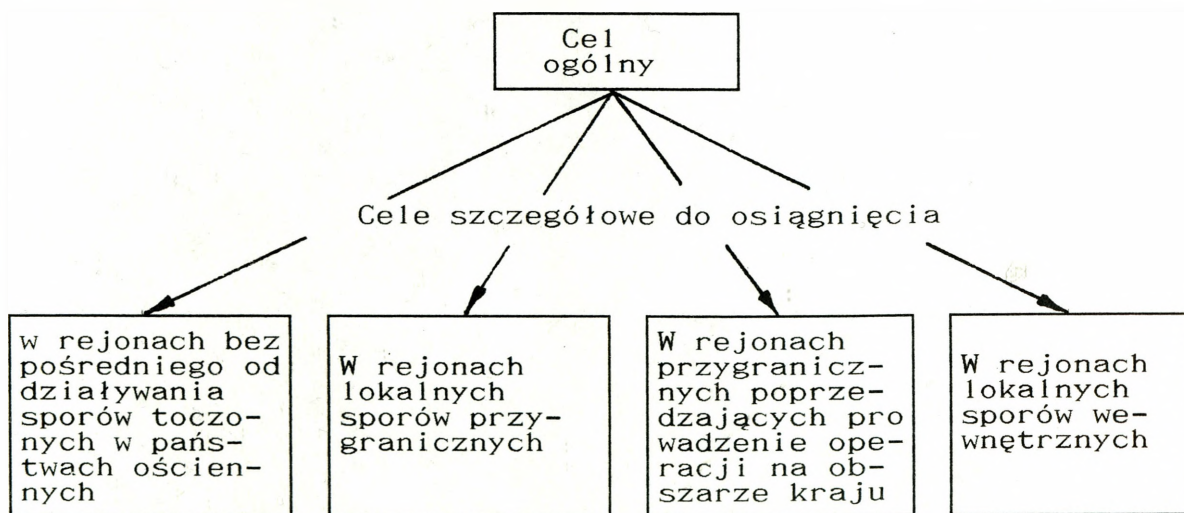
Rys.16. Cechy działań wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

84. Por. S.Koziej, Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku, Wyd. AON, Warszawa 1990

3.2. Cele, zadania wydzielonych sił (lądowych)

Użycie określonych wydzielonych sił lądowych do zbrojnego rozwiązania konfliktu przygranicznego będzie zawsze miało przewidywany do osiągnięcia cel. Treść celu będzie odpowiednia do charakteru konfliktu przygranicznego, jego skali i wielkości zaangażowanych sił, czasu jego trwania i rozwiązania oraz doboru form i metod szczegółowych działania wydzielonych sił lądowych.

Prognozowany charakter przygranicznego konfliktu zbrojnego i przedstawione wnioski pozwalają sprecyzować cel ogólny⁸⁵ działań wydzielonych sił lądowych, a także dokonać pewnej hierarchizacji celów szczegółowych w poszczególnych czterech zasadniczych warunkach opisanych w podrozdziale 3.1.

Rys. 17. Typologia celów, które mają osiągnąć wydzielone siły lądowe w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

85. Patrz. Słownik języka polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1988, Tom I, s. 235. "Cel-to, do czego się dąży, co się chce osiągnąć; punkt, miejsce do którego się zmierza".

Cel ogólny działania wydzielonych sił lądowych sprowadza się do utrzymania i nienaruszalności granicy państwa, a w sytuacji utraty terytorium przygranicznego odtworzenia jej kształtu.

Określenie celu działań w konkretnym wypadku będzie ściśle związane z warunkami, w jakich będzie prowadzony przygraniczny konflikt zbrojny. Każdorazowo będzie on precyzowany i uściślany oraz odpowiednio przetwarzany w postaci zadań stawianych określonym wydzielonym siłom lądowym.

Cele szczegółowe osiągnane podczas prowadzonych działań przez wydzielone siły lądowe mogą mieć następującą treść, przy uwzględnieniu charakteru warunków przygranicznego konfliktu zbrojnego.

W rejonach bezpośredniego oddziaływania sporów toczonych w państwach ościennych celem będzie, zagwarantowanie przez wydzielone siły lądowe nienaruszalności granicy państwa - przy pełnej izolacji obszaru przygranicznego - i zapewnienie neutralności wobec ościennego państwa⁸⁶.

W rejonach lokalnych sporów przygranicznych celem będzie - niedopuszczenie do wtargnięcia sił strony przeciwnej w obszar sporny, utrzymanie terenów, a w wypadku ich utraty - zmuszenie sił przeciwnika do opuszczenia zajętego obszaru i umocnienie obrony granicy na spornym odcinku.

-----
86. Autor przyjął na podstawie prowadzonej analizy porównawczej, że użyte wydzielone siły do działań w tych warunkach będą wykonywały poszerzony zakres zadań w porównaniu do analogicznej grupy zadań związanych z osłoną granicy państwowej. Por. *Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych*. Oprac. zbiorowe, Szt. Gen. WP nt. "Obrona obszaru RP", Wyd. AON, Warszawa 1992.

W rejonach przygranicznych - wyjściowych do prowadzenia agresywnej operacji zaczepnej na obszarze kraju, cel szczegółowy - to stawianie przez wydzielone siły lądowe zorganizowanego oporu, zadanie maksymalnych strat agresorowi i uzyskanie czasu na stosowną kontrakcję międzynarodową⁸⁷ oraz stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia operacji na obszarze kraju przez siły zbrojne RP.

W rejonach lokalnych sporów wewnętrznych celem szczególnym będzie zagwarantowanie przez wydzielone siły lądowe bezpieczeństwa granicy państwowej przy pełnej izolacji obszaru objętego konfliktem oraz przywrócenie ładu i porządku publicznego w tym rejonie.

Przedstawione powyżej cele implikować będą precyzowanie zadań stawianych wydzielonym siłom lądowym w ramach rozwiązywania przygranicznego konfliktu zbrojnego. Warunki natomiast będą miały zasadniczy wpływ na uściślenie zadania, które będzie miało związek z przyjętym wariantem działań i jego charakterem. Przyjmując, że obrona RP realizowana będzie w konkretnych rejonach odpowiedzialności związków taktycznych, które w wypadku powstania konfliktu przygranicznego będą zaangażowane do jego rozwiązania, istnieje już w czasie pokoju możliwość określenia zadań, do prowadzenia których, powinny przygotować się przewidywane siły, (wydzielone z okręgu) podczas realizacji procesu szkolenio-

-----

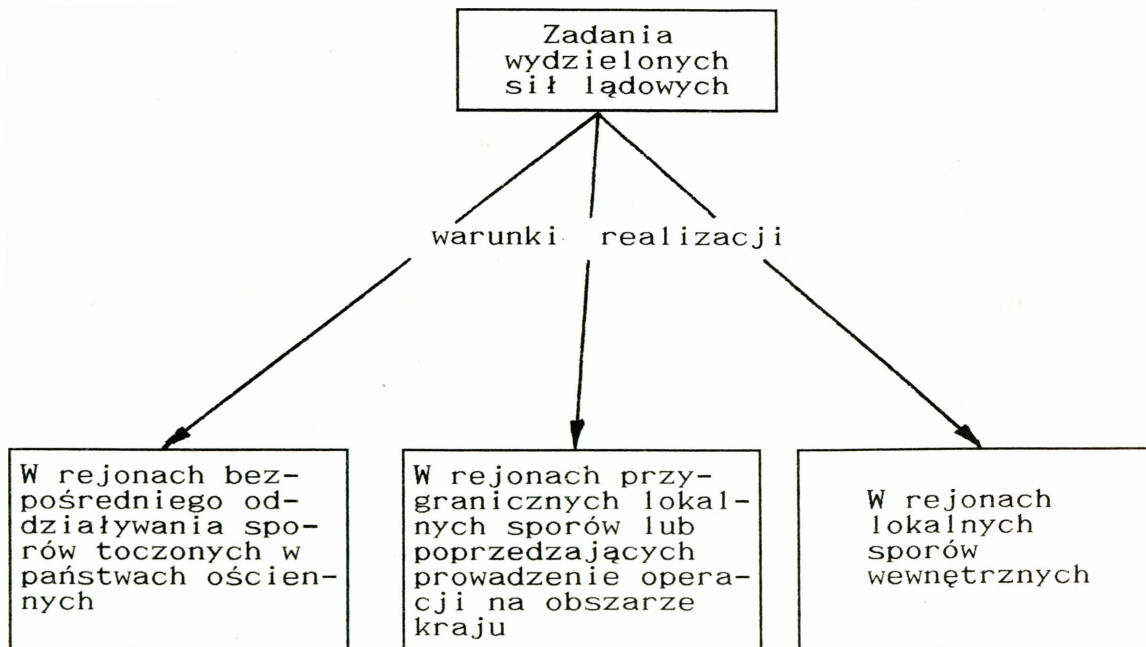
87. Przez kontrakcję międzynarodową autor przyjął traktować kompleks przedsięwzięć różnych organizacji międzynarodowych zmierzających do rozwiązania sytuacji konfliktowej włącznie z przyjęciem uchwały o wprowadzeniu do działań kontyngentu wojskowego ONZ.

wego.

Zadania wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym można zasadniczo sprowadzić do trzech grup. Determinować je będą warunki, w jakich konflikt będzie prowadzony, a zatem wyróżniamy zadania przewidywane do realizacji w:

- rejonach bezpośredniego oddziaływania sporów toczonych w państwach ościennych;
- rejonach przygranicznych lokalnych sporów lub poprzedzających prowadzenie operacji na obszarze kraju;
- rejonach lokalnych sporów wewnętrznych.

Każda wymieniona grupa zawiera zadania o odpowiednim ładunku treściowym, odzwierciedlające charakter warunków w jakich będą realizowane.

Rys. 18. Typologia zadań wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym

3.3. Rodzaje działań wydzielonych sił (lądowych)

Przedstawiona ogólna charakterystyka przygranicznego konfliktu zbrojnego, warunki w jakich może być prowadzony, różniące się cele szczegółowe osiągnane przez wydzielone siły lądowe oraz zasady wykorzystania w nim określonych sił i środków składają się na zbiór rodzajów działań bojowych. Pododdziały, oddziały, a nawet związki taktyczne, realizując określone zadania, będą osiągały określony cel w konkretnych warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego. Dlatego też treść zadań będzie również ściśle związana z przewidywanym rodzajem działań bojowych. W związku z tym możemy wyróżnić trzy grupy rodzajów działań, które mogą być prowadzone i zapewnią osiągnięcie sprecyzowanych celów w poszczególnych warunkach powyższego konfliktu.

Działania rozpoznawcze - będą prowadzone w celu zdobywania, analizowania i oceniania informacji o przeciwniku, lokalizowania i nawiązywania z nim styczności, a w konsekwencji - zlikwidowania go. Ponadto będą dostarczały danych o terenie i rejonie przyszłych działań; mogą też być prowadzone w celach prewencyjnych⁸⁸.

Działania blokujące - prowadzone będą w celu ograniczenia możliwości manewru przenikających grup i stworzenia warunków do ich likwidacji. Organizować się je będzie najczęściej w powiązaniu z działaniami rozpoznawczymi lub pościgowymi na kierunkach prawdopodobnego przemieszczania się grup przeciwnika⁸⁹.

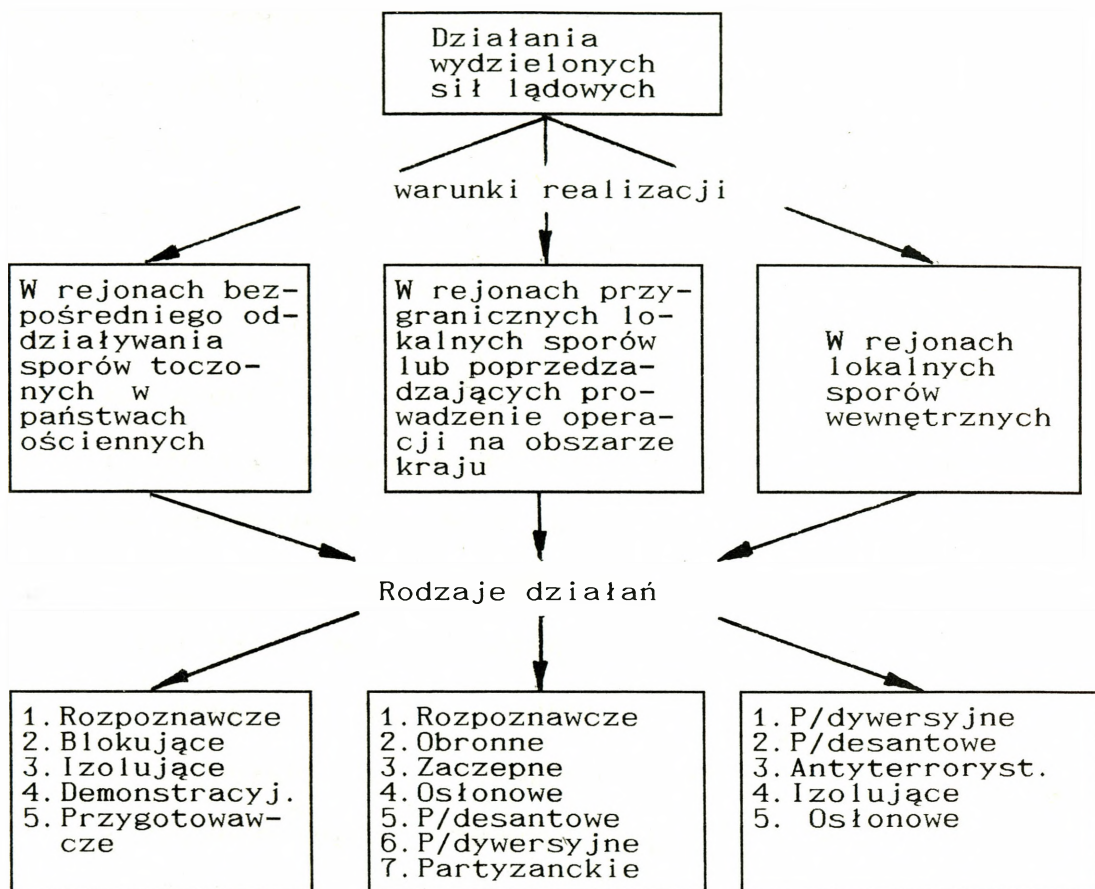
-----

88. Oprac. zespołowe, Obrona terytorium kraju, Wyd. ASG WP, Warszawa 1981, s. 113.

89. Por. Instrukcja o zasadach prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych, Wyd. MON, Warszawa 1988, s. 7.

Działania izolujące - prowadzone będą w celu oddzielenia grup toczących spory od grup zachowujących neutralność. Wyłączenia spod wpływów strony przeciwnej i zastosowanie pełnego odseparowania rejonów narażonych na skutki toczonych sporów oraz zastosowania pełnego odosobnienia w stosunku do inicjatorów niepokojów społecznych.

Działania demonstracyjne - będą prowadzone na określonych kierunkach w celu wprowadzenia przeciwnika w błąd odnośnie przygotowywanych rzeczywistych zasadniczych działań. Mogą mieć między innymi na celu wymuszenie na przeciwniku ustępstw, a także nosić w sobie charakter odstraszenia lub ostrzeżenia.

Rys. 19. Typologia rodzajów działań w przygranicznym konflikcie zbrojnym

Działania przygotowawcze - będzie to zespół czynności realizowanych w obszarze bezpośredniego zagrożenia, mających na celu zabezpieczenie użycia wydzielonych sił lądowych w działaniach bojowych.

Działania obronne - to całokształt walk wydzielonych sił lądowych o charakterze obronnym, prowadzonych na lądzie i w powietrzu, podejmowanych w celu udaremnienia lub odparcia ataku przeciwnika, zadania mu maksymalnych strat i utrzymania zajmowanego rejonu (pozycji, obiektów)⁹⁰.

Działania zaczepne - to całokształt walk wydzielonych sił

lądowych o charakterze zaczepnym, prowadzonych na lądzie i w powietrzu, podejmowanych w celu rozbicia przeciwnika i opanowania zajmowanego przez niego terenu, ważnych rubieży i obiektów⁹¹.

Działania osłonowe - prowadzone będą przez wydzielane siły w określonym czasie w celu powstrzymania natarcia przeciwnika i umożliwienia głównemu zgrupowaniu (głównym siłom) wykonanie ustalonych zadań⁹².

Działania przeciwdesantowe - będą to walki z desantem przeciwnika prowadzone zwykle siłami i środkami znajdującymi się w rejonie lądowania desantu lub w jego pobliżu. Celem tych działań jest lokalizacja desantu przeciwnika, zniszczenie lub uniemożliwienie lądowania dalszych jego sił oraz rozprzestrzeniania się grup desantowych w głąb ugrupowania wojsk własnych.

Działania przeciwdywersyjne - będą polegać na prowadzeniu walk z grupami dywersyjno-rozpoznawczymi, sabotażowymi przeciwnika, które przeniknęły na obszar kraju lub stanowią grupy zbrojnego podziemia. Celem tych działań jest lokalizacja, a następnie likwidacja tych grup i stworzenie dogodnych warunków do pełnej realizacji planowanych zadań wykonywanych przez siły główne w rejonie konfliktu⁹³.

Działania partyzanckie - będą prowadzone przez rozbite wydzielone siły lądowe na obszarze okupowanym przez przeciwnika w

-----
90. Por. Opracowanie zespołowe, Działania taktyczne wojsk lądowych, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.11

91. Leksykon wiedzy wojskowej, Wyd. MON, Warszawa 1979 r., s. 103

92. Tamże

93. Por. Szkolenie pododdziałów w działaniach przeciwdywersyjnych i ratunkowych. Podręcznik, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 15

celu organizowania zbrojnego podziemia i prowadzenia działań o charakterze dywersyjnym i sabotażowym.

Działania antyterrorystyczne - będą prowadzone we współdziałaniu z siłami specjalistycznymi MSW przeciwko ugrupowaniom ekstremistycznym stosującym w swojej walce o uzyskanie ustępstw rządu takie formy walki, jak: zabójstwa polityczne, porwania zakładników, uprowadzenia itp. Celem tych działań jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania organów administracji państwowej i porządku publicznego w danym rejonie.

W każdym rodzaju działań wyróżniamy różne formy ich prowadzenia, które są uzależnione od założonego celu. Część z nich stanowi grupę form prowadzenia walki regularnej lub nieregularnej, a także tylko specyficznej w tego rodzaju konflikcie. Występują również formy działań bojowych prowadzonych przez specjalistyczne pododdziały MSW. Wydzielone siły do prowadzenia działań w przygranicznym konflikcie zbrojnym będą w tym wypadku zmuszone do połączenia działań przewidywanych regulaminami MON i MSW co decyduje o ich specyfice w tego rodzaju konflikcie. Niejednokrotnie ta sama forma będzie w tym wypadku występować w kilku rodzajach działań jednocześnie.

3.4. Skład, ugrupowanie, wskaźniki rozmachu działań

Ogólna charakterystyka przygranicznego konfliktu zbrojnego, możliwe przewidywane i zakładane cele oraz zadania, jakie mogą być realizowane przez wydzielone siły stanowią pewien zbiór czynników determinujących skład, ugrupowanie i wskaźniki rozmachu. Podobny zbiór jest zawarty w treści przedstawionej definic-

Cha- ra- kter	Rodzaje działań	Formy	Rozpoz- nawcze	Blokujące	Izolujące	Demonstra- cyjne	Przygot.	Obronne	Zaczące	Osłonowe	Przełiw- dywersyj	P/desant.	Partyzan.	Antyterror- nyst.
Czynne ogniowo		Przełamanie							x					
		Bój spotkaniowy							x			x	x	
		Pościg							x		x	x	x	
		Okrażenie		x				x		x	x	x		
		Odejście								x			x	
		Wycofanie						x		x			x	
		Przeszukiwanie	x		x						x			x
		Wypad									x		x	
		Zasadzka	x	x							x		x	x
		Zapora		x	x						x		x	x
		Likwidacja	x						x	x	x	x	x	
		Pozycyjna							x					
		Manewrowa							x					
Bierne ogniowo		Obserwacja	x	x	x									x
		Patrolowanie	x	x	x									
		Podśluch	x		x									
		Zasilanie		x	x		x	x	x	x	x	x	x	
Czynne psycholo- gicznie		Manewry wojskowe			x		x							
		Cwiczenia wojskowe				x								
		Pokazy wojskowe				x								

Rys. 20. Typologia rodzajów i form działań w przygranicznym konflikcie zbrojnym⁹⁴.

ji przygranicznego konfliktu zbrojnego w podrozdziale 2.3. Czynniki te nie tylko umożliwiają określenie składu, ugrupowania i wskaźników rozmachu, ale jednocześnie pozwalają dostrzegać zależności zachodzące pomiędzy nimi.

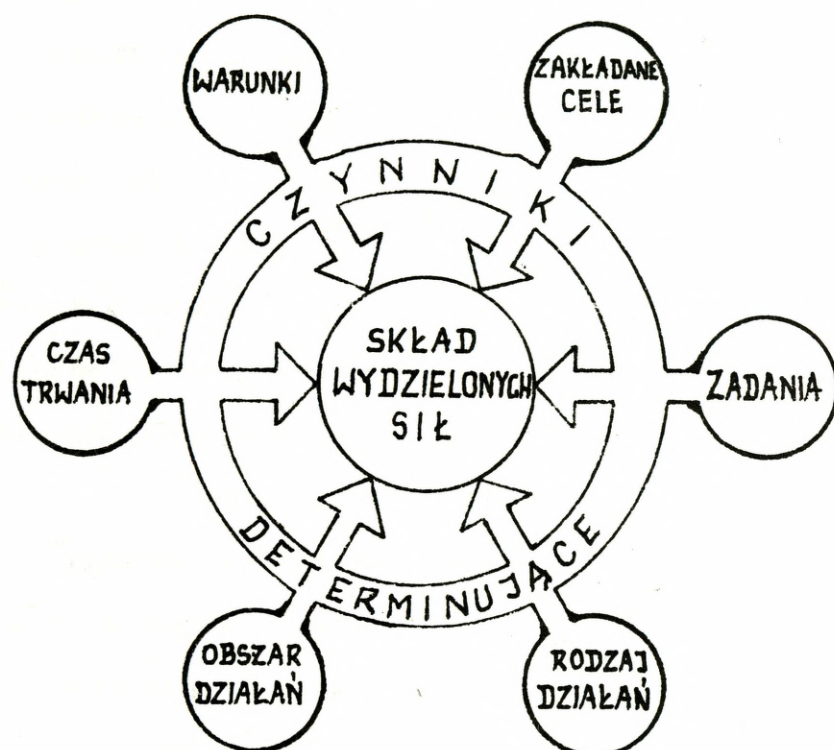
Skład wydzielonych sił - to zbiór elementów poszczególnych rodzajów wojsk, tworzący pewną całość. Odpowiadał on będzie czynnikiem determinującym jego powstanie i przeznaczenie, do których zaliczamy:

- warunki przygranicznego konfliktu zbrojnego;
- zakładane cele;
- zadania;
- rodzaj działań;
- obszar działań;
- czas trwania działań zbrojnych.

Tworzony skład wydzielonych sił powinien zatem spełniać szereg warunków, które będą stanowiły podstawy doboru zarówno wielkości, jak i ilości pododdziałów, oddziałów czy związków taktycznych poszczególnych rodzajów wojsk. Warunki te można przedstawić w dwóch grupach. Pierwszą będą stanowiły warunki uniwersalne, odpowiadające generalnie potrzebom wszystkich przygranicznych konfliktów zbrojnych. One zatem stanowią zasadnicze podstawy doboru elementów, które tworzyć będą główny trzon wydzielonych sił. Drugą grupę określać będą specyficzne wymagania

94. Typologię rodzajów i form działań w przygranicznym konflikcie zbrojnym opracowano na podstawie:

Praca zespołowa, Taktyka ogólna, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988; Praca zespołowa, Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Wyd. AON, Warszawa 1992; Praca zespołowa, Instrukcja o zasadach prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych, Wyd. MON, Warszawa 1988; Praca zespołowa, Obrona terytorium kraju, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1983; S. Kołcz, Klasyfikacja działań bojowych, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1, Warszawa 1992; F. Puchała, Doświadczenia i wnioski z gry wojennej LATO-90, Wyd. Myśl Wojskowa, Warszawa 1990; S. Koziej, Omówienie i wnioski z ćwiczenia szkieletowego nt. działania bojowe dywizji i pułku, Wyd. AON, Warszawa 1991.

Rys. 21. Czynniki determinujące skład wydzielonych sił w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

każdego przypadku przygranicznego konfliktu zbrojnego, których uwzględnienie może gwarantować osiągnięcie zakładanych celów działania. Będą one miały zatem wpływ na dobór specjalistycznych i doborowych elementów, którymi zostanie uzupełniony podstawowy skład wydzielonych sił.

W każdym warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego stworzony skład wydzielonych sił powinien m. in. gwarantować:

- osiągnięcie zakładanego celu;
- wykonanie sprecyzowanych zadań;
- szybkie, sprawne i bezkolizyjne użycie;
- ciągłość dowodzenia i współdziałania.

Uwzględniając przedstawione czynniki determinujące skład wydzielonych sił, warunki, którym powinien odpowiadać, możliwe są do przyjęcia następujące warianty jego tworzenia.

Wariant pierwszy - określone pododdziały, oddziały i związki taktyczne poszczególnych rodzajów wojsk zostaną odpowiednio do oceny stopnia zagrożenia dyslokowane w pobliżu tych rejonów (kierunków). Posiadać będą struktury odpowiadające ich przeznaczeniu i zostaną rozwinięte już w okresie pokoju do stanów gwarantujących wykonanie zadań. Proces szkolenia będzie prowadzony wspólnie (poza specyficzną specjalistyczną problematyką) pod kątem przewidywanych w wypadku przygranicznego konfliktu zbrojnego zadań. Stanowiąc będą zatem stały zespół do użycia w tym obszarze.

Wariant drugi - określone specjalistyczne pododdziały (szczególnie rozpoznawcze, WRE, inżynieryjne, obrony powietrznej itp.) będą dyslokowane odpowiednio do oceny stopnia zagrożenia w pobliżu rejonów (kierunków) konfliktu, natomiast zasadniczy trzon uderzeniowy wojsk lądowych i lotniczych będzie przygotowywany w głębi kraju i ćwiczony do realizacji zadań na wybranych kierunkach operacyjnych. Skład tych sił stanowić będą stałe zespoły specjalistyczne rodzajów wojsk na określonych kierunkach, natomiast zespół uderzeniowy będą stanowiły siły wydzielane w ramach rejonów odpowiedzialności okręgów wojskowych.

Wariant trzeci - określone pododdziały, oddziały i związki taktyczne poszczególnych rodzajów wojsk zostaną organizacyjnie i strukturalnie podporządkowane w jedną całość. Stanowiąc będą siły szybkiego reagowania. Przeznaczone do użycia natychmiastowego, a tym samym już w okresie pokoju odpowiednio rozwinięte i ukompletowane i w zależności od sytuacji i potrzeb operacyjnych - użyte całością lub częściami na całym obszarze kraju⁹⁵.

Wariant czwarty - określone pododdziały, oddziały i związki taktyczne poszczególnych rodzajów wojsk będą dyslokowane odpowiednio do oceny stopnia zagrożenia w pobliżu rejonów (kierunków) konfliktu przy założeniu, że określone siły będą rozwinięte do działania w każdym momencie jako oddziały wydzielone. Natomiast zostaną stworzone, według potrzeb, siły obrony terytorialnej, które w pierwszej kolejności wzmocnią osłonę granicy państwowej i stworzą warunki do zabezpieczenia i wsparcia wojsk operacyjnych⁹⁶.

Ugrupowanie wydzielonych sił

W każdym wariantcie składu sił jest określony potencjał bojowy, stanowiący zbiór mierzalnych wartości techniczno-bojowych i predyspozycji oraz wyszkolenia bojowego żołnierzy przeznaczonych do prowadzenia walki. Postawione do realizacji zadanie zmienia istniejący układ statyczny w dynamiczny. Odpowiednio umiejętna zamiana tych układów stwarza gwarancje wykonania zadania, a w dalszej konsekwencji - osiągnięcie zakładanego celu. Tą specyficzną

-----
95. Por. Oprac. zespołowe Szt. Gen. WP, *Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych*, Wyd. AON, W-wa 1992, s. 12

96. Por. *Koncepcja organizacyjno-funkcjonalna obrony regionalnej (terytorialnej)*, Wyd. MON, Warszawa 1991, s. 4

zmianą jest stworzenie ugrupowania bojowego (operacyjnego).

Ugrupowanie bojowe aspekt operacyjny - to siły i środki odpowiednio uszykowane i rozmieszczone w terenie oraz przemieszczane w toku walki (boju, operacji)⁹⁷. Przyjęte ugrupowanie powinno stwarzać i gwarantować jak najlepsze wykonanie zadania, zapewniać pełną swobodę manewru, jednoczesne użycie różnych środków walki oraz stwarzać możliwość skupiania wysiłków na określonych kierunkach, a także wykorzystania w walce naturalnych właściwości terenu.

Prowadzenie działań w przygranicznym konflikcie zbrojnym będzie realizowane w określonych warunkach przedstawionych w podrozdziale 3.1. Zarówno one, jak i określone cele, zadania oraz siły i środki którymi możemy dysponować, będą zasadniczo wpływały na możliwości przyjęcia ugrupowania bojowego (operacyjnego) w tego rodzaju użyciu wydzielonych sił zbrojnych. Istnieje tym samym możliwość zinterpretowania modelowych wariantów ugrupowania.

Wariant pierwszy - ugrupowanie w jednym rzucie będzie mogło mieć miejsce, jeżeli charakter działań będzie się sprowadzał do prowadzenia działań blokujących, izolujących, osłonowych w rejonach bezpośrednio przylegających do granicy państwa. Może mieć również miejsce w wypadku prowadzenia działań demonstracyjnych czy przygotowawczych.

Wariant drugi - ugrupowanie w jeden rzut z odwodem, z wydzielaniem części sił do ubezpieczeń w rejonie bezpośrednio

-----
97. Opracowanie zespołowe, Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.10

przylegającym do granicy państwowej. Ubezpieczenia te wspomagałyby posterunki straży granicznej, a jednocześnie stanowiłyby grupy rozpoznawczo-ubezpieczające w stosunku do sił głównych działającego zgrupowania. Główne siły przechodziłyby do obrony na kierunkach zagrożenia. Silny odwód dawałby gwarancje reagowania w toku walki na zagrożone kierunki. Nie wyklucza się, że odwód może stanowić zespół kilku mniejszych zgrupowań, zwiększając tym samym jego możliwości manewrowe. Odwód może być przydatny podczas prowadzenia działań rozpoznawczych, osłonowych, obronnych.

Wariant trzeci - ugrupowanie w dwa rzuty, będzie, odpowiedni w rejonach, od utrzymania których będą zależały zakładane cele obronne. Posiadanie silnego pierwszego i drugiego rzutu ma zapewnić utrzymanie nakazanych rubieży. Systemy plutonowych, kompanijnych punktów oporu mają zamykać drogi podejścia przy jednoczesnym ogniskowaniu obszaru przygranicznego konfliktu zbrojnego, tworząc sieć walk prowadzonych w okrążeniu. Ugrupowanie powyższe będzie miało często zastosowanie w działaniach obronnych. Może być ono również przyjęte w działaniach zaczepnych, szczególnie w momencie wykonania zwrotu zaczepnego, gdzie pierwszy rzut - wykorzystując sprzyjające warunki - wykonywałby uderzenie wzdłuż granicy państwowej, odcinając odwody przeciwnika od rejonu konfliktu, a zasadnicze siły drugiego rzutu dokonywałyby uderzenia rozcinającego okrążonych sił w rejonie włamania.

Wariant czwarty - ugrupowanie w dwa rzuty z odwodem (lub trzy rzuty). Będzie ono miało miejsce w warunkach przygranicz-

nych konfliktów zbrojnych prowadzonych w aglomeracjach miejskich lub rejonach zurbanizowanych czy trudno dostępnych. Może ono mieć zastosowanie zarówno w działaniach obronnych, jak i zaczepnych. W działaniach obronnych może być wykorzystywane przez wydzielone siły jako przygotowanie warunków do prowadzenia operacji na obszarze kraju.

Wariant piąty - ugrupowanie wydzielonych sił w specyficznych rodzajach działań, a mianowicie: przeciwdywersyjnym, przeciwdesantowym, antyterrorystycznym czy partyzanckim. Będzie ono ugrupowane z zasady, w jeden rzut z odwodem lub w dwa rzuty, jednak poszczególne elementy ugrupowania będą przyjmowały specyficzną dla tych działań nazwę.

Stałe elementy ugrupowania, to:

- oddziały i pododdziały zmechanizowane;
- oddziały i pododdziały rozpoznania i WRE;
- oddziały i pododdziały artyleryjskie i przeciwlotnicze;
- oddziały i pododdziały śmigłowców;
- oddziały i pododdziały logistyczne.

Odpowiednio do zadań i warunków, w jakich będzie prowadzony konflikt zbrojny, mogą być tworzone doraźne elementy ugrupowania, do których będą należeć:

- oddziały wydzielone, rajdowe;
- oddziały specjalne;
- grupy desantowo-szturmowe.

W każdym z wariantów ugrupowania wydzielonych sił, w zależności od charakteru realizowanego zadania, mogą być tworzone inne dodatkowe elementy zabezpieczające do których m.in. można zali-

czyć:

- oddziały zabezpieczenia ruchu;
- oddziały torujące;
- oddziały ratunkowo-ewakuacyjne⁹⁸.

Wskaźniki rozmachu działań

Odpowiednio dobrany skład wydzielonych sił, stworzone ugrupowania bojowe (operacyjne) będą realizowały określone zadania w każdych warunkach atmosferycznych, pory roku czy doby. Jednak zarówno wielkości pododdziałów i oddziałów, jak i ilości posiadanego przez nie sprzętu oraz jego dane techniczno-bojowe będą zasadniczo rzucały na granice możliwości skutecznego działania określonych sił. A zatem każde działanie charakteryzuje się pewnymi parametrami, które w czasie prowadzenia walki, boju, operacji nazywamy wskaźnikami rozmachu.

W przygranicznym konflikcie zbrojnym, który może być prowadzony w warunkach przedstawionych w podrozdziale 2.4 i 3.1 można również przyjmować pewne orientacyjne wielkości jako wskaźniki rozmachu⁹⁹ działań wydzielonych sił. Wskaźniki te będą dotyczyły:

- stopnia ukończenia i rozwinięcia pododdziałów i oddziałów przewidywanych do składu wydzielonych sił;
- stopnia gotowości bojowej pododdziałów i oddziałów przewidywanych do składu wydzielonych sił;

-----
98. Por. Opracowanie zespołowe, Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.11

99. Autor przez wskaźniki rozmachu w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego rozumie możliwe do określenia parametry pozwalające zobrazować prowadzenie działań tylko na obszarze własnego kraju.

- czasu osiągnięcia pełnej gotowości przez pododdziały i oddziały do działań w przewidywanych rejonach;
- parametrów określających szerokość, głębokość dla pododdziałów i oddziałów w działaniach obronnych;
- parametrów określających pododdziałom i oddziałom szerokość, głębokość zadań i tempo działań zaczepnych;
- wybranych parametrów w toku prowadzenia specyficznych rodzajów działań - przeciwdywersyjnych, przeciwdesantowych, antyterrorystycznych czy partyzanckich;
- możliwości wzmocnienia pododdziałów i oddziałów prowadzących zasadnicze rodzaje działań - obronnych i zaczepnych.

Wymienione grupy orientacyjnych wskaźników rozmachu dotyczą warunków o charakterze uniwersalnym. Natomiast będą zawsze istniały odmienne wskaźniki rozmachu działań, które muszą być uwzględniane w każdym specyficznym warunkach.

Stopień ukończenia i rozwinięcia pododdziałów i oddziałów przewidywanych do składu wydzielonych sił powinien zmierzać zasadniczo w dwóch kierunkach. Po pierwsze stan osobowy powinny stanowić doborowe, wyszkolone pododdziały i wybrane oddziały ukończone w 85-90% i po drugie - wyposażone w sprzęt najnowszej generacji w 100%.

Stopień gotowości bojowej pododdziałów i oddziałów przewidywanych do składu wydzielonych sił powinien być utrzymywany na poziomie gwarantującym wykonywanie planowanych zadań przy pełnym zagwarantowaniu mobilizacyjnego uzupełnienia.

Czas osiągnięcia przez pododdziały i oddziały pełnej gotowości do działań w przewidywanych rejonach nie powinien być

dłuższy dla sił w taktycznej strefie obrony w rejonach nadgranicznych niż jedna doba. Natomiast dla sił operacyjnych rozwijanych na bazie związku taktycznego i oddziałów - nie dłuższy niż dwie doby¹⁰⁰. Wydzielone siły szybkiego reagowania lub oddziały wydzielone sił, przewidywane do prowadzenia działań, powinny znaleźć się w rejonach w ciągu 2-4 godzin od otrzymania sygnału. Pododdziały i oddziały wydzielonych sił powinny posiadać zapasy oraz mieć zagwarantowane uzupełnienie stanu osobowego do prowadzenia intensywne działań bojowych przez 30 dni¹⁰¹.

Parametry określające pododdziałom i oddziałom szerokość i głębokość w toku prowadzenia działań obronnych będą uzależnione od wielu czynników, do których m.in. należą:

- wielkości obszarów stref i rejonów odpowiedzialności sięgające od 10 000 km² do 90 000 km² i więcej;
- wielkości odpowiedzialności za obszar pasa granicznego sięgającego od 100 do 150 km długości;
- możliwości posiadania określonych wielkości sił zbrojnych oraz sprzętu bojowego;
- w każdym wypadku od zakładanego celu działań.

Dlatego też należy przewidywać, że głębokość działań obronnych prowadzonych przez wydzielone siły nie powinna przekraczać wielkości określonej w strefie nadgranicznej, to jest około 15 km. Natomiast działania obronne poprzedzające prowadzenie operacji na obszarze kraju będą je kwalifikowały do działań osłono-

-----
100. Por. J. Garboś, Możliwości mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk WOW. Wyd. WOW, Warszawa 1992, s. 3 i 4.

101. Por. Oprac. zespołowe Szt. Gen. WP, Możliwe warianty użycia części lub całości sił zbrojnych, Wyd. AON, W-wa 1992, s. 6.

wych lub obrony manewrowej, a jej głębokość może sięgać 40-60 km¹⁰² lub nawet do 100 km¹⁰³. Zasadnicze siły mogą bronić pasa szerokości od 30 do 45 km, natomiast pozostały obszar powinien być obsadzony małymi siłami (ubezpieczenie i patrole).

W działaniach zaczepnych wydzielone siły powinny mieć zachowane pewne minima nasycenia sił i środków na 1 km bieżący pasa natarcia, a mianowicie:

- w czołgach i transporterach - nie mniej niż 15 środków;
- w pododdziałach zmechanizowanych - nie mniej niż dwie kompanie zmechanizowane;
- w środkach przeciwpancernych specjalistycznych - nie mniej niż 8;
- w artylerii do ognia pośredniego - nie mniej dział powyżej 100 mm niż 18¹⁰⁴.

Pozostałe parametry będą uzależnione od form prowadzenia działań zaczepnych; średnie tempo natarcia powinno być utrzymane w ciągu doby walki od 1-2 km/godz.

-----

102. Por. Z.Scibiorek, Prowadzenie manewrowych działań obronnych, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.12-13.
103. Por. S.Koziej, Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych, Wyd.AON, Warszawa 1991, s.11.
104. Powyższe dane opracowano na podstawie: Doświadczenia i wnioski z gry wojennej LATO-90. Opracowanie zespołowe, Szt.Gen., Warszawa 1990; K.Nożko, Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd.AON, Warszawa 1991; S.Koziej i zespół oficerów, Omówienie i wnioski ćwiczenia szkieletowego, Wyd.AON, Warszawa 1991,1992. Wykorzystano ponadto wyniki badań symulacji komputerowej z ćwiczeń szczebla pułk-dywizja, opracowywanych w toku prowadzenia ćwiczeń oraz opracowanych dodatkowo dla wybranych rejonów konfliktogennych (Załącznik 2 i 3).

Grupa parametrów stanowiących wskaźniki rozmachu działań specyficznych, takich jak: przeciwdywersyjne, przeciwdesantowe, antyterrorystyczne czy partyzanckie będzie praktycznie określana każdorazowo w konkretnym przypadku, z uwzględnieniem wszystkich uwarunkowań. Można jedynie sugerować, że nie powinny być one prowadzone poza obszarem określonym szerokością strefy nadgranicznej.

Wzmocnienie pododdziałów i oddziałów prowadzących zasadnicze rodzaje działań - obronnych i zaczepnych - powinno sprowadzać się do pełnego usamodzielnienia poszczególnych elementów ugrupowań działających na wybranych kierunkach. Zatem powinny być przydzielone pododdziały: artylerii do ognia pośredniego, saperów, obrony przeciwlotniczej, obrony przeciwchemicznej oraz wsparcia logistycznego. Bezpośrednio głównym wykonawcom powinny być podporządkowywane pododdziały powietrznoszturmowe oraz śmigłowce bojowe i transportowe. Można przyjąć jako kryterium wzmocnienia wydzielonych sił, że przydzielany pododdział nie będzie mniejszy niż o dwa szczeble od pododdziału czy oddziału któremu jest przydzielany.

3.5. Użycie wydzielonych sił do działań

Przedstawiona ogólna charakterystyka przygranicznych konfliktów zbrojnych, wyróżnione warunki jego prowadzenia implikują kolejny problem. Dotyczy on określenia najdogodniejszego momentu, w którym należy wprowadzić do działań wydzielone siły. Znalezienie tej niewidocznej granicy, momentu sytuacji konfliktowej, w którym należy podjąć decyzję o zbrojnym rozwiązaniu konfliktu

jest bardzo trudne. Oczywiście o tym, że w ogóle zostaną użyte jakiegokolwiek pododdziały i oddziały czy związki taktyczne decydować będą czynniki polityczne. Jednak nawet po ich zaakceptowaniu i uruchomieniu procesów przygotowawczych w ramach operacyjnego rozwinięcia pozostaje nadal do określenia moment użycia wydzielonych sił. Można zakładać, że strona przeciwna, mimo czynionych starań, nie będzie w stanie uniknąć ujawnienia się pewnych symptomów agresywnych zamiarów. Nie może to jednak stanowić jedynej podstawy do wprowadzenia do działań określonych sił. Należy liczyć się również z tym, że początkowe uderzenie, szczególnie w konflikcie przygranicznym o charakterze lokalnym, może być wykonane wojskami o strukturze okresu pokojowego¹⁰⁵. Tym samym do odparcia wszelkich uderzeń czy rozwiązań sytuacji konfliktowych z dużym stopniem prawdopodobieństwa będą użyte wydzielone siły zachowujące najwyższy stan gotowości bojowej w tym okresie. W tej sytuacji bardzo ważnym okresem jest czas pokoju, który musi być wykorzystany do właściwego przygotowania koncepcji i planów użycia wydzielonych sił w tego rodzaju przygranicznych konfliktach zbrojnych. Każde użycie wydzielonych sił powinno oprócz realizowanego zadania, zapewniać podstawy strategiczne i operacyjne dla ewentualnych przyszłych działań. Zatem powinny być określone rejony, które należy utrzymać. Działanie wydzielonych sił powinno zabezpieczać koncentrację sił operacyjnych i stwarzać warunki do rozwinięcia działań zaczepnych w

-----
105. Por. K.Nożko, Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd.AON, Warszawa 1991, s.32.

określonych kierunkach¹⁰⁶. W ramach przygotowań powinny również być realizowane przedsięwzięcia w zakresie:

- prowadzenie rozpoznania co do czasu, sił, sposobu oddziaływania strony przeciwnej;
- przygotowania i prowadzenia operacji i walki, zwłaszcza w rezultacie skrytego i szybkiego manewru;
- wprowadzenia strony przeciwnej w błąd co do rzeczywistych swoich zamiarów i przyjętych rodzajów działań;
- przygotowania obiektów pozornych przeznaczonych w początkowej fazie konfliktu do uderzeń przeciwnika;
- przygotowania pod kątem operacyjnym kierunków umożliwiających użycie wydzielonych sił nie tylko obronnie, ale również zaczepnie;
- wykorzystania dogodnych warunków terenowych oraz rozbudowy inżynieryjnej w celu stawiania skutecznego oporu oraz zapewnienia manewru;
- zabezpieczenia wydzielonym siłom ciągłości w dowodzeniu w warunkach uderzeń elektronicznych i broni precyzyjnego rażenia¹⁰⁷.

Przygotowanie wydzielonych sił może być zatem realizowane w trzech okresach:

- w czasie pokoju;
- w czasie wzrostu napięcia, bezpośrednio przed wybuchem konfliktu;

-----

106. Por. M. Jabłonowski, P. Stawecki, Studium planu strategicznego Polski przeciw Niemcom Kutrzeby i Mossora, Wyd. PAX, Warszawa 1987, s. 116-121.

107. K. Nożko, Sztuka operacyjna..., op.cit. s. 34

- w czasie wybuchu konfliktu i podczas jego trwania.

Bezpośrednie przygotowanie wydzielonych sił do walki zbrojnej powinno nastąpić w okresie wzrostu napięcia, bezpośrednio przed wybuchem konfliktu. Można przyjąć, że byłby to pierwszy moment dla określonych sił decydujący o ich użyciu. Wtedy szczególnie aktualizowano by opracowane plany. Zadania natomiast zostaną przekazane wszystkim samodzielnym dowódcom poszczególnych szczebli tworzących skład zgrupowania, włączając już podporządkowane przydzielone pododdziały i oddziały specjalistyczne. Bezpośrednie przygotowanie do walki, w zależności od dyslokacji wydzielonych sił, może być prowadzone:

- w miejscu stałej dyslokacji;
- w miejscu czasowego pobytu;
- w rejonach alarmowych lub wyjściowych;
- w trakcie przegrupowania do rejonu objętego konfliktem.

Biorąc pod uwagę ograniczony w większości wypadków czas na bezpośrednie przygotowanie walki, niezbędne będzie organizowanie pracy dowódców i sztabów metodą równoległą¹⁰⁸. Wydzielone siły mogą zajmować rejon do obrony, prowadzić prace inżynierskie pierwszej kolejności, organizować system ognia. Każde powyższe przedsięwzięcie byłoby prowadzone przy w pełni uruchomionym systemie obrony powietrznej kraju. Określono by odpowiednie stopnie gotowości i dyżurów bojowych. Rozpoczęto by również, w ramach przewidywanych działań jednostek MSW na rzecz obrony cywilnej w taktycznej strefie obrony, realizację przedsięwzięć

-----
108. Por. L. Komornicki, Przygotowanie pierwszej operacji początkowego okresu wojny, Wyd. WOW, Warszawa 1991.

zmierzających do zapewnienia swobody działań siłom wydzielonym do prowadzenia walki zbrojnej¹⁰⁹. Szczęólnego znaczenia nabrałoby przygotowanie ewakuacji ludności cywilnej z rejonów zagrożonych bezpośrednimi starciami. Działania izolacyjne natomiast powinny chronić przed penetracją rejony trudne do ukrycia przed przeciwnikiem; należy traktować je z dużym rozmachem jako część działań demonstracyjnych (ostrzegających, a nawet zastraszających).

Uruchomienie powyższego systemu powinno być traktowane jako początek zbrojnego rozwiązania przygranicznego konfliktu, natomiast działania zbrojne zostaną rozpoczęte w momencie dokonania agresji przez przeciwnika. Jednym z ważniejszych zatem zadań szkoleniowych i planistycznych będzie osiągnięcie takiego poziomu wyszkolenia, aby przez sprawne działanie zniwelować narzucaną przez przeciwnika inicjatywę i zaskoczenie w pierwszej fazie walk¹¹⁰.

W zasadniczo odmienny sposób będzie określany moment użycia wydzielonych sił zbrojnych mających wziąć udział przy rozwiązaniu przygranicznego konfliktu zbrojnego o charakterze wewnętrznym. Wszelką bowiem odpowiedzialność za realizację polityki państwa w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochrony granicy państwowej ponosi minister spraw wew-

-----
109. Por. J. Pok, Działania jednostek MSW na rzecz obrony cywilnej w taktycznej strefie obrony, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 12-16.

110. Por. I. Opozda, Taktyka działań dywizji w przygranicznym konflikcie zbrojnym, Praca dyplomowa, Wyd. AON, Warszawa 1992.

nętrznych¹¹¹. Jednak w razie niekorzystnego dla całego systemu obronnego państwa rozwoju sytuacji, nie można wykluczyć użycia wydzielonych sił zbrojnych. W tym wypadku o ich użyciu decydować będą również odpowiednie czynniki polityczne. W pierwszej kolejności powinny być wykorzystane siły obrony terytorialnej. Natomiast użycie wojsk operacyjnych powinno być zaplanowane tylko w tych rejonach, gdzie charakter działań pokrywałby się z zadaniami oddziałów, związków taktycznych w tym obszarze w ramach planów operacyjnych. Zarysowuje się tu potrzeba uwzględnienia w programach szkolenia wojsk operacyjnych przygotowania do realizacji zadań w ścisłym współdziałaniu z strażą graniczną i policją w zakresie działań przeciwdywersyjnych, przeciwdesantowych, antyterrorystycznych.

3.6. Organizacja dowodzenia

Wydzielone do rozstrzygnięcia konfliktu siły lądowe są przedmiotem kierowania określonych organów władzy państwowej i dowodzenia realizowanego przez system stanowisk dowodzenia sił zbrojnych. Całokształt działalności kierowania i dowodzenia ma charakter celowy i stanowi podstawę gwarantującą uruchomienie istniejących struktur organizacyjnych w okresie pokoju i rozwinięcie ich, według potrzeb, aż do okresu wojny oraz kierowanie nimi w toku prowadzenia działań - jest to właściwie zorganizowane i funkcjonujące dowodzenie¹¹². Obejmuje ono m. in.:

-----
111. Ustawa z dnia 9 kwietnia 1990 roku o urzędzie ministra spraw wewnętrznych.

- przygotowanie dowództw i wojsk do walki;
- utrzymywanie stałej zdolności do działań;
- zdobywanie, opracowywanie i przekazywanie danych o sytuacji;
- przygotowanie działań;
- kierowanie działaniami wojsk;
- zorganizowanie systemu dowodzenia, współdziałania, zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego.

Wymienione składowe kierowania i dowodzenia są realizowane systematycznie i podporządkowane jego zasadom, a mianowicie: jedności, jednoosobowości, ciągłości, operatywności i skrytości. Przestrzeganie ogólnych zasad pozwala na zorganizowanie sprawnego systemu dowodzenia, zbudowanie uporządkowanego układu organów i środków dowodzenia sprzężonych ze sobą informacyjnie i zapewniających kierowanie siłami zbrojnymi. W tym systemie dowodzenia mieszczą się i z niego korzystać będą wydzielone siły lądowe, które zostaną użyte do rozstrzygnięcia przygranicznego konfliktu. Charakter przygranicznego konfliktu zbrojnego przyjmowany według definicji przedstawionej w podrozdziale 2.3 podkreśla użycie wydzielonych sił lądowych przy nienaruszaniu całości systemu obronnego państwa. Tym samym sugeruje skorzystanie w sposób selektywny z istniejącego w okresie pokoju systemu dowodzenia

-----
112. Por. R. Wróblewski, Strategiczna operacja obronna na obszarze kraju, Studium, Wyd. AON, Warszawa 1993, s. 62. "Bazą sprawnego dowodzenia jest właściwie zorganizowany i funkcjonujący system dowodzenia, rozumiany jako uporządkowany układ całości organów i środków dowodzenia sprzężonych ze sobą informacyjnie i zapewniających kierowanie wojskami w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

siłami zbrojnymi.

Rozpatrzmy funkcjonowanie naczelnych organów władzy państwowej i wydzielonych sił i środków systemu dowodzenia SZ RP w sytuacji kryzysowej. Konieczność podjęcia żywotnej dla państwa decyzji proponuje się powierzyć prezydentowi RP. Obroną militarną państwa kieruje prezydent RP; może on wprowadzić stan wojenny na części lub całym terytorium, jeżeli wymagają tego względy obronności lub istnieje wewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa. Z tych samych powodów może ogłosić częściową lub powszechną mobilizację. W wypadku przygranicznego konfliktu, może wprowadzić na czas określony stan wyjątkowy na części terytorium RP¹¹³. Organem doradczo-opiniodawczym prezydenta w tym zakresie jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego (R.B.N.).

W określonych sytuacjach planuje się rozszerzenie składu rady o senacką i sejmową Komisję Bezpieczeństwa Narodowego oraz Prezydium Rządu¹¹⁴. Uchwała Rady Bezpieczeństwa Narodowego w sprawie podjęcia nadzwyczajnych czynności przygotowujących państwo do obrony będzie podstawą uruchomienia m.in. szczebli ministerialnych, a w tym ministra spraw wojskowych, który jest upoważniony do wprowadzenia określonego stanu gotowości w siłach zbrojnych RP. Zostaje w tym momencie uruchomiony system dowodzenia siłami zbrojnymi poszczególnych szczebli od Sztabu Generalnego WP po samodzielne pododdziały.

-----
113. Por. M. Kowalewski, K. Teresiak, Perspektywiczny model systemu obronnego RP, -Moduł kierowania, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 25, 36-37.

114. R. Wróblewski, Strategiczna ..., op.cit., s. 62.

Podstawą systemu dowodzenia siłami zbrojnymi jest bezwzględne zapewnienie ciągłości dowodzenia, głównie przez przygotowanie i w odpowiednim czasie rozwinięcie podsystemów: stanowisk dowodzenia, łączności, wspomagania komputerowego, technicznych środków zautomatyzowanej wymiany informacji¹¹⁵, wsparcia logistycznego. Dla organów kierowania obroną militarną szczebla centralnego (Urzędu Prezydenta RP) planuje się stałe zasadnicze stanowiska kierowania i stanowiska kierowania w rejonach najmniejszego przewidywanego zagrożenia. W razie przygranicznego konfliktu zbrojnego prezydent RP korzystałby z zasadniczego stanowiska kierowania. Dowodzenie siłami zbrojnymi realizowane byłoby w autonomicznym systemie stacjonarnych i polowych stanowisk dowodzenia. Przewiduje się na szczeblu Naczelnego Dowództwa SZ RP:

- a) punkty dowodzenia stałe (stacjonarne): SD i ZSD;
- b) punkty dowodzenia doraźne i ruchome: WSD i PPD.

W składzie SD będą znajdować się zestawy ruchomych środków dowodzenia i łączności umożliwiające rozwinięcie WSD i PPD, przy czym środki łączności WSD zapewniać będą pracę w dwóch położeniach. Można przyjąć, że do kierowania wydzielonymi siłami lądowymi w przygranicznym konflikcie zbrojnym powinna być wydzielona grupa operacyjna SD pracująca w przewidywanym miejscu stacjonarnym, natomiast WSD spełniałoby rolę podstawową w kierowaniu i koordynowaniu działań. W skład WSD powinny w tym wypadku wchodzić elementy centrum dowodzenia mające odpowiednie relacje

-----
115. Tamże.

poszczególnych elementów centrum dowodzenia SD ND SZ RP:

- grupa operacyjna WLOP;
- grupa operacyjna MW;
- grupa operacyjna sztabu OC;
- grupa operacyjna dowodzenia logistyką;
- punkty dowodzenia dowódców i szefów rodzajów wojsk i służb sił lądowych;
- punkty dowodzenia innych instytucji (MSW, Ministerstwa Łączności, Ministerstwa Transportu itp.);
- jednostki zabezpieczenia;
- węzły łączności.

Wydzielone wojska lądowe dyslokowane na obszarze kraju mają swoje przyporządkowanie do poszczególnych okręgów wojskowych. Podporządkowanie to zostało również uwzględnione w całym systemie dowodzenia siłami zbrojnymi. Na szczeblu okręgu wojskowego wyróżniamy zasadnicze trzy piony dowodzenia:

- a) operacyjny;
- b) operacyjno-taktyczny;
- c) taktyczny.

W każdym wymienionym pionie zorganizowane są:

- a) punkty dowodzenia stałe: SD, ZSD;
- b) punkty dowodzenia wydzielone, dorażne: WSD, PPD.

Przyjęta struktura punktów dowodzenia oraz skład mają gwarantować płynny przepływ informacji, a także zapewnić ciągłość dowodzenia - od szczebla najwyższego do najniższego. Jednak w obecnej sytuacji celowe byłoby (ze względu na możliwości sprzętu, zapewnienie relacji łączności) do zabezpieczenia kierowania wy-

dzielonymi siłami lądowymi w przygranicznym konflikcie zbrojnym, wydzielając na szczeblu okręgu wojskowego grupy operacyjne posiadające w swoim składzie odpowiadające zespoły ludzi pracujące na WSD ND SZ RP. Istnieją również przesłanki, aby przygotować miejsce pracy ZSD, z którego będzie można pracować w wypadku niekorzystnego rozwoju sytuacji w obszarze konfliktu. Natomiast wydzielone siły lądowe przeznaczone do wykonania zadań w rejonie przygranicznego konfliktu rozwijają w pełni system dowodzenia w postaci stałych i doraźnych punktów dowodzenia na szczeblu związku taktycznego (SD, ZSD, WPD, PPD), na szczeblu oddziału (SD i WPD) i na szczeblu pododdziału (SDO)¹¹⁶. Dla zapewnienia jedności i operatywności dowodzenia wskazane byłoby, aby określone oddziały, związki taktyczne, przewidywane do podobnych zadań lub wzmocnienia sił głównych biorących bezpośredni udział w przygranicznym konflikcie zbrojnym, miały rozwinięte WPD.

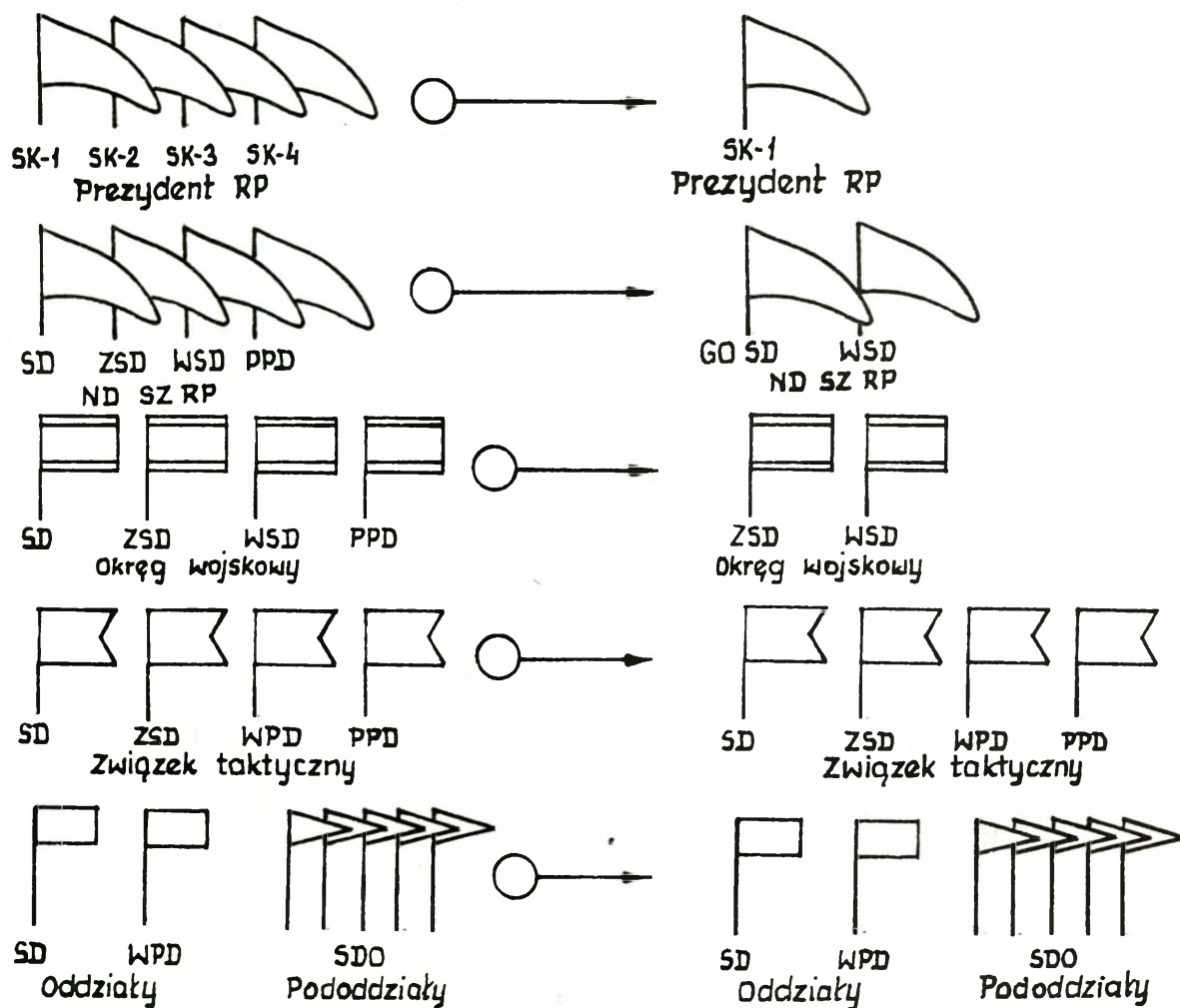
W wypadku niekorzystnego rozwoju sytuacji stanowiłyby one bazę do kierowania nowo wprowadzonymi do działań siłami.

Uwzględniając powyższe wymogi w zakresie kierowania i dowodzenia wydzielonymi siłami lądowymi w przygranicznym konflikcie zbrojnym, stworzenie systemu dowodzenia na ten okres można zobrazować następująco. Patrz rys. 22.

-----
116. Działania taktyczne wojsk lądowych, Opracowanie zbiorowe, Wyd. AON, Warszawa 1992, s.97-98.

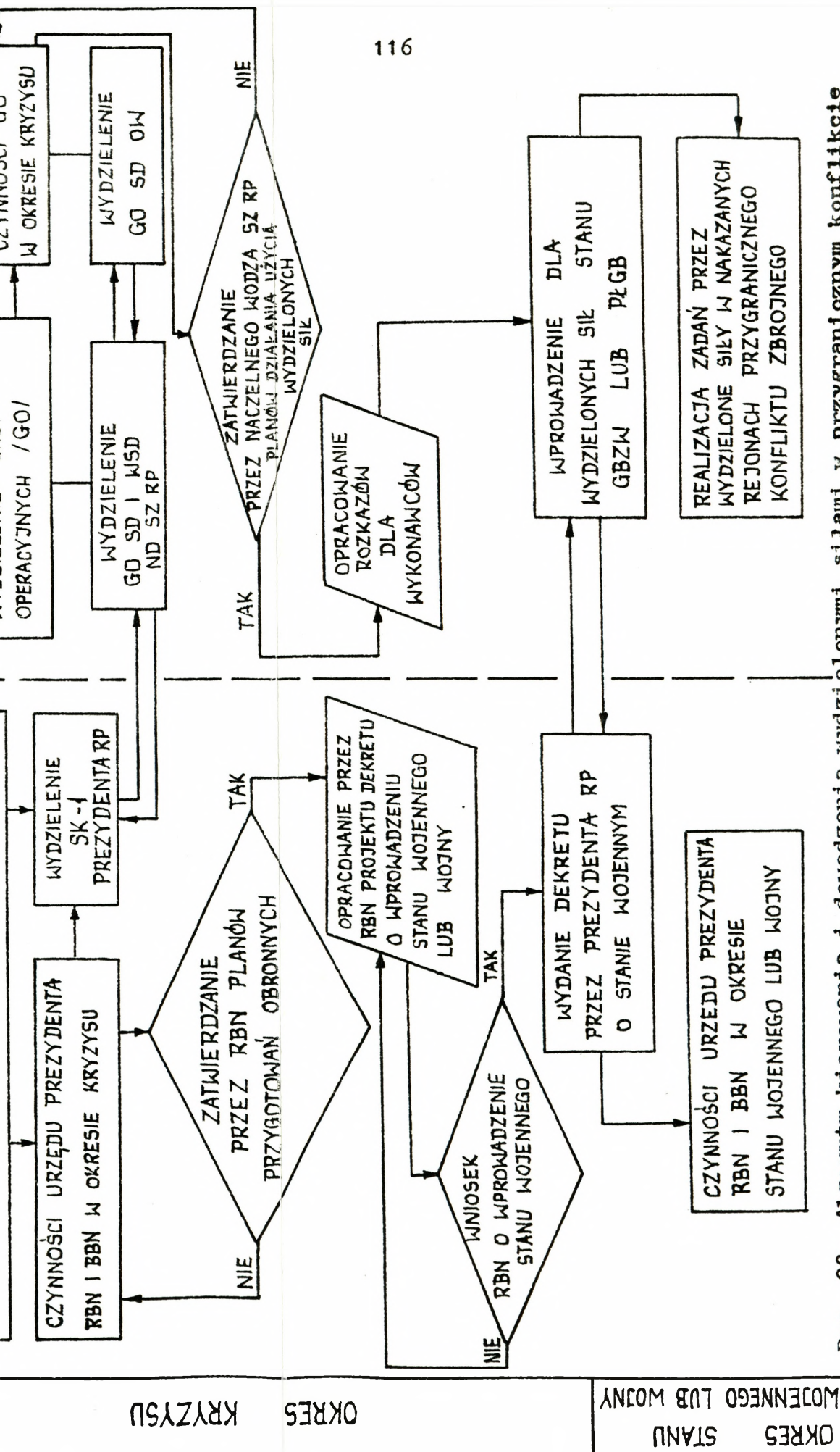
System stanowisk kierowania i dowodzenia

Wydziela się do kierowania i dowodzenia w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Rys. 22. Rodzaj wydzielonych stanowisk i punktów kierowania i dowodzenia w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Funkcjonowanie tak zorganizowanego systemu stanowisk kierowania i dowodzenia ma postać modelową, co przedstawiono w formie algorytmu. Rys. 23.

Rys. 23. Algorytm kierowania i dowodzenia wydzielonymi siłami w przygranicznym konflikcie zbrojnym

117. Autor przy opracowaniu powyższego algorytmu w zasadniczej części dotyczącej funkcjonowania systemu kierowania obronnością państwa w warunkach zagrożenia militarnego korzystał z wyników badań prezentowanych w pracy M. Kowalewskiego, K. Teresiaka, "Perspektywiczny model systemu obronnego RP" - Moduł kierowania, Wyd. AON, Warszawa 1992. Stosując zasadniczo dwie metody badawcze analizę porównawczą i syntezę autor opracował algorytm funkcjonowania systemu dowodzenia wydzielonymi siłami zbrojnymi w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego. W rysunku wykorzystano symbole stosowane w sieciach działań zalecane przez normę PN-75/E-01226.

118. Por. R. Wróblewski, Strategiczna ..., op.cit., s. 8-9.

3.7. Zabezpieczenie

Zabezpieczenie bojowe - to całokształt przedsięwzięć mających na celu zmniejszenie skuteczności działań przeciwnika oraz zapewnienie wydzielonym siłom lądowym w przygranicznym konflikcie zbrojnym korzystnych warunków do wykonania zadań¹¹⁹. Obejmować będzie wszystkie główne przedsięwzięcia w zakresie: rozpoznania, walki radioelektronicznej, zabezpieczenia inżynieryjnego, obrony przeciwchemicznej, zabezpieczenia topograficznego i hydrometeorologicznego. Ogólne prawidłowości, wypracowane na gruncie teorii, poddawane weryfikacji w praktycznym prowadzeniu działań bojowych, noszą znamiona uniwersalności. Zasadniczo w pełni będą wykorzystywane przy organizowaniu i prowadzeniu działań przez wydzielone siły lądowe w przygranicznym konflikcie zbrojnym. Jednak, ze względu na warunki i wymagania prowadzenia działań bojowych, będzie następować określona hierarchizacja głównych przedsięwzięć w zakresie zabezpieczenia bojowego działań. Umiejętność dostrzegania ważności poszczególnych przedsięwzięć, ich wzajemna koordynacja, będzie ułatwiać pomyślną realizację zadań przy jednoczesnym zmniejszaniu skuteczności oddziaływań przeciwnika.

Rozpoznanie będzie polegać na systematycznym, ciągłym, wiarygodnym zdobywaniu, opracowywaniu i dostarczaniu informacji o przeciwniku. Do realizacji tych zadań będą przede wszystkim przeznaczone etatowe siły i środki: bataliony rozpoznawcze, kompanie rozpoznawcze; etatowe siły i środki rodzajów wojsk: druży-

-----
119. Por., Działania taktyczne wojsk lądowych, Wyd. AON, Warszawa 1992. s. 67.

ny rozpoznania artyleryjskiego, drużyny rozpoznania inżynierskiego drużyny rozpoznania skażeń. Oprócz etatowych sił i środków należy dodatkowo posiadać przeszkolone nieetatowe pododdziały, z których doraźnie możemy zorganizować elementy rozpoznania ogólnowojskowego, np. bojowe patrole rozpoznawcze. Wszystkie wymienione elementy będą tworzyć potencjał rozpoznawczy, na bazie którego zostanie zorganizowany system rozpoznania wojskowego.

Obecnie zdobywanie informacji o przeciwniku dzieli się na: osobowe i elektroniczne. W przygranicznym konflikcie zbrojnym w ramach rozpoznawania osobowego będziemy dążyć do zdobywania informacji za pomocą jego następujących elementów: rozpoznania agenturalnego, specjalnego, patrolowego i studyjnego. Natomiast rozpoznanie elektroniczne podzielono na trzy grupy: radioelektroniczne, radiolokacyjne i czujnikowe; będzie ono realizowane siłami i środkami tylko specjalistycznych rodzajów wojsk przydzielonych na okres działań do wydzielonych sił.

Walka radioelektroniczna będzie prowadzona w celu rozpoznawania i obezwładniania środków i systemów radioelektronicznych przeciwnika, a także zapewnienia dogodnych i sprzyjających warunków stabilnej pracy analogicznych środków i systemów własnych¹²⁰. Organizuje się ją do realizacji czterech zasadniczych grup zadań: rozpoznawania sygnałów elektromagnetycznych, rozpoznawania źródeł ich promieniowania, obezwładnienia radioelektronicznego i obrony radioelektronicznej. Rozpoznawanie sygnałów elektromagnetycznych i źródeł ich promieniowania będzie prowa-

-----
120. Por. H. Piekarski, *Osłona radioelektroniczna systemu obronnego RP*, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 21.

dzone w ramach rozpoznania radioelektronicznego, przede wszystkim na rzecz obezwładnienia oraz obrony radioelektronicznej. Obezwładnienie radioelektroniczne ma na celu pozbawienie przeciwnika możliwości korzystania z jego środków. Obrona radioelektroniczna - to kompleks przedsięwzięć dający możliwość wykorzystania własnych środków radioelektronicznych i zapewniający im bezpieczeństwo. Cztery podstawowe grupy zadań będą realizowały siły i środki specjalistyczne. Skład wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym zasadniczo będzie wykorzystywał skutki działań przydzielonych lub wspierających elementów WRE prowadzących działania ze strefy doraźnego oddziaływania. Natomiast w strefie zasadniczego oddziaływania powinna zostać sprecyzowana określona grupa zadań w zakresie dyscypliny pracy środków emitujących fale elektromagnetyczne oraz koordynacja środków rozpoznawczych z środkami rażenia elementów WRE przeciwnika.

Ubezpieczenie będzie organizowane w celu niedopuszczenia do nieoczekiwanego, zaskakującego działania elementów rozpoznania przeciwnika, a tym samym uniemożliwienia niespodziewanego uderzenia przeciwnika. Ma ono również na celu zagwarantowanie wydzielonym siłom lądowym odpowiedniej ilości czasu i dogodnych warunków przygotowania i prowadzenia działań. Ubezpieczenie w przygranicznym konflikcie zbrojnym, oprócz ogólnie spełnionych wymogów, powinno wykonywać część zadań dotyczących izolacji obszaru, w którym mają być przeprowadzone działania bojowe¹²¹.

121. Por. Działania taktyczne ..., op.cit., s. 74.

K.Nożko, Działania obronne w strefie nadgranicznej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 10, Warszawa 1989.

Natomiast druga część zadań będzie dotyczyć zapewnienia swobody dla głównych elementów ugrupowania przeznaczonego do wykonania zasadniczego zadania. Będą to przedsięwzięcia skierowane na ochronę: zgrupowania uderzeniowego, stanowisk dowodzenia, elementów wsparcia logistycznego. Do realizacji tych zadań będą przeznaczone przede wszystkim pododdziały zmechanizowane lub piechoty zmotoryzowanej. Ilość sił i środków wydzielanych do ubezpieczenia będzie uzależniona m.in. od stopnia zagrożenia, sposobu i charakteru działań przeciwnika, właściwości terenu, warunków meteorologicznych. Zawsze jednak pododdziały i oddziały wszystkich rodzajów wojsk zobowiązane są do zorganizowania ubezpieczeń bezpośrednich.

Maskowanie będzie prowadzone w celu ukrycia składu i rozmieszczenia wojsk, sprzętu bojowego, obiektów fortyfikacyjnych i urządzeń logistycznych. Polegać ono będzie na utrzymaniu w tajemnicy zamiaru walki, elementów ugrupowania bojowego, aby stworzyć sprzyjające warunki do wprowadzenia w błąd przeciwnika co do charakteru przygotowanych właściwych działań. W warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego będzie miał miejsce cały kompleks przedsięwzięć w ramach przygotowanego i prowadzonego maskowania w podstawowych rodzajach działań taktycznych i operacyjnych. Specyficzną jego stroną jest to, że charakter prowadzonych działań będzie mieścił w sobie wszystkie rodzaje działań, tym samym większą uwagę należy zwracać na wzajemną synchronizację planowanych i prowadzonych przedsięwzięć. Bardzo ważną rolę będzie odgrywała dezinformacja i dywersja informacyjna, zorganizowana na bazie określonych grup ludności zamieszkującej ten

obszar. Wyznaczone siły i środki do prowadzenia działań demonstracyjnych powinny realizować zadania w dwóch grupach. Pierwszą grupę mogą stanowić wszelkie czynności dotyczące rzeczywistego przygotowania rozwiązania przygranicznego konfliktu, a także wszystkich wydawanych w tej sprawie zarządzeń. Drugą grupę stanowić mogą kompleksowo zaplanowane czynności i działania wyznaczonych sił i środków mające na celu wprowadzenie w błąd przeciwnika co do charakteru rzeczywistego użycia wydzielonych sił lądowych. W ramach maskowania prowadzone będzie systematycznie zwalczanie sił i środków rozpoznawczych przeciwnika, przy pomocy wspólnie zaplanowanych działań straży granicznej, policji i sił wydzielonych do rozwiązania przygranicznego konfliktu, tworzących określony system działań w tym zakresie. Podczas organizowania maskowania powinny być zawsze spełnione jego podstawowe wymagania, do których należy zaliczyć: aktywność, wiarygodność, ciągłość, niepowtarzalność w formach i sposobach prowadzenia¹²². Przedsięwzięcia maskujące będą wykonywane przez pododdziały i oddziały wszystkich rodzajów wojsk, natomiast zadania wymagające zastosowania specjalnych środków i techniki maskowania będą wykonywać specjalne pododdziały maskowania.

Powszechna obrona przeciwlotnicza będzie organizowana przez dowódców wszystkich szczebli dowodzenia i rodzajów wojsk. Ma ona na celu stworzenie samoobrony wojsk przed środkami napadu powietrznego przeciwnika, a tym samym zmniejszenie jego skutków.

-----
122. Por. J. Pająk, *Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki*, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1991, s. 89-90.
Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Wyd. AON, Warszawa 1992, s. 76.

W ramach powszechnej obrony przeciwlotniczej będzie organizowane i prowadzone: alarmowanie wojsk o zagrożeniu z powietrza, prowadzenie zorganizowanego ognia do celów powietrznych środkami niespecjalistycznymi, maskowanie przed rozpoznaniem z powietrza, rozśrodkowanie wojsk, przygotowanie schronów i ukryć przeciwlotniczych oraz likwidacja skutków napadu powietrznego. Cały wymieniony kompleks przedsięwzięć będzie realizowany przez wydzielone siły i środki przy rozstrzyganiu przygranicznego konfliktu. W większym stopniu powinna jednak w tym zakresie być skoordynowana działalność poszczególnych elementów ugrupowania z określonymi elementami straży granicznej, policji, obrony terytorialnej związanej niejednokrotnie wspólnym zadaniem na wybranym kierunku czy obszarze działań.

Zabezpieczenie inżynieryjne będzie obejmować: rozpoznanie inżynieryjne przeciwnika i terenu, przygotowanie i utrzymanie dróg, wykonywanie przejść (w zaporach, przez przeszkody naturalne, rejony zniszczeń), rozminowanie terenu, urządzenie i utrzymywanie przepraw, budowę zapór inżynieryjnych, wykonywanie niszczeń, rozbudowę fortyfikacyjną rejonów, udział w maskowaniu wojsk i obiektów, udział w likwidacji skutków uderzeń, wydobywanie i oczyszczanie wody. Wymienione przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego są realizowane we wszystkich rodzajach działań bojowych, będą one zatem w pełni realizowane przez wydzielone siły wojsk lądowych wykonujące zadania związane z rozwiązaniem konfliktu przygranicznego. Rozpoznanie inżynieryjne przeciwnika i terenu będzie prowadzone w celu uzyskania danych ułatwiających efektywne wykorzystanie terenu, pozwoli na odpowiedni

wybór wariantu rozegrania walki oraz stworzy warunki do zorganizowania i prawidłowego, efektywnego użycia oddziałów i pododdziałów inżynierskich. Bardzo ważnym przedsięwzięciem będzie przygotowanie i utrzymanie dróg, od niego bowiem zależy zagwarantowanie swobody prowadzenia manewru, dowozu zaopatrzenia i ewakuacji. Przedsięwzięciem tym zajmują się z zasady pododdziały inżyniersko-drogowe. Jednak w warunkach przygranicznego konfliktu zbrojnego należy w większym zakresie korzystać ze świadczeń sił i środków obrony terytorialnej, natomiast siły i środki własne przeznaczyć do zapewnienia swobody manewru elementom bezpośrednio wykonującym zadanie główne. Budowa zapór inżynierskich będzie wykonywana w dwóch zasadniczych grupach. Pierwsza dotyczy przeciwnika i będzie realizowana w celu umocnienia zajmowanych pozycji obronnych, utrudnienia przeciwnikowi prowadzenia działań zaczepnych, zamykania luk i skrzydeł oraz wzmocnienia kierunków zagrożonych bronionych ograniczonymi siłami i środkami. Druga, dotyczy budowy zapór inżynierskich w celu izolacji obszaru objętego konfliktem. Ma ono na celu uniemożliwienie napływu niepożądanych grup rodzimej ludności z zewnątrz, a także stworzenie swobody działania własnym elementom ugrupowania rozśrodkowanym w głębi. Z całego kompleksu przedsięwzięć zabezpieczenia inżynierskiego ważny będzie udział w likwidacji skutków uderzeń. Wydzielane siły i środki do wykonania zadań w tym zakresie będą zmuszone do zsynchronizowania działań z elementami straży granicznej, policji, obrony terytorialnej itp.¹²³. Wśród określonej grupy zadań ważną rolę będzie odgrywać dobór sił i środków do ich realizacji oraz zag-

warantowanie utrzymania w tajemnicy rzeczywistego obrazu skutków uderzeń przeciwnika w danym obszarze przygranicznym objętym konfliktem.

Pozostałe przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego będą planowane i prowadzone na ogólnych zasadach określonych w podstawowych rodzajach działań taktycznych i operacyjnych.

Obrona przeciwchemiczna ma na celu maksymalne osłabienie skutków rażącego działania broni chemicznej oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych. W przygranicznym konflikcie zbrojnym, ze względu na zakładane ograniczone cele, ograniczony obszar oraz zaangażowane siły i środki, istnieje duże prawdopodobieństwo prowadzenia działań bez użycia broni jądrowej. Natomiast w pełni nie można wykluczyć stosowania broni chemicznej z gatunku nietrwałych środków trujących, powodującej czasowe pozabawienie zdolności bojowej wojsk w rejonie objętym konfliktem. Jako zasadnicze przedsięwzięcia w ramach obrony przeciwchemicznej należy traktować zadania dotyczące osłabienia skutków rażącego działania środków radioaktywnych i toksycznych pochodzenia przemysłowego¹²⁴. Obejmować one będą: wykrywanie uderzeń bronią chemiczną, rozpoznanie rejonów porażenia, rozpoznanie skażeń (promieniotwórczych, chemicznych, przemysłowych), powiadamianie wojsk o zagrożeniu i alarmowanie o skażeniach, wykorzystywanie

-----
123. Por. J. Pok, Działania jednostek resortu spraw wewnętrznych na rzecz obrony cywilnej w taktycznej strefie obrony, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1992

124. Por. Możliwości prowadzenia działań bojowych w wypadku toksycznych skażeń radioaktywnych, Oprac. zbiorowe, Wyd. Biuletyn Informacyjny MON, Warszawa 1989, s. 78-80.

indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami, kontrole napromienienia i stopnia skażenia oraz likwidację skażeń¹²⁵. Obronę przeciwchemiczną realizują wszystkie rodzaje wojsk na zasadzie powszechności, tylko złożone zadania, wymagające użycia specjalistycznego sprzętu i specjalnie przygotowanych żołnierzy, będą wykonywane siłami pododdziałów lub oddziałów wojsk obrony przeciwchemicznej. Użycie wydzielonych wojsk lądowych do rozwiązania przygranicznego konfliktu związane będzie z działaniem w terenie o określone infrastrukturze, dlatego bardzo ważną rolę będzie odgrywać powiadomienie wojsk o zagrożeniach skażeniami i alarmowanie o skażeniach. Musi to być poprzedzone bardzo wnikliwą oceną zagrożeń toksycznymi środkami przemysłowymi i skażeniami radioaktywnymi. Uściślenia wymaga współdziałanie elementów rozpoznania skażeń wydzielonych sił lądowych z realizującymi podobne zadania w straży granicznej, policji, obronie terytorialnej i cywilnej. W ramach likwidacji skażeń będą prowadzone zabiegi specjalne i sanitarne. Zabiegi specjalne związane będą z dezaktywacją, odkażaniem i dezynfekcją sprzętu technicznego, środków materiałowych, dróg, terenu i obiektów. Natomiast zabiegi sanitarne będą prowadzone w razie konieczności, wśród stanu osobowego i będą polegały na oczyszczaniu powierzchni ciała ze środków promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych. W toku realizacji zadań związanych z likwidacją skażeń, powinna obowiązywać zaostrzona dyscyplina dotycząca szczególnie utrzymania w tajemnicy rzeczywistych skutków uderzeń. Przestrzeganie

-----
125. Działania taktyczne ..., op.cit., s. 81.

tajemnicy ułatwi pracę sił i środków niosących pomoc ofiarom. Jednocześnie będzie przeciwdziałać rodzącym się ogniskom strachu i paniki zarówno wśród żołnierzy wydzielonych sił lądowych, jak i ludności cywilnej. Ewakuacja porażonych powinna być, po dokonaniu selekcji, prowadzona do zaplanowanych rejonów (szpitali) gdzie zostanie udzielona im daleko idąca pomoc fachowa, a skażone obiekty będą izolowane i dostępne tylko dla określonych grup. Do izolacji wyznaczonych rejonów powinny być doraźnie organizowane grupy z pododdziałów nie wykonujących zadania głównego.

Zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne będzie obejmować dwa rodzaje działalności: topograficzną i hydrometeorologiczną. W każdym rodzaju działań taktycznych i operacyjnych ma ona swoje miejsce i jest realizowana w pełnym zakresie. Dlatego też wydzielone siły wojsk lądowych, użyte do rozwiązania przygranicznego konfliktu, w pełni będą realizować przedsięwzięcia zabezpieczenia topograficznego i hydrometeorologicznego.

Działalność topograficzna będzie prowadzona przed walką i w jej toku w celu dostarczenia informacji do studiowania terenu, prowadzenia oceny warunków terenowych, a w ich wyniku - podejmowania decyzji organizowaniu i prowadzeniu walki oraz użyciu właściwego uzbrojenia i sprzętu technicznego. W ramach prowadzonej działalności topograficznej będą realizowane następujące zadania: zgromadzenie map, planów, opisów obszarów zainteresowania i terminowe przekazanie ich wydzielonym siłom lądowym; przygotowanie i dostarczenie informacji geodezyjnych do dowiązania topogeodezyjnego, przygotowania startów rakiet, prowadzenia og-

nia artylerii, pracy systemów rozpoznania i walki radioelektronicznej; przygotowanie wydawnictw topograficznych o zmianach terenu oraz baz z wzorcowymi danymi geodezyjnymi i granimetrycznymi do okresowych kontroli systemów nawigacyjnych, dla girokompasów i dalmierzy¹²⁶.

Działalność hydrometeorologiczna będzie prowadzona w celu przygotowania i dostarczenia informacji o warunkach niezbędnych do skutecznego użycia uzbrojenia i sprzętu technicznego. W ramach działalności hydrometeorologicznej będą realizowane następujące zadania: przygotowanie i terminowe informowanie o prognozowanej sytuacji hydrometeorologicznej w rejonie przewidywanej walki; powiadamianie i ostrzeganie wojsk o niebezpiecznych zjawiskach hydrometeorologicznych; przygotowanie danych niezbędnych do użycia wojsk raketowych i artylerii, artylerii przeciwlotniczej i lotnictwa; przygotowanie informacji i dokumentów hydrometeorologicznych potrzebnych do prognozowania i oceny sytuacji po użyciu broni chemicznej lub skażeń przemysłowych, przygotowanie, powiadamianie i ostrzeganie o rozprzestrzenianiu się pożarów, wylewów wód oraz warunkach do działań desantów i forsowania przeszkód wodnych¹²⁷.

W ramach całego kompleksu zadań realizowanych w zabezpieczeniu topograficznym i hydrometeorologicznym wydzielone siły wojsk lądowych będą je realizować własnymi siłami i środkami. Wzmóżona liczba przedsięwzięć uwarunkowana jest samodzielnym

-----
126. Działania taktyczne ..., op.cit., s. 83-84.

127. Por. J.Pajak, Luzowanie ..., op.cit., s. 89-90;
Działania taktyczne ..., op.cit., s. 76

prowadzeniem działań w rejonie konfliktu. Często przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego organizowanego w strefie zasadniczego oddziaływania będą musiały być wspomagane przez doraźnie angażowane siły i środki specjalistyczne ze strefy doraźnego oddziaływania.

ZAKOŃCZENIE

Rozgrywające się współcześnie w różnych punktach kuli ziemskiej wydarzenia, w których sytuacje konfliktowe rozwiązuje się przy pomocy sił zbrojnych - zarówno regularnych jak i nieregularnych - implikują określone wnioski. Przede wszystkim nasuwa się pytanie, czy ta najdroższa i najkrwawsza forma rozwiązywania konfliktów społecznych może mieć miejsce na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej? Jeśli tak, to nasuwa się pewna filozoficzna refleksja, iż żadne czasowe rozwiązanie nie przyniesie trwałego pokoju, lecz będzie stanowić fundament nowej sytuacji konfliktowej. Dlatego też każde użycie sił zbrojnych należy traktować jako ostateczność z pełną świadomością konsekwencji oraz odpowiedzialności za podjętą i wprowadzoną w czyn decyzję.

Obecna, nowa sytuacja geopolityczna Rzeczypospolitej Polskiej daje szanse budowy pokoju, rozwijania współpracy ze wszystkimi sąsiadującymi państwami. Pamiętać jednak należy, że w różnych okresach mogą powstawać sytuacje konfliktowe, których podłożem będą współczesne problemy niejednokrotnie argumentowane i rozniecane "zabliźnionymi sporami" z przeszłości. Dlatego nie sposób jest jednoznacznie odpowiedzieć, że w warunkach Rzeczypospolitej Polskiej przygraniczny konflikt jest niemożliwy, wręcz przeciwnie, może mieć miejsce, albowiem istnieją określone ku temu przesłanki. Należy się również liczyć i z tym, że do jego rozwiązania mogą być w ostateczności, użyte określone siły zbrojne.

Przedstawione w rozprawie wyniki badań potwierdziły przyję-

tą hipotezę roboczą. Jej weryfikacja była dokonywana w dwóch zasadniczych etapach z wykorzystaniem następujących metod badawczych: krytycznej analizy materiałów źródłowych, opinii ekspertów, porównania i syntezy oraz empirycznej - metody symulacji komputerowej. W końcowym etapie jako główną przyjęto metodę analizy porównawczej i syntezy. Choć wartość doświadczeń praktycznych, szczególnie wojsk operacyjnych, odgrywała znaczną rolę w procedurze badawczej, to jednak autor odczuwał pewien niedosyt. Jego przyczyną jest stosunkowo skromny zasób doświadczeń. Drugą przyczyną - to zbyt małe wykorzystanie ćwiczeń do przeprowadzenia eksperymentu, w większości było to możliwe jedynie w ćwiczeniach akademickich. Stąd określona problematyka taktyki walki w przygranicznym konflikcie zbrojnym wymaga dalszego potwierdzenia w praktyce ćwiczeń z wojskami oraz dokonania ponownej weryfikacji metodą empiryczną - za pomocą symulacji komputerowej. Wobec takiego przebiegu procesu badawczego pełniej, bardziej wyczerpująco zostały opracowane te problemy, do których rozstrzygnięcia wystarczają metody badań teoretycznych. Za takie właśnie można uznać kwestie związane z ogólną teorią przygranicznego konfliktu zbrojnego. W niniejszej rozprawie, mimo podjętych oraz wysiłków, nie wszystkie problemy dało się przewidzieć przed rozpoczęciem badań i nie wszystkie z badanych problemów dały się do końca rozwiązać. Można było jednak dostrzec określone prawidłowości i wzajemne zależności. W warunkach Rzeczypospolitej Polskiej przygraniczny konflikt zbrojny może być prowadzony wydzielonymi siłami wojsk lądowych przy określonym wsparciu lotnictwa, a na wybranych kierunkach - marynarki

wojennej, przy jednoczesnym nienaruszaniu trwałości systemu obronnego państwa (w zdefiniowaniu niniejszej pracy). Działania zbrojne będą prowadzone w strefie pasa przygranicznego. Charakter konfliktu w tym rejonie determinuje określone cele, zadania, rodzaje działań, skład oraz ugrupowanie wydzielonych do jego rozwiązania sił lądowych. Najtrudniejszymi do sprecyzowania pozostają: moment użycia i czas starć zbrojnych wydzielonych sił lądowych w przygranicznym konflikcie zbrojnym. One właśnie przede wszystkim wymagają dalszych rozważań i długotrwałej konfrontacji (metodą empiryczną - symulacji komputerowej) z praktyką ćwiczeń, weryfikacji w toku tej praktyki.

L I T E R A T U R A

1. Augustyniak J., Gębał J., Gorzelak Z., Zestaw map ludnościowych i elementy infrastruktury społecznej wybranych krajów Europy, Wyd. WAP, Wydanie drugie uzupełnione, Warszawa 1990.
2. Barański Cz., Obrona pułku zmechanizowanego w osłonie granicy państwowej, Wyd. WOW, Warszawa 1992.
3. Balcerowicz B., Pawłowski J., Marczak J., Koncepcja strategicznej obrony Polski, Wyd. Myśl Wojskowa nr 3, Warszawa 1992.
4. Balcerowicz B., Pawłowski J., Marczak J., Operacja obronna w strefie odpowiedzialności Warszawskiego Okręgu Wojskowego w świetle koncepcji strategicznej obrony Polski, Wyd. AON, Warszawa 1992.
5. Balcerowicz B., Marczak J., Kordas R., Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnych. I etap badań - OBRONA - rozwinięte tezy, Wyd. AON, Warszawa 1991.
6. Balcerowicz B., Strategia wojenna Rzeczypospolitej Polskiej lat 90-tych, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1991.
7. Barczak A., Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego związku taktycznego. Podstawy projektowania i wykorzystania, Rozprawa habilitacyjna, Wyd. ASG WP, Warszawa 1984.
8. Buszko J., Historia Polski 1864-1948, Wyd. PWN, Warszawa 1985
9. Chełchowski S., Zagrożenie z powietrza obszaru WOW, Wyd. MON, Warszawa 1992.
10. Chełpa S., Kompromis i konfrontacja, Problemy. Miesięcznik Towarzystwa Wiedzy Powszechnej nr 11, Bydgoszcz 1990.

11. Clausewitz C., O wojnie, Wyd. MON, Warszawa 1957.
12. Działania taktyczne wojsk lądowych, Podręcznik, Wyd. AON, Warszawa 1992, Opracowanie zbiorowe.
13. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa dnia 19.11.1990 r. nr 78. Ustawa nr 461 z dnia 12.10.1990 r. O ochronie granicy państwowej.
14. Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych, Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa 1976.
15. Garboś J., Możliwości mobilizacyjnego rozwinięcia WOW, Wyd. WOW, Warszawa 1992.
16. Gąsienica B., Konflikty międzynarodowe, wojny i walki rewolucyjno-wyzwoleńcze po II wojnie światowej 1944-1982, Cz. I i II, Wyd. MON, Warszawa 1987.
17. Geograficzny atlas świata, Wyd. PPWK, Warszawa-Wrocław, Wydanie drugie 1991.
18. Gołąb Z., Rozwinięcie wojsk lądowych w wojnie współczesnej, Wyd. MON, Warszawa 1967.
19. Gołąb Z., Przygotowanie, wykonanie i odpieranie pierwszego uderzenia w wojnach lokalnych na Bliskim Wschodzie, Myśl Wojskowa nr 7, Warszawa 1980.
20. Howard M., Wojna w dziejach Europy, Wyd. Ossolineum, Warszawa 1990.
21. Instrukcja o zasadach prowadzenia działań ochronno-obronnych, Wyd. MON, Warszawa 1983, Opracowanie zbiorowe.
22. Instrukcja o zasadach prowadzenia przeciwdywersyjnych działań zaczepnych, Wyd. MON, Warszawa 1988, Opracowanie zbiorowe.
23. Jabłonowski M., Stawecki P., Studium planu strategicznego Pol-

- ski przeciw Niemcom Kutrzeby i Mossora, Wyd. Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1987.
24. Jankowiak Cz., Możliwości wykorzystania metod aktywizujących w nauczaniu taktyki w WOSR, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1990.
  25. Kaczmarek J., Bitwa o przetrwanie, Wyd. MON, Warszawa 1988.
  26. Kaczmarek J., Paluch Z., Funkcjonowanie systemu obronnego państwa w warunkach obowiązywania stanów wyższej konieczności, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988.
  27. Kaczmarek J., Problemy obronności Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 3, Warszawa 1992.
  28. Kołcz S., Klasyfikacja działań bojowych, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1, Warszawa 1992.
  29. Komański A., Bezpieczeństwo a obronność państwa, Wyd. AON, Zeszyty Naukowe nr 1, Warszawa 1992.
  30. Komornicki L., Przygotowanie pierwszej operacji początkowego okresu wojny, Wyd. WOW, Warszawa 1991.
  31. Koncepcja organizacyjno-funkcjonalna obrony regionalnej, Wyd. MON, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
  32. Koncepcja strategicznego użycia Sił Zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju, Obrona I etap badań, Wyd. AON, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
  33. Kotarbiński T., Elementy teorii poznania logiki formalnej i metodologii nauk, Wyd. PWN, Warszawa 1986.
  34. Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wyd. Ossolineum, Wydanie piąte, Wrocław 1973.
  35. Kowalewski M., Teresiak K., Perspektywiczny model systemu

- obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1992.
36. Kowalewski M., Kierowanie systemem obronnym państwa, Wyd. AON, Warszawa 1992.
  37. Kowalewski M., Obronność w programach i opiniach polityków, Wyd. AON, Warszawa 1992.
  38. Koziej S., Łucka P., Pająk J., Płonka I., Omówienie i wnioski z ćwiczenia szkieletowego działania bojowe dywizji i pułku, Wyd. AON, Warszawa 1991.
  39. Koziej S., Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych, Wyd. AON, Warszawa 1991.
  40. Koziej S., Pierwsza operacja obronna frontu drugiego rzutu operacyjno-strategicznego, Wyd. Myśl Wojskowa nr 4, Warszawa 1990.
  41. Koziej S., Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku, Wyd. AON, Warszawa 1990.
  42. Kozłowski Z., Wnioski z konfliktu Grecko-Tureckiego w sprawie Cypru, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1, Warszawa 1976.
  43. Krauz W., Wybrane problemy obrony dywizji zmechanizowanej o nowej strukturze organizacyjnej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 4, Warszawa 1990.
  44. Krzemiński Cz., Niektóre wnioski z wojen lokalnych, Wyd. Myśl Wojskowa nr 2, Warszawa 1976.
  45. Kugler E., Schubert H.J., Beitrag der Luftstreitkräfte in Vorverteidigung, (Udział sił powietrznych w obronie wysuniętej), Truppenpraxis nr 3 1987.
  46. Kulczycki R., Globalna prognoza zagrożenia Rzeczypospolitej

- Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1990.
47. Leksykon pokoju, Wyd. Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1987.
  48. Leksykon wiedzy wojskowej, Wyd. MON, Warszawa 1979.
  49. Leśko T., Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Wyd. MON, Warszawa 1984.
  50. Lewiński J., Cele i zadania w zakresie przygotowania teatru działań wojennych na potrzeby Sił Zbrojnych, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1, Warszawa 1987.
  51. Lewiński J., Niektóre przedsięwzięcia realizowane przez siły zbrojne w zakresie przygotowania teatru działań wojennych, Wyd. Myśl Wojskowa nr 2, Warszawa 1987.
  52. Ludendorff E., Wojna totalna, Wyd. MON, Warszawa 1959.
  53. Ładniak K., Płonka I., Rola i miejsce ogólnowojskowego związku taktycznego (oddziału) w działaniach obronnych na obszarze kraju, Wyd. Myśl Wojskowa nr 3, Warszawa 1992.
  54. Łastawski K., Uwarunkowania konfliktów zbrojnych po II wojnie światowej, Wyd. Wojsko Ludowe nr 5, Warszawa 1989.
  55. Łepkowski W., Zarys strategii wojskowej, Rozprawa habilitacyjna, Wyd. ASG WP, Warszawa 1984.
  56. Madejski A., Nauka Wojenna, Wyd. MON, Warszawa 1981.
  57. Madejski A. Ogólna ocena i prognoza sytuacji polityczno-militarnej Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1990.
  58. Mała encyklopedia wojskowa, Wyd. MON, Wydanie pierwsze, Warszawa 1971.
  59. Metodyka opracowywania terminów wojskowych, Wyd. MON, Warszawa 1990, Opracowanie zbiorowe.

60. Metodyka wojskowych badań naukowych, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1989, Opracowanie zbiorowe.
61. Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Zbiór dokumentów, Wyd. Agencja Artekon, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
62. Model Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
63. Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach współczesnej wojny, Wyd. MON, Warszawa 1986.
64. Możliwości prowadzenia działań bojowych w wypadku toksycznych skażeń przemysłowych i skażeń radioaktywnych, Wyd. Biuletyn Informacyjny, MON, Warszawa 1989, Opracowanie zbiorowe.
65. Możliwe warianty użycia części lub całości Sił Zbrojnych, Wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 1992, Opracowanie zbiorowe.
66. Mróz W., Kontratak - przeciwuderzenie w obronie, Wyd. Myśl Wojskowa nr 3, Warszawa 1992.
67. Mróz W., Walka (bitwa) spotkaniowa w działaniach obronnych, Wyd. AON, Zeszyty Naukowe nr 2, Warszawa 1992.
68. Mucha L., Cechy wojen. Nauka i doktryna wojenna, Wyd. MON, Warszawa 1984.
69. Niesters M., Soviet helicopter doctrine, (Użycie śmigłowców w działaniach bojowych według koncepcji radzieckiej), International Defense Review nr 10 1987.
70. Nowak S., Studia z metodologii nauk społecznych, Wyd. PWN, Warszawa 1965.
71. Nożko K., Działania obronne w strefie nadgranicznej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 10, Warszawa 1989.
72. Nożko K., Organizacja współdziałania w operacji obronnej ar-

- mii, Wyd. Myśl Wojskowa nr 2 Warszawa 1986.
73. Nożko K., System obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1 Warszawa 1992.
74. Nożko K., Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. AON, Warszawa 1992.
75. Obrona terytorium kraju. Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1983, Opracowanie zbiorowe.
76. Obrona manewrowa na szczeblach taktycznych, Materiał studyjny, Wyd. AON, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
77. Ocena zagrożenia toksycznymi środkami przemysłowymi i skażeniami radioaktywnymi, Wyd. Biuletyn Informacyjny nr 1/156, MON, Warszawa 1989, Opracowanie zbiorowe.
78. Ochrona i obrona tras komunikacyjnych w warunkach zagrożenia dywersyjnego, Podręcznik, Wyd. MON, Warszawa 1970, Opracowanie zbiorowe.
79. Olson W., Organizational Requirements for Low Intensity Conflict, (Wymagania organizacyjne dla konfliktów zbrojnych o małym natężeniu), Military Review nr 1 1988.
80. Opozda J., Taktyka działania dywizji w przygranicznym konflikcie zbrojnym, Praca dyplomowa, Wyd. AON, Warszawa 1992.
81. Osmańczyk E.J., Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych, Wyd. Wiedza Powszechna, Wydanie drugie, Warszawa 1986.
82. Pajak H., Za samostijną Ukrainą, Wyd. Retro, Lublin 1992.
83. Pajak J., Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki, Rozprawa doktorska, Wyd. AON, Warszawa 1990.
84. Pawlak Z., O konfliktach, Wyd. PWN, Warszawa 1987.
85. Pawlik J., Fizyczne zwalczanie terroryzmu w Polsce. Optyuma-

lizacja rozwiązań organizacyjnych i taktycznych, Rozprawa habilitacyjna, Wyd.ASG WP, Warszawa 1990.

86. Pefimov G.P., Osobennosti oborony krupnych gorodov i industrialnykh rajonov, (Cechy szczególne obrony dużych miast i rejonów przemysłowych), Vojennaja Mysl nr 1 1990.
87. Piekarski H., Wojna w Zatoce Perskiej - operacja Pustynna Burza, Wykład, Wyd.AON, Warszawa 1992.
88. Piekarski H., Rozwój taktyki prowadzenia walki radioelektronicznej w świetle doświadczeń wojen lokalnych 1950-1975, Wyd. AON, Warszawa 1992.
89. Piekarski H., Osłona radioelektroniczna systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd.AON, Warszawa 1992.
90. Pięta J., Planowanie działań bojowych w początkowym okresie wojny w świetle rozwoju środków rażenia, Wyd.Myśl Wojskowa nr 2, Warszawa 1987.
91. Płonka I., Rozważania o obronie manewrowej, Wyd.AON, Warszawa 1991.
92. Pok J., Działania jednostek resortu spraw wewnętrznych na rzecz obrony cywilnej w taktycznej strefie obrony, Rozprawa doktorska, Wyd.AON, Warszawa 1992.
93. Polityczno-wojskowe aspekty Polskiej polityki wschodniej. Referaty i komunikaty z sympozjum naukowego, Wyd. AON i Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
94. Prokop A., O zadaniach armii realizowanych w ramach przeciwwuderzenia i przeciwnatarcia, Wyd.Myśl Wojskowa nr 4, Warszawa 1989.

95. Puchała F. i zespół oficerów, Doświadczenia i wnioski z gry wojennej LATO-90, Wyd. Myśl Wojskowa, Warszawa 1990.
96. Rudnicki J., Elementy prakseologicznej teorii walki, Wyd. PWN, Warszawa 1983.
97. Rotfeld A.D., Wojskowe środki budowy zaufania, a bezpieczeństwo Europy, Wyd. PISM, Warszawa 1990.
98. Rozkaz Ministra Obrony Narodowej do szkolenia i działalności Sił Zbrojnych RP w roku 1991, Wyd. MON, Szt. Gen. WP, Warszawa 1990.
99. Rozkaz Ministra Obrony Narodowej do szkolenia i działalności Sił Zbrojnych w roku 1992, Wyd. MON, Szt. Gen. WP, Warszawa 1991.
100. Sadykiewicz M., Kawaleria powietrzna, Wyd. MON, Warszawa 1963.
101. Sikorski K., Obrona radioelektroniczna i przeciwdziałanie technicznym środkom rozpoznania nieprzyjaciela w działaniach bojowych ZT, Wyd. Myśl Wojskowa nr 2, Warszawa 1987.
102. Skibiński F., Z rozważań o strategii, Wyd. Wojskowy Przegląd Historyczny nr 3, Warszawa 1972.
103. Skrzyp J., Stańczuk S., Wojskowo-geograficzna ocena granic Rzeczypospolitej Polskiej, Studium wojskowo-geograficzne, Wyd. AON, Warszawa 1991.
104. Skrzyp J., Znaczenie czynników geograficznych w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1, Warszawa 1992.
105. Skubiszewski K., Wielkie zmiany, Wyd. PISM, Warszawa 1991.
106. Stammel G., Sperrern ergänzen Feuer und Bewegung (Zapory

- uzupełnieniem ognia i manewru), Wehrtechnik nr 8 1988.
107. Staniszkis J., Założenia polskiej polityki wschodniej, Wyd. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1991.
  108. Stankiewicz W., Konflikt i bezpieczeństwo, Wyd. Zeszyty Naukowe 3/4, Warszawa 1991.
  109. Stramik Z., Rola i zadania Wojsk Ochrony Pogranicza w obro-
nie terytorium, Wyd. Przegląd OTK nr 3, Warszawa 1975.
  110. Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w la-
tach 1970-1983, Wyd. MON, Warszawa 1985, Opracowanie zbiorowe.
  111. Szkolenie pododdziałów w działaniach przeciwdywersyjnych i
ratunkowych, Podręcznik, Wyd. MON, Warszawa 1979, Opracowa-
nie zbiorowe.
  112. Scibiorek Z., Obrona dywizji (DZ, DPanc) podczas odpierania
przeciwuderzenia, Rozprawa habilitacyjna, Wyd. ASG WP, War-
szawa 1988.
  113. Scibiorek Z., Obrona manewrowa, Wyd. Myśl Wojskowa nr 1,
Warszawa 1992.
  114. Scibiorek Z., Prowadzenie manewrowych działań obronnych,
Wyd. AON, Warszawa 1992.
  115. Taktyka ogólna, Podręcznik, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988,
Opracowanie zbiorowe.
  116. Użycki J., Wojna konwencjonalna w Europie?, Wyd. MON, War-
szawa 1990.
  117. Vukadinovic R., Międzynarodowe stosunki polityczne,
Wyd. PIW, Warszawa 1980.
  118. Wdowski L., Organizacja utrzymania stałej gotowości bojowej
i osiągnięcie wyższych stanów gotowości bojowej, Wyd. AON,

Warszawa 1992.

119. Wiatr J., Socjologia wojska, Wyd. MON, Warszawa 1982.
120. Wiśniewski E., Jagiełło K., Nowakowski J., Metodyka wojskowych badań naukowych, Wyd. ASG WP, Warszawa 1983.
121. Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych cz. I zeszyt 1 i 2, Wyd. ASG WP, Warszawa 1988.
122. Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych cz. I zeszyt 3, Wyd. ASG WP, Warszawa 1990.
123. Właściwości obrony manewrowej organizowanej na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, Materiały z konferencji naukowej, Wyd. AON, Warszawa 1991, Opracowanie zbiorowe.
124. Wróblewski R., Nauki obronne, a bezpieczeństwo narodowe, Wyd. AON, Warszawa 1990.
125. Wróblewski R., Strategiczna operacja obronna na obszarze kraju, Studium, Wyd. AON, Warszawa 1993.
126. Wyszczelski L., Polska myśl wojskowa 1918-1939, Wyd. KAW, Warszawa 1987.
127. Zbiór podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej, Wyd. ASG WP, Warszawa 1980, Opracowanie zbiorowe.
128. Zubek J., Rozważania nad istotą i przyczynami współczesnych konfliktów, Wyd. AON, Zeszyty Naukowe nr 3, Warszawa 1989.
129. Zubek J., Wpływ wybranych czynników trudno wymiernych na rażenie fizyczne, Rozprawa doktorska, Wyd. ASG WP, Warszawa 1987.

Definicje

Demonstracja siły - "jest to użycie wojsk w celu wymuszenia na przeciwniku ustępstw lub ostrzeżenia go przed określonym działaniem"¹.

Demonstracja siły - "działanie wojsk wobec innego państwa w celu stworzenia stanu zagrożenia, wywarcia presji"².

Demonstracja siły - "działanie jakiegoś państwa w stosunku do innego państwa o charakterze zastraszającym"³.

Graniczny pas - "obszar przyległy bezpośrednio do granicy państwa w zasadzie szerokości 30 km"⁴.

Graniczna strefa - "strefa nadgraniczna, tereny przylegające do granicy państwa, na którym obowiązują specjalne przepisy administracyjne (szerokości od 2 do 6 km)"⁵.

Incydent zbrojny - "jest formą konfliktu zbrojnego o najbardziej ograniczonym charakterze osiągnięcia celów politycznych, polegającym na wtargnięciu statków powietrznych nad strzeżone terytorium innego państwa, ostrzelaniu posterunków nadgranicznych, zamachach bombowych na przedstawicieli obcych państw, prowadzić one mają do wywołania napięcia w stosunkach międzynarodowych"⁶.

Interwencja zbrojna - "jest formą konfliktu zbrojnego, w którym używa się wojsk, lecz nie dochodzi do wojny, ma ona na celu pod-

1. J. Kaczmarek, Bitwa o przetrwanie, Wyd. MON, Warszawa 1988, s. 26.
2. Encyklopedia popularna, Wyd. PWN, Warszawa 1982, s. 159.
3. Słownik wyrazów obcych, Wyd. PIW, Warszawa 1967, s. 146.
4. Encyklopedia popularna A-2, Wyd. PWN, Warszawa 1966, s. 343
5. Encyklopedia popularna, Wyd. PWN, Warszawa 1982, s. 250
6. J. Kaczmarek, Bitwa ..., op.cit. s. 26.

porządkowanie innego państwa (przywrócenie istniejącego stanu lub wprowadzenie do niego zmian"⁷.

Interwencja zbrojna - "agresja - polega na inwazji wojsk jednego państwa na terytorium innego państwa"⁸.

Interwencja zbrojna "wprowadzenie obcych wojsk na terytorium jakiegoś państwa w celu oddziaływania na jego stosunki wewnętrzne lub na jego stosunki z innymi państwami"⁹.

Konflikt - "antagonizm, sprzeczność interesów, poglądów, spór, zatarg, kolizja"¹⁰.

Konflikt - "sprzeczność interesów, poglądów, niezgodność, spór, zatarg, kolizja. Wyróżniamy konflikt rodzinny, społeczny, zbrojny"¹¹.

Konflikt - 1. W znaczeniu najszerszym - wszelkie zetknięcie się sprzecznych dążeń; 2. socjologicznym. Konflikt społeczny, stosunek między grupami lub klasami społecznymi, wynikający ze zmniejszenia szansy lub uniemożliwienia zaspokojenia interesów jednej grupy lub klasy przez drugą; także stosunek między jednostkami należącymi do różnych grup społecznych mający źródła w sprzecznych ze sobą wartościach i celach uznawanych przez te grupy"¹².

Konflikt - 1. W znaczeniu szerszym - wszelkie zetknięcie się sprzecznych dążeń, a zwłaszcza antagonizmy ludzkie; 2. socjolo-

-----

7. Wielka encyklopedia powszechna, Wyd. PWN, W-wa 1965, s. 458.

8. Leksykon, Wyd. PWN, Warszawa 1972, s. 451.

9. Słownik języka polskiego, Wyd. PWN, W-wa 1988, T. I, s. 987.

10. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Wyd. WP, Warszawa 1970, s. 398.

11. Słownik języka polskiego, Wyd. PWN, W-wa 1988, T. I, s. 987.

12. Encyklopedia powszechna, t. 2, Wyd. PWN, W-wa 1984, Wyd. III, s. 541.

gicznym. Konflikt społeczny, stosunek między grupami lub klasami wynikający ze zmniejszenia szansy lub uniemożliwienia zaspokojenia żywotnych interesów jednej grupy lub klasy przez drugą"¹³.

Konflikt - "niezgodność, sprzeczność tendencji, poglądów, interesów, zetknięcie się sprzecznych interesów, spór, zatarg"¹⁴.

Konflikt - "sprzeczka, różnica zdań prowadzących do zatargu, spór grożący komplikacjami, zderzenie; zetknięcie się przeciwnych dążeń, sprzeczność"¹⁵.

Konflikt - "wszelkie zetknięcie się wykluczających się wartości lub sprzecznych dążeń powodujące powstanie tzw. sytuacji konfliktowych. W sytuacji konfliktowej znajdują się klasy społeczne o sprzecznych interesach, narody i państwa, między którymi występują sprzeczności interesów i dążeń.

Każdy uznając odmienne wartości dąży do celów nie dających się ze sobą pogodzić. Realizacja celu przez jednego z nich wyklucza lub utrudnia realizację celów innych ludzi"¹⁶.

Konflikt psychiczny - "sprzeczność powstająca w wypadku ziszczenia u kogoś co najmniej dwu potrzeb, których jednoczesne zaspokojenie jest niemożliwe, lub w wypadku wystąpienia motywów sprzecznych, jednocześnie pobudzających i hamujących czyjeś działanie"¹⁷.

Konflikt społeczny - "stosunek między grupami lub klasami społecznymi wynikającymi ze sprzeczności ich żywotnych interesów, a

-----
13. Wielka encyklopedia powszechna, t. 5, Wyd. PWN, W-wa 1965, s. 795.

14. Leksykon, Wyd. PWN, W-wa 1972, s. 547.

15. Słownik wyrazów obcych, Wyd. PWN, W-wa 1967, s. 356.

16. Słownik wiedzy obywatelskiej, Wyd. PWN, W-wa 1971, s. 204.

17. Słownik wyrazów obcych, op. cit., s. 378.

także ze sprzeczności wartości i celów uznawanych przez te grupy"18.

Konflikt społeczny - "stosunek między grupami lub klasami społecznymi, wynikający ze zmniejszenia szansy lub uniemożliwienia zaspokojenia interesów jednej grupy lub klasy przez drugą; także stosunek między jednostkami należącymi do różnych grup społecznych mających źródła w sprzecznych ze sobą wartościach i celach uznawanych przez te grupy"19.

Konflikt zbrojny - "konfliktem zbrojnym nazywamy działania sił zbrojnych prowadzone przez antagonistyczne państwa (klasy społeczne) zmierzające do osiągnięcia celu politycznego. Konflikt zbrojny jest działaniem stosunkowo krótkotrwałym, prowadzonym na ograniczonym obszarze i ograniczonymi środkami"20.

Konflikt zbrojny - "ma miejsce wówczas, gdy cele polityczne, klasy, która go wywołała, są ograniczone; walka zbrojna toczy się na niewielkim obszarze, w krótkim czasie, nie angażuje gospodarki kraju będącego w konflikcie ani całych sił zbrojnych"21.

Konflikt zbrojny - "jest formą rozwiązywania konfliktu społecznego w którym strony stosują przemoc zbrojną, ale nie angażują gros swych sił, jakimi dysponują"22.

Przewrót wojskowy - "walka polityczna o władzę w państwie toczona

-----

18. Słownik wyrazów obcych, op.cit., s. 378.

19. Encyklopedia powszechna, op.cit., s. 541.

20. Zbiór podstawowych terminów z zakresu nauki i doktryny wojennej, Wyd. ASG WP, W-wa 1980, s. 8.

21. J. Kaczmarek, Bitwa ..., op.cit., s. 26.

22. Encyklopedia popularna A-Z, Wyd. PWN, W-wa 196, s. 343, 1045.

na siłami zbrojnymi regularnymi lub partyzanckimi"²³.

Pucz - "awanturnicze usiłowanie dokonania zamachu stanu przez niedużą grupę spiskowców"²⁴.

Pucz - "przewrót wojskowy, zamach stanu dokonany przez grupę spiskowców"²⁵.

Strefa graniczna - obszar przyległy do granic, na którym obowiązują specjalne przepisy. Strefa graniczna podzielona jest na: pas drogi granicznej (15-100 m szerokości), strefę nadgraniczną (2-6 km szerokości), pas graniczny obejmujący przyległe powiaty (obecnie gminy do 15 km)"²⁶.

Strefa nadgraniczna - "obszar przyległy bezpośrednio do granicy państwa; ma w zasadzie szerokość 2 km"²⁷.

Strefa nadgraniczna - "obejmuje cały obszar gmin przyległych do granicy państwa. O ile szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga w ten sposób 15 km, włącza się do strefy nadgranicznej również te gminy sąsiednie, których obszar leży w całości lub w części w odległości 15 km od granicy państwowej"²⁸.

Strefa zdemilitaryzowana - "zwykle wzdłuż granicy dwóch państw, na którym na mocy umowy międzynarodowej nie wolno wznosić fortyfikacji, budować fabryk i zakładów przemysłu zbrojeniowego oraz

-----
23. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 19.11.1990, nr 78. Ustawa nr 46 z dnia 12.10.1990. O ochronie granicy państwowej.

24. R. Wróblewski, Nauki obronne a bezpieczeństwo narodowe, Wyd. AON, Warszawa 1990, s. 4.

25. E. Osmańczyk, Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych, Wyd. Wiedza Powszechna, W-wa 1986, s. 578.

26. Słownik wyrazów obcych..., op. cit., s. 553.

27. Słownik języka polskiego..., op. cit. s. 1075.

28. Słownik wiedzy obywatelskiej, Wyd. PWN, W-wa 1971, s. 134.

utrzymywać wojska"²⁹.

Wojna - "zorganizowana walka zbrojna między państwami, narodami, klasami lub grupami społecznymi, wywołana dla osiągnięcia określonych celów politycznych, ekonomicznych lub ideologicznych, albo zmierzająca do obrony własnych interesów; konflikt zbrojny"³⁰.

Wojna - "zjawisko społeczne, którego dominującą cechą jest walka zbrojna między państwami, narodami, klasami lub grupami społecznymi, ze względu na cel polityczny rozróżnia się wojny sprawiedliwe (w obronie przed napaścią), wojny o wyzwolenie społeczno-narodowe, wojny niesprawiedliwe (agresje, zabory). Ze względu na zasięg terytorialny wojny mogą być: lokalne, światowe (więcej niż jeden kontynent) globalne (obejmujące kulę ziemską)"³¹.

Wojna - "konflikt zbrojny między państwami, blokami państw, narodami lub klasami społecznymi; kontynuacja polityki środkami przemocy w celu osiągnięcia określonych interesów politycznych, ekonomicznych lub ideologicznych"³².

Wojna - "Zjawisko społeczne, którego dominującą cechą jest walka zbrojna między państwami, narodami, klasami lub grupami społecznymi. Prawo międzynarodowe zajmuje się przede wszystkim wojnami między państwami. Ze względu na cel polityczny rozróżniamy wojny sprawiedliwe (wojny w obronie przed napaścią, wojny o wyzwolenie społeczne i narodowe) i wojny niesprawiedliwe (agresywne, za-

29. Słownik wyrazów obcych..., op. cit., s. 626.

30. Słownik języka polskiego, Wyd. PWN, W-wa 1989, T. III, s. 744.

31. Leksykon, Wyd. PWN, Warszawa 1972, a. 1290: L. Mucha, Cechy wojen. Nauka i doktryna wojenna, Wyd. MON, W-wa 1984, s. 26-27.

32. Mała encyklopedia wojskowa, Wyd. MON, W-wa 1971, Wyd. I, s. 458.

borcze). Ze względu na zasięg terytorialny wojny mogą być lokalne i światowe"³³.

Wojna - "jest zjawiskiem społecznym, odzwierciedlającym stan stosunków między przeciwstawnymi państwami (klasami społecznymi, koalicjami państw), kontynuującymi określoną politykę przy użyciu przemocy, której głównym wyrazem jest walka zbrojna. Współcześnie w wojnie z reguły uczestniczy znaczna część społeczeństwa i gospodarka wojującego państwa. Na szerszą niż kiedykolwiek skalę występują w niej oprócz walki zbrojnej inne rodzaje walk - ideologiczna, dyplomatyczna, ekonomiczna itp. (w zasadzie między przeciwstawnymi państwami walki te - z wyjątkiem walki zbrojnej - toczą się nieprzerwanie, w czasie wojny przybierając jedynie na sile i splatając się z walką zbrojną"³⁴.

Wojna - "jest kontynuacją polityki państwa, jest aktem przemocy, mającym na celu zmuszenie przeciwnika do spełnienia naszej woli. Przemoc i to przemoc fizyczna (...) jest tedy środkiem, gdy celem jest narzucenie swej woli przeciwnikowi"³⁵.

Wojna - "jest to szczególna forma konfliktu społecznego między społeczeństwami politycznymi, podporządkowana celom politycznym walczących stron i stanowiąca kontynuację ich dotychczasowej polityki; swoistość tej formy konfliktu społecznego polega na użyciu, w sposób mniej lub bardziej trwały i zorganizowany środków przemocy. Wojna jest stanem społeczeństwa, w którym ostry konflikt zewnętrzny lub wewnętrzny, wyrosły z dotychczasowej poli-

-----
33. Encyklopedia popularna, PWN, Warszawa 1982, Wyd. VII, s. 864.

34. Zbiór podstawowych terminów..., op. cit., s. 6.

35. C. Clausewitz, O wojnie, Wyd. MON, Warszawa 1957, s. 15.

tyki, rozwiązywany jest środkami przemocy zbrojnej przy jednoczesnym zaangażowaniu gros sił (politycznych, ekonomicznych i innych) jakimi ono dysponuje"³⁶.

Wojna - "wyraz przemocy zbrojnej, w którym niszczenie fizyczne i psychiczne odgrywa rolę dominującą, prowadzi się w ściśle określonym czasie zawartym pomiędzy momentem rozpoczęcia działań, a ich zakończeniem"³⁷.

Wojna - "bliższe określenie tego pojęcia jako zjawiska i procesów w nim zachodzących jest ujmowanie go jako formy konfliktu społecznego, a więc potraktowanie konfliktu społecznego jako zjawiska nadrzędnego. W takim ujęciu wojna jest jednym z możliwych sposobów rozwiązania konfliktu społecznego przy użyciu przemocy zbrojnej"³⁸.

36. J. Wiatr, Socjologia wojsk, Wyd. MON, W-wa 1982, s. 52-53.

37. J. Rudnicki, Elementy prakseologicznej teorii walki, Warszawa 1983, s. 41.

38. R. Wróblewski, Nauki obronne ..., op. cit., s. 3.

Przyczyny doprowadzające do konfliktów przygranicznych

Rozpatrując zmiany zachodzące w Europie, w ramach nowego podziału polityczno-gospodarczego i militarnego należy w sposób wieloaspektowy rozpatrzyć miejsce i rolę Rzeczypospolitej Polski jaką zajmie w tym ważnym procesie. Z jednej strony silnie zintegrowane gospodarki Europy Zachodnie powiązane paktem wojskowym NATO, z drugiej strony zupełny rozpad obozu byłych państw socjalistycznych (postkomunistycznych) z rozwiązaniem sojuszem militarnym UW i gospodarczym RWPG. Ponadto rozpad ZSRR i usamodzielnienie się byłych republik radzieckich jako niezależne państwa takie jak Litwa, Białoruś, Ukraina itd. W takich okolicznościach gdy Rzeczypospolita Polska praktycznie od podstaw rozpoczyna budowę demokracji, a gospodarka oparta zostaje o zasady ekonomiczne gospodarki kapitalistycznej, będą miały miejsce różnego rodzaju sytuacje konfliktowe zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne.

Ostateczne ułożenie na nowych zasadach dwustronnych porozumień o wzajemnej współpracy i bezpieczeństwie ze wszystkimi sąsiadującymi państwami będzie związane z rozwiązaniem wielu spornych orientacji.

Sledząc wydarzenia które miały miejsce w historii ostatnich 70-ciu lat, mamy przykłady, że pomimo istniejących traktatów pokojowych, straciły niepodległość niektóre państwa, jak również nie uchroniło to innych narodów od strasznych wojen.

Pomiędzy dwoma stronami społeczeństw jest nie do uniknięcia aby interesy w jakiś okolicznościach nie były sprzeczne, a sposób rozwiązania ich może być albo za pomocą metod pokojowych, albo metodami w których użyta zostanie przemoc zbrojna. W tym momencie rodzą się pytania:

- jakie to sytuacje konfliktowe mogą być rozwiązywane poprzez użycie sił zbrojnych?
- jaki charakter przyczyn może doprowadzić do konfliktów zbrojnych?
- w jakich obszarach istnieje największe zagrożenie konfliktami zbrojnymi?
- jakimi siłami i sposobami prowadzenia walki istnieje możliwość rozstrzygnięcia konfliktu zbrojnego?

Odpowiedź na powyższe pytania uwzględniając przede wszystkim przygraniczny konflikt zbrojny skłania do przedstawienia głębokich i wnikliwych analiz i ocen:

- przyczyn przygranicznego konfliktu zbrojnego;
- wniosków dotyczących przyczyn doprowadzających do przygranicznego konfliktu zbrojnego.

W nowo kształtujących się wzajemnych stosunkach wśród państw Europy coraz wyraźniej zarysowała się rozpadająca koncepcja dwublokowej struktury polityczno-militarnej na rzecz koncepcji wspólnego europejskiego domu. Należy jednak pamiętać, że w społeczeństwach Europy emocje związane z nowo powstającym geopolitycznym układem są mocno zróżnicowane. Stan ten może być przesłanką różnego rodzaju sytuacji konfliktowych. Wśród wielu źródeł doprowadzających do narastania sytuacji konfliktowych na

wyodrębnienie zasługują następujące przyczyny: polityczne, militarne, ekonomiczne, etniczne, ekologiczne i ideologiczne.

1. Przyczyny polityczne

Po zakończeniu II wojny światowej Polska jako strona sprzymierzona koalicji antyhitlerowskiej znalazła się w zupełnie innych granicach niż po uzyskaniu niepodległości po I wojnie światowej. "...Trzy zainteresowane mocarstwa postanowiły przedyskutować całość polskiego zagadnienia na przygotowanej konferencji Wielkiej Trójki w Jałcie. Podkreślić trzeba, że pozycja Związku Radzieckiego na tej konferencji odbytej 4-11 lutego 1945 roku, była bardzo mocna. Stało się już rzeczą jasną, że Armia Czerwona pierwsza dotrze do Berlina, co było rezultatem jej głównej roli w rozgromieniu militarystyki hitlerowskiej i w wyzwolaniu krajów Europy środkowo-wschodniej. Znamienny ten fakt odbił się siłą rzeczy na losach kwestii polskiej ..."¹. Polska miała odzyskać ziemie piastowskie po Odrę i Nysę Łużycką, a granica wschodnia miała przebiegać według linii Curzona z pewnymi przesunięciami na korzyść Polaków. Od samego początku zauważyć należy nowy podział Europy po II wojnie światowej, w którym główną rolę odgrywał Związek Radziecki i Stany Zjednoczone. Dążenia hegemoniczne tych państw wyrażone najogólniej w rozwoju polityki "z pozycji siły", były przede wszystkim wynikiem zasadniczych sprzeczności interesów tych państw, chęci dominacji i egoistycznego eksponowania interesów narodowych kosztem narodów

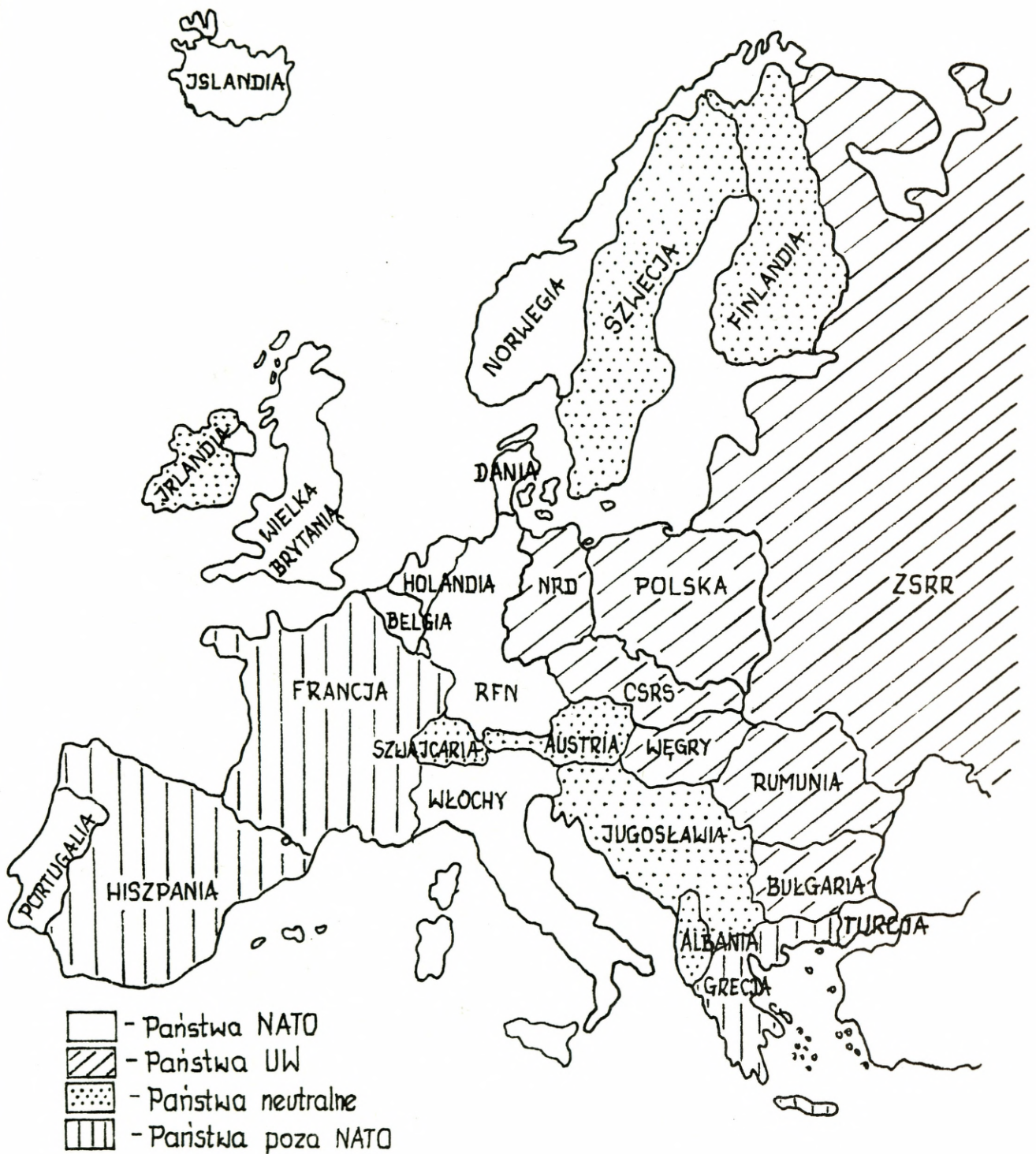
-----
1. J. Buszko, Historia Polski 1864-1948. PWN, Warszawa 1985, s. 399

słabszych².

Polska, jak wiele innych państw Europy środkowo-wschodniej została podporządkowana polityce zagranicznej Związku Radzieckiego. Utworzone rządy komunistyczne w tych państwach uznawały aktualny ład polityczny, dążąc do umocnienia władzy wykorzystując pomoc Armii Czerwonej pozostającej na tych obszarach po II wojnie światowej.

16 sierpnia 1945 roku zawarty został między Polską a ZSRR układ, który wytyczył granicę polsko-radziecką, nieco później w 1946 roku uregulowane zostały sprawy sporne między Polską a Czechosłowacją, dotyczące granicy w rejonach Cieszyna i Kłodzka. Natomiast z utworzoną z byłej radzieckiej strefy okupacyjnej 7 października 1949 roku Niemiecką Republiką Demokratyczną, Polska zawarła układ pokojowy w Zgorzelcu w lipcu 1950 roku, który uznawał nienaruszalność granic na Odrze i Nysie Łużyckiej. W tej sytuacji granice Polski stały się bezpiecznymi. Główna polityka skierowana była na umacnianie wspólnoty państw socjalistycznych, na "współzawodnictwo" z państwami o odmiennym ustroju politycznym. Zawarty 14 maja 1955 roku w Warszawie układ o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej przez ZSRR i europejskie kraje demokracji ludowej, utworzony jako sojusz obronny państw socjalistycznych w odpowiedzi na układy paryskie 1954 roku przewidujące remilitaryzację NRF i włączenie jej 5 maja 1955 roku do NATO praktycznie określiły linię "styczności" dwublokowej polityczno-militarnej struktury. (Patrz rys. 1).

-----
2. Por. K. Łastawski, Uwarunkowania konfliktów zbrojnych po II wojnie światowej, Wojsko Ludowe nr 5/1989, s. 52-56.

Rys.1. Układ polityczno-militarny Europy do 3 października 1990 roku.

Gwałtowne zmiany polityczne w państwach Europy środkowo-wschodniej zapoczątkowane utworzeniem pierwszego niekomunistycznego rządu w Polsce we wrześniu 1989 roku. Rozpoczęły kruszenie istniejącej dwublokowej struktury polityczno-militarnej na rzecz koncepcji wspólnego europejskiego domu. Zasadniczy zwrot na usamodzielnienie, wyzwolenie spod określonej międzynarodowej polityki ZSRR oraz w świetle realizowanej polityki zjednoczeniowej Niemiec, Rzeczypospolita Polska nie zmieniając granic znalazła się zupełnie w innej sytuacji geopolitycznej. Od 1990 roku po zjednoczeniu Niemiec granica NATO została przesunięta do ODRY i NYSY ŁUZYCKIEJ. Od 1 kwietnia 1991 roku struktury militarne Układu Warszawskiego przestają istnieć, pozostał jeszcze doradczy Komitet Polityczny, który nie odgrywał żadnej roli aż do jego rozwiązania.

"...Największe zadanie - to polityka europejska państwa polskiego, czyli polityka zmierzająca do likwidowania podziału Europy i do plasowania naszego kraju w różnych organizacjach europejskich. Po zmianach ustrojowych na Węgrzech, w NRD, Czecho-Słowacji zaczęliśmy prowadzić politykę tworzenia nowego regionalizmu w tej części Europy"³.

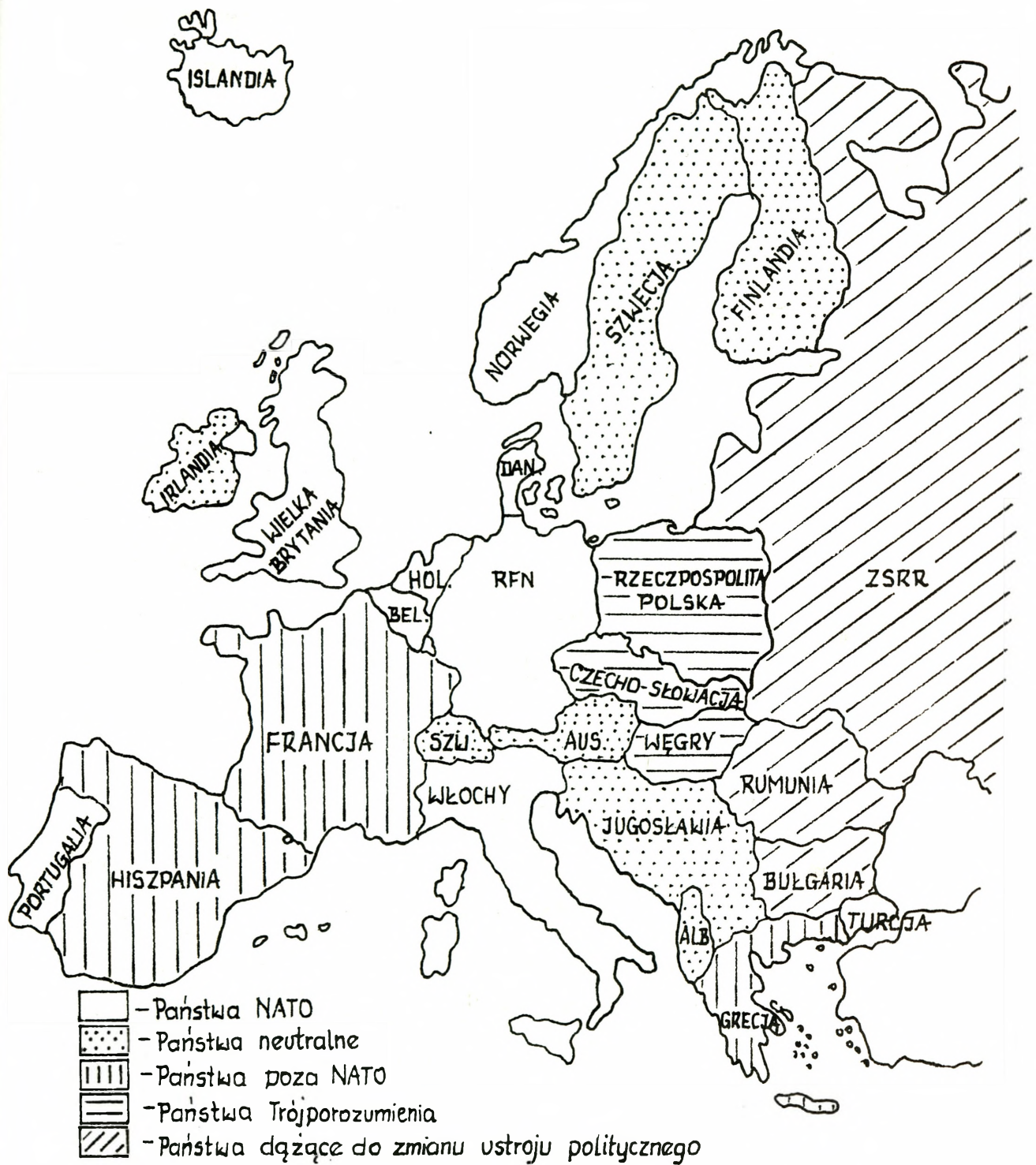
Przed Rzeczypospolitą Polską stały do zawarcia traktaty o współpracy i sąsiedztwie z Republiką Federalną Niemiec i ZSRR. Zawarte układy o współpracy i sąsiedztwie z Czecho-Słowacją i Węgrami określiły nowy region w tej części Europy, a mianowicie państw dążących do jak najszybszego przyłączenia do organizacji

-----

3. Cyt. K. Skubiszewski, Wielkie zmiany, Wyd. PISM, Warszawa 1991.

zachodniej Europy. (Patrz rys. 2). Otwarcie ruchu bezwizowego do państw Europy Zachodniej, a szczególnie przez RFN do sześciu państw "Szengen" daje pewne gwarancje otwartości i zrozumienia politycznego, a tym samym stwarza atmosferę poczucia bezpieczeństwa granicy zachodniej. Owo bezpieczeństwo granicy zachodniej należy bezpośrednio wiązać nie tylko z samymi Zjednoczonymi Niemcami, ale przede wszystkim z reprezentowaną polityką zagraniczną przez państwa EWG, które znajdują się na prostej drodze do zjednoczenia. Republika Federalna Niemiec jako jedno z silnych państw Europy, a także członek siedmiu najbardziej rozwiniętych państw świata realizując swoją politykę zagraniczną, prawdopodobnie traktować będzie granicę z Rzeczypospolitą Polską jako dowód wiarygodności podpisanym układom "4+2" o Zjednoczeniu Niemiec. Jednocześnie sprawą dla samych Niemców jest zlikwidowanie głównych problemów wewnętrznych po zjednoczeniu, które w różnych formach incydentów mają miejsce. Nie bez znaczenia będzie rozwój wydarzeń i walki partii politycznych w Niemczech o pozyskanie głosów w najbliższych wyborach. W wypadku uzyskania dużego poparcia partii neofaszystowskich oraz organizacji ziomkostw należy liczyć się, że obecne incydenty graniczne (np. we Frankfurcie n/Odrą w dniu otwarcia ruchu bezwizowego) mogą przedzać się w przygraniczne konflikty.

Należy również widzieć politykę zagraniczną RFN powiązaną z krajami EWG. Poważne zmiany ustrojowe naszego kraju wymuszają na państwach Europy Zachodniej stworzenie swoistego "parasola osłony", który pozwoli w Rzeczypospolitej Polskiej na zrealizowanie podstawowych, głównych założeń politycznych i gospodarczych.

Rys. 2. Układ polityczno-militarny Europy po 3 października 1990 roku

Niejako "nie dopuszcza się" przez pozostałe państwa do rozwijania się sytuacji konfliktowych pomiędzy RFN a RP. Bierność tych państw podważałaby wiarygodność budowy "Wspólnego Europejskiego Domu".

Południowy nasz sąsiad Czecho-Słowacja jest obecnie w podobnej sytuacji gospodarczej. Po "aksamitnej rewolucji" i wprowadzonych zmianach dokładnie realizuje ten sam marsz ku "Wspólnemu Europejskiemu Domowi". Jednak, należy pamiętać, że wszelkie przemiany rozpoczęły się w Polsce i dopiero kiedy został uczyniony "pierwszy poważny krok ku demokracji" moment ten wykorzystwała również Czecho-Słowacja. Można stwierdzić jednoznacznie, że ruch ten uczyniony był po przetartym szlaku przez Polaków i Węgrów. Sytuacja samej Czecho-Słowacji pod względem politycznym jest zbliżona do sytuacji politycznej w RP, jednak stan gospodarki oraz zadłużenia finansowe wobec wierzycieli stwarzają dużo korzystniejszą sytuację wyjściową. W niektórych sferach polityki zagranicznej Czecho-Słowacja uzyskała znacznie wcześniej korzystne warunki niż RP, w tej sytuacji rozpoczął się "swoisty wyścig", który może być poważną spiralą rozwijających się sukcesów politycznych obu państw. Nieuniknione są strefy pozyskanie wpływów wzajemnie się wykluczające, a więc powstawanie przesłanek przyszłych konfliktów. Należy jednak przypuszczać, że zarówno RP jak i Czecho-Słowacji na obecnym etapie rozwoju, mimo pewnych rozbieżności nie jest potrzebny żaden konflikt, a tym bardziej zbrojny. Ponieważ postawiłoby dwie strony w bardzo niekorzystnej sytuacji budowy zaufania wśród państw Europy Zachodniej. Niepokój może budzić rozbieżność interesów Czechów i Sło-

waków co do samodzielności państwowej.

O ile w miarę skonkretyzowane są sprawy zachodniej i południowej granicy RP, to wschodnia granica na dziś jest uznawana przez RP jak i ZSRR, a po jego rozpadzie przez samodzielne państwa powstałe wzdłuż północno-wschodniej i wschodniej granicy państwowej. W pierwszym przypadku graniczyliśmy z państwem, którego polityka zagraniczna prowadzona była z pozycji siły. Konsekwentnie w polityce zagranicznej odczuwamy "swego rodzaju rewanż za brak lojalności wobec wyzwolicieli". Ciągłe wyczekiwanie na błędy i niepowodzenia, aby w sprzyjających okolicznościach wrócić do poprzedniego układu politycznego w Europie. W drugim przypadku pojawienie się nowych państw, a istniejących przed II wojną światową między innymi: Litwy, Białorusi, Ukrainy, graniczącymi bezpośrednio z RP, stworzyło na granicy wschodniej zupełnie inny układ geopolityczny. Oznacza to przesunięcie wielkiego mocarstwa z bezpośredniego i aktywnego uczestnictwa w polityce europejskiej. "... W europejski obieg polityczny włączyły się nowe państwa, a tym samym w Europie Wschodniej i Środkowej powstały przesłanki do wolnej gry sił i interesów..."⁴.

Wyżej przedstawione przemiany przypadają w okresie początkowej fazy budowy "Wspólnego Europejskiego Domu", mogą one w konsekwencji doprowadzić do powstania niebezpiecznych napięć, niepokoju a nawet konfliktów. Przed RP w takiej sytuacji rysuje się potrzeba jak najszybszego zawarcia układów o współpracy i sąsiedztwie z Litwą, Białorusią i Ukrainą oraz Rosją. Rzeczypos-

-----
4. Cyt. S. Koziej, Wstępne studium o obronności POLSKI u progu XXI wieku, Wyd. AON WP, Warszawa 1990, s. 19.

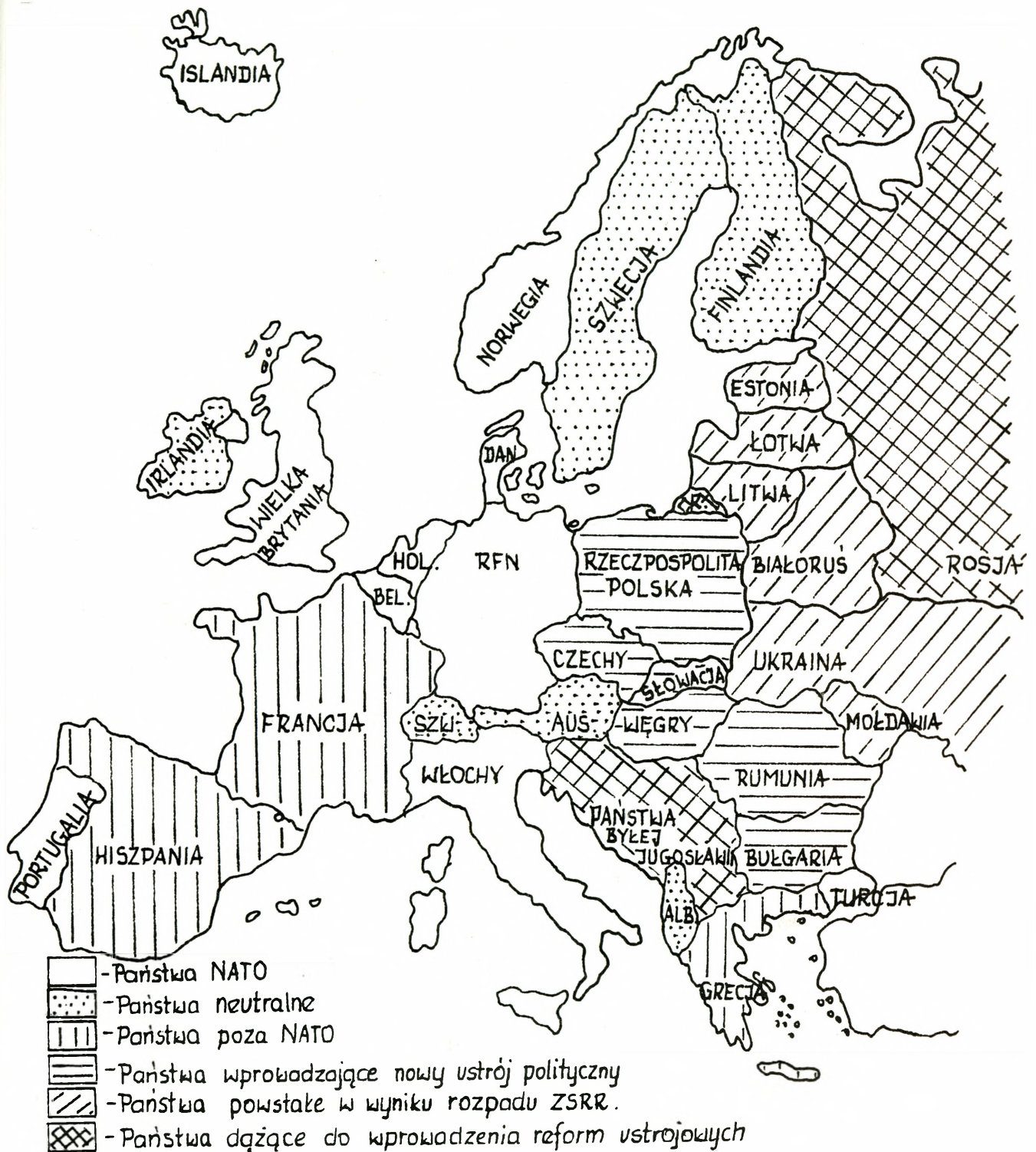
polita Polska znajduje się w układzie polityczno-militarnym przedstawionym na rys. nr 3.

2. Przyczyny militarne

Możemy określić jako zespół warunków wywołujących (doprowadzających) do sytuacji konfliktowych. W całym zespole powyższych warunków możemy wyróżnić następujące czynniki składające się na przyczyny militarne, a mianowicie:

- kompleksy wojskowo-naukowo-przemysłowe;
- potencjały militarne;
- budżety obronne;
- zawierane sojusze wojskowe.

W podzielonej jeszcze do niedawna na dwa zasadnicze bloki wojskowe Europy, wyodrębniliśmy również dwa kompleksy wojskowo-naukowo-przemysłowe. Pierwszy z nich reprezentowany przez NATO ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej na czele, a drugi reprezentowany przez UW ze Związkiem Radzieckim w roli decydenta. W pakcie NATO wzajemne zaufanie wśród państw sprzymierzonych pozwalało na rozwój technologii i przemysłu zbrojeniowego tych państw. Tym samym uzbrojenie armii, głównie we własny sprzęt i na odpowiednim poziomie technicznym. Natomiast państwa UW zmuszone zostały do użytkowania sprzętu produkcji radzieckiej, nie zawsze najnowszej generacji, bez prawa zmian konstrukcyjnych. Niewielka część sprzętu pomocniczego mogła być produkcji własnej, przemysł zbrojeniowy nie był zdolny z różnych przyczyn wyprodukować uzbrojenia rodzimej konstrukcji, a jedynie produkował podzespoły.

Rys. 3. Układ polityczno-militarny Europy w wyniku usamodzielnienia się niektórych zachodnich i południowych republik ZSRR.

Rzeczypospolita Polska stanęła przed poważnymi problemami w tym zakresie, a mianowicie posiada armię wyposażoną w sprzęt konstrukcji radzieckiej starszej generacji. Jednocześnie wstrzymano kooperację z byłymi państwami UW, a ZSRR wstrzymał dostawę nowego uzbrojenia do naszego kraju. Sytuacja ta ma miejsce wobec bardzo dobrze rozwiniętego kompleksu wojskowo-naukowo-przemysłowego Niemiec i byłego ZSRR. Nieco korzystniejszą sytuację w tym względzie mają Czechy i Słowacja, które szczególnie po 1968 roku potrafiły rozwinąć kilka własnych konstrukcji uzbrojenia.

W tej sytuacji nadrobienie braków technologicznych wydaje się zbyt odległe, uzyskanie nowych technologii będzie uzależnione rozwojem politycznym oraz możliwościami ekonomicznymi. Natomiast wszelkie wzmożone próby z uzbrojeniem i reorganizacją wyposażenia wojsk z pewnością będą bacznie śledzone przez sąsiadów i mogą stawać się coraz częściej "kartą przetargową" godzącą w ich interesy narodowe.

Drugim czynnikiem poważnie wpływającym na przyczyny militarne ewentualnego konfliktu, będzie posiadany potencjał militarny poszczególnych państw.

"...Jeżeli weźmiemy pod uwagę wyłącznie stosunki sił między Rzeczypospolitą Polską, a jej sąsiadami, to sytuację trzeba by uznać za bardzo groźną. Stosunki potencjałów rażenia na przełomie lat 1990/91 były prawdopodobnie następujące:

- Rzeczypospolita Polska	- 1
- ZSRR	- 12
- Niemcy	- 3
- Czecho-Słowacja	- 1

Przy czym realizacja postanowień Traktatu Wiedeńskiego w tej dziedzinie w zasadzie niczego nie zmieni..."⁵.

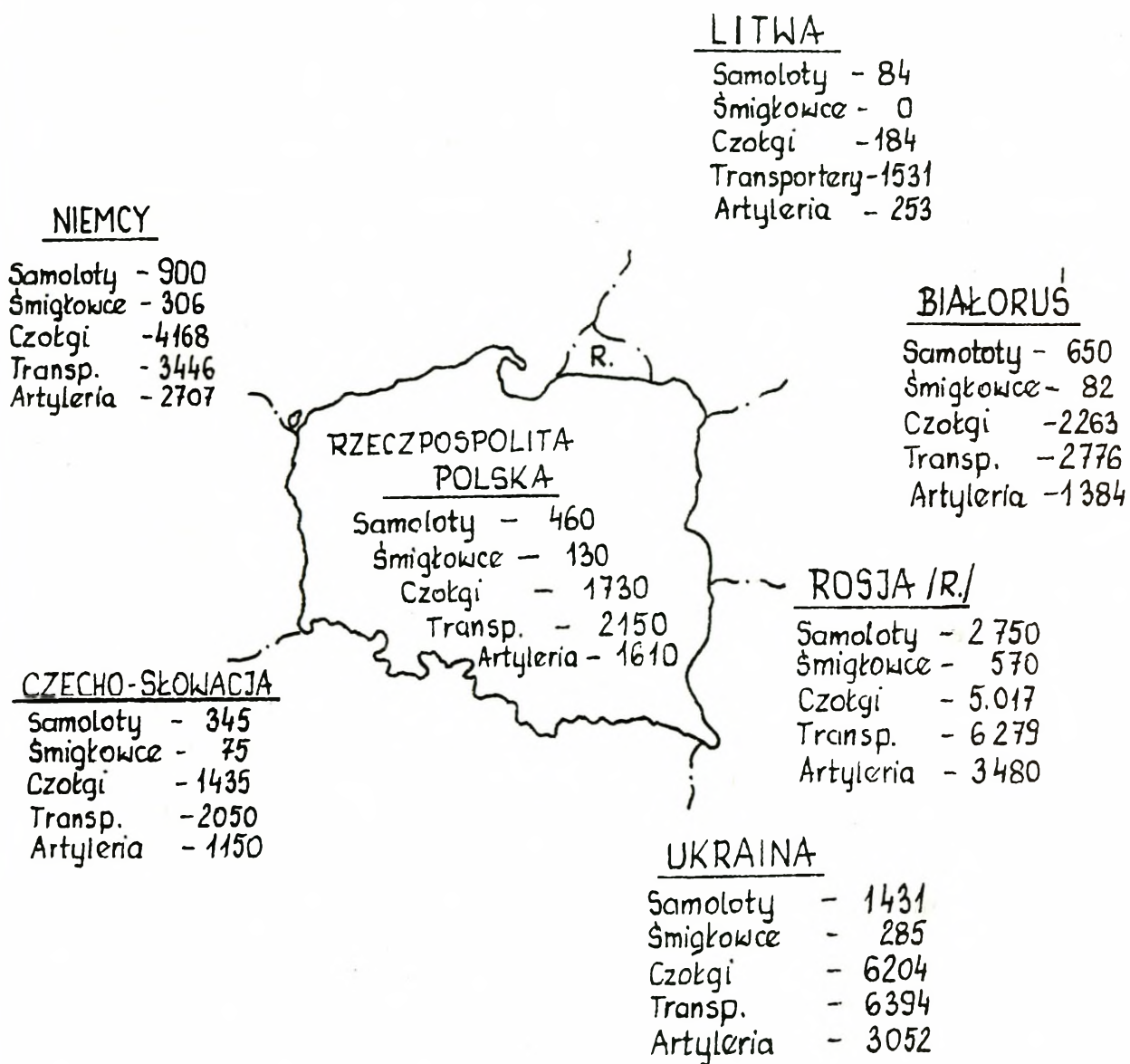
Oczywiście samo porównywanie potencjałów rażenia nie może oddawać prawdziwego obrazu sytuacji, a zwłaszcza czynnika mogącego doprowadzić do konfliktu zbrojnego. Uświadamia natomiast o aktualnych możliwościach danego państwa. Spróbujmy prześledzić potencjały militarne państw sąsiadujących z Rzeczypospolitą Polską (patrz rys.4).

Uwidacznia się bardzo poważnie przewaga byłych państw ZSRR i Niemiec w tej dziedzinie, jedynie w miarę porównywalną stroną jest potencjał militarny Czecho-Słowacji. Również po ogłoszeniu samodzielności między innymi Litwy, Białorusi i Ukrainy, niekorzystnie kształtuje się ten sam wskaźnik w stosunku do Ukrainy. Sytuacja stała się w tej dziedzinie trudna, albowiem przejawy najmniejszego zamiaru wyjścia w kierunku uzyskania korzystniejszych wskaźników będą poważnie torpedowane przez sąsiednie państwa.

Kolejnym czynnikiem przyczyn militarnych ewentualnego konfliktu zbrojnego może być gwałtowna zmiana w budżecie obronnym państwa. Korzystając z danych Pana płk.w st.spocz. prof.dr. A.Madejskiego przedstawionych w artykule pt. "Ocena i prognoza zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej od 2010-2015 roku", za płk.doc. A.Sokołowskim z Instytutu Ekonomiki Obrony można dokonać porównania budżetów obronnych sąsiadujących państw w latach 1989 i 1990.

-----

5. A.Madejski, Ocena i prognoza zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej od 2010-1015 roku, AON, Zeszyt Naukowy nr 3/4, Warszawa 1991, s. 12

Rys. 4. Pułap maksymalnych zbrojeń konwencjonalnych w Europie zgodnie z traktatem CFE podpisanym 19.11.1990r. w Paryżu.

Państwo	budżet obronny		Stosunek	
	1989 r.	1990 r.	1989 r.	1990 r.
Rzeczypospolita Polska	1.682 mln S	1.700 mln S	1	1
Niemcy	27.460 mln S	31.920 mln S	24	26
ZSRR	119.440 mln S	117.480 mln S	71	69
Czecho-Słowacja ⁶	3.380 mln S	3.250 mln S	2,2	1,6

Tabela powyższa odzwierciedla jednocześnie możliwości oraz prawdopodobny rozwój, utrzymanie odpowiedniego potencjału militarnego poszczególnych państw. Oczywiście i w tym przypadku każda zmiana może stać się źródłem sytuacji konfliktowej, jeżeli jedno z sąsiednich państw uzna taką zmianę jako czynnik godzący bezpośrednio w bezpieczeństwo tego państwa. Nieco inna jest sytuacja po 1991 roku, dokonując takiego porównania z Litwą, Białorusią i Ukrainą. Jednak mechanizm nagłych zmian wszelkich wydatków na zbrojenia będzie traktowany w ten sam sposób jak dotychczas.

Zawieranie sojuszy wojskowych i tworzonych tą drogą pewnych zmian w istniejącym układzie potencjałów militarnych może być również źródłem konfliktów zbrojnych. Dzisiaj granica paktu wojskowego NATO przesunięta została do ODRY, Układ Warszawski już nie istnieje, pozostał tylko spadek po nim limitów wielkości sił zbrojnych podpisanych w Wiedniu. Rzeczypospolita Polska, Czecho-Słowacja i Węgry dążą do jak najszybszego stowarzyszenia

-----
6. Dane o budżecie obronnym Czecho-Słowacji na podstawie wywiadu telewizyjnego Pana Prezydenta V. Hawla, październik 1991 r.

z EWG i wejścia w struktury NATO. Droga słuszną stwarzająca pewne gwarancje bezpieczeństwa państw Europy Zachodniej. Nieunikniona jest w obecnej sytuacji reakcja państw które uzyskały samodzielność, a mianowicie Litwy, Białorusi, Ukrainy również do wejścia w struktury NATO, tym samym problem wspólnego bezpieczeństwa byłby rozwiązany poprzez uznanie obowiązujących umów pomiędzy członkami paktu NATO. Drugim wariantem może być przyjęcie Rzeczypospolitej Polskiej, Czecho-Słowacji i Węgier do NATO. Natomiast Litwa, Białoruś i Ukraina będą samodzielne i niezrzeszone w żadne sojusze. W tym układzie niekorzystnym z punktu interesów bezpieczeństwa tych państw mogą być wysuwane przez nie na pierwszy plan roszczenia terytorialne w stosunku do naszego kraju⁷. Podobny możliwy wariant, w którym mogą być podtrzymywane wszelkie tendencje do rewizji istniejących granic, to pozostanie wymienionych państw bez żadnych sojuszy militarnych. W tej pozornej samodzielności będzie jeszcze korzystniejszy klimat do jątrzenia wszelkich urazów z dalekiej i bliskiej historii. Wreszcie czwarty wariant, że wymieniona szóstka państw nie zostanie przyjęta w struktury NATO, natomiast zwiąże się wspólnym sojuszem militarnym. W tym wariacie istnieje odsunięcie na plan dalszy sytuacji konfliktowych między tymi państwami. Pozostaje jeszcze kilka możliwości powiązań układami, czy sojuszami wojskowymi. Jednak nie sposób pominąć piątego z możliwych, a mianowicie, że Rzeczypospolita Polska nie zostanie przyjęta do NATO, a Litwa, Białoruś i Ukraina wejdą w sojusz wojskowy z nowo zre-

-----
7. Por. J. Wiśniewski, Radziecki potencjał wojskowy wzdłuż zachodnie granicy Polski, AON, Warszawa 1991.

formowaną Rosją. Będzie to sytuacja zbliżona do wariantu trzeciego choć dużo niekorzystniejsza dla naszego kraju, z punktu możliwego szybkiego powiększenia czy wzmocnienia potencjału militarnego tych sąsiadujących państw. Każdy z pięciu przedstawionych wariantów jest możliwy, każda próba nowych powiązań w sojusze wojskowe będzie bacznie obserwowana, a reakcja w wypadku oceny przez którekolwiek z państw jako godzące w interesy i bezpieczeństwo może stać się sytuacją konfliktową.

3. Przyczyny ekonomiczne

Zmiany zachodzące wśród państw Europy Środkowej i Wschodniej sprawiły, że został zburzony poprzedni podział gospodarczy, praktycznie skupiony w dwóch blokach o różnych systemach polityczno-gospodarczych. Z jednej strony państwa skupione w EWG posiadające gospodarki rozwinięte odpowiadające zasadom ekonomii kapitalizmu. Z drugiej strony państwa systemu socjalistycznego (postkomunistycznego) tworzące RWPG. Przyjęty podział gospodarczy był poza tym odpowiednio zsynchronizowany z porozumieniami wojskowymi i praktycznie granice tych dwóch systemów pokrywały się w Europie z linią styczności państw paktu NATO i UW. Wprowadzane ograniczenia i bariery na wymianę nowych technologii w ramach nakręcania spirali zbrojeń i swoistego wyścigu gospodarczego dały podstawy upadku i załamania gospodarek państw byłych członków RWPG. Po uzyskaniu samodzielności politycznej i ekonomicznej Rzeczypospolitej Polskiej, Czech-Słowacji, Węgier, Rosji, Litwy, Białorusii, Ukrainy oraz zjednoczeniu się Niemiec (pozostałe kraje niesąsiadujące bezpośrednio pomijam), wytworzył

się zupełnie odmienny układ gospodarczy w Europie Środkowej i Wschodniej. Samodzielne dziś państwa posiadają różne potencjały gospodarcze, w różny sposób wprowadzają reformy przechodzenia od gospodarki centralnie planowanej do wolno-rynkowej⁸.

Każde z tych państw dąży do jak najszybszego stowarzyszenia z EWG i w przyszłości uzyskanie statusu członka EWG. Jednak swoisty szok po bliższy zetknięciu się EWG z gospodarką wschodnioniemiecką, najlepszą przecież w ramach dawnego bloku, po zjednoczeniu Niemiec i występującymi trudnościami nie napawa optymistycznymi prognozami o szybkim stowarzyszeniu państw Europy Środkowej i Wschodniej w ramach EWG. Jest to spowodowane potrzebami kapitałowymi przekraczającymi w tej chwili planowane nakłady państw Europy Zachodniej na ten cel. Istnieje jeszcze inny powód, a mianowicie pewna obawa Europy Zachodniej przed poważnymi konsekwencjami kryzysu w Rosji. Dlatego kierowana pomoc do państw Europy Środkowej tj. Rzeczypospolitej Polskiej, Czech, Słowacji i Węgier ma na celu wykorzystanie tych państw jako swoistego amortyzatora w procesie stabilizacji rozhuśtanych gospodarek państw byłych członków RWPG⁹.

W tej sytuacji wszelkie próby wychodzenia z kryzysu które-
gokolwiek z państw będą poważnym obiektem zainteresowania każde-
go z sąsiadów. Pozycja wyjściowa, uwzględniając aktualny poten-
cjał gospodarczy, jest podobna choć zróżnicowana zarówno prze-

-----
8. Patrz opracowanie, Model Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. Wydział Strategiczno-Obronny, Katedra Analiz i Prognozowania Obronnego 1990.

9. J. Staniszkis, Założenia polskiej polityki wschodniej, AON, Instytut studiów politycznych PAN, Warszawa 1991.

mianami politycznymi, stopniem wprowadzonej reformy gospodarczej, obsługą i warunkami spłat zadłużenia oraz posiadanymi surowcami, możliwościami produkcyjnymi jak i opanowaną technologią. Jedną z niewiadomych jeszcze do 3.10.1990 roku została już wyjaśniona, zjednoczone Niemcy są członkami EWG i NATO. Dziś pozostaje otwarta sprawa Czech, Słowacji, Rzeczypospolitej Polskiej, Węgier oraz samodzielnych państw w wyniku rozpadu części ZSRR. Wiadomo również, że trzy państwa Europy Środkowej od 1990 roku prowadziły poważne prace mające na celu zbliżenia i wzajemną pomoc w rozwoju ekonomicznym oraz wzajemnej współpracy, ostatnio takie spotkanie miało miejsce w październiku 1991 roku w Krakowie. Wytworzyła się sytuacja, w której wymienione kraje wspólnie będą dążyły do stowarzyszenia w EWG i pogłębienia współpracy w tym zakresie, ale pod jednym warunkiem, że okres ich przyjęcia będzie zbliżony lub jednoczesny a przede wszystkim nie godzący w ich interesy wewnętrzne gospodarczo. W przeciwnym wypadku należy oczekiwać sytuacji konfliktowych, włącznie z rozpadem swoistego trójporozumienia, a nawet użycia przemocy. (Patrz rys.5).

Bardzo ważną sprawą z punktu ekonomicznego jest uzyskanie przez Rzeczypospolitą Polską od 1.07.1991 roku statusu członka Grupy Heksagonalnej, w skład której wchodzi: Włochy, Austria, Czecho-Słowacja, Węgry i Jugosławia. Powiązanie powyższe dodawać może kolejnych argumentów wzajemnego zaufania wśród trzech państw "trójporozumienia" w Europie Środkowej.

Zupełnie odmienną i bardziej zróżnicowaną sytuację posiadają nowo usamodzielnione państwa graniczące z naszym krajem ze

Legenda:

- Członek EWG	- Członkowie Grupy Heksagonalnej
- Członek EFTA	- Państwa nie należące do międzynarodowych organizacji gospodarczych
- Członkowie trójporozumienia	

Rys. 5. Przynależność poszczególnych państw Europy Środkowej i Wschodniej do międzynarodowych organizacji gospodarczych po październiku 1991 r.

wschodu. Drogi wyjścia tych państw z kryzysu mogą być różne. Jedną z nich to, podobnie jak wyżej opisane trzy państwa Europy

Srodkowej, dążenie do EWG i ostateczne zerwanie ze starym systemem gospodarczym.

Druga to, możliwość ścisłej współpracy z sąsiadującymi państwami, korzystanie z ich doświadczeń i próba złagodzenia trudności gospodarczych poprzez rozliczenie towarowe i wymianę. W tej sytuacji "... powinniśmy umiejętnie przejąć inicjatywę koncepcyjną i organizacyjną w wypracowywaniu form nowej regionalizacji w Europie Wschodniej. W przeciwnym razie formy te zostaną nam narzucone - choćby poprzez politykę kredytową Zachodu ..."10. Będzie to w tej sytuacji swoisty wyścig w pozyskaniu nie tylko partnera gospodarczego, ale również możliwość uregulowania wszelkich porozumień dwustronnych.

Istnieje duże prawdopodobieństwo, że państwa o wysokim potencjale ekonomicznym, aby mogły zapewnić sobie coraz wyższy poziom życia będą dążyły do uzyskania stref wpływów w "państwach słabszych". Początkowo może się to odbywać w sposób niekonfliktowy poprzez powolne wykupywanie majątku narodowego, gwarantowanie kredytów i finansowanie inwestycji odpowiadających tym państwom. W rezultacie może to stworzyć korzystne warunki do bezpośredniej interwencji zbrojnej, opanowania obszarów bezpośredniego zainteresowania, a następnie dążenia do rozstrzygnięć sporów metodami politycznymi11.

Natomiast państwa słabsze ekonomicznie, będące w trakcie wprowadzania gospodarki wolno-rynkowej i prywatyzacji przedsiębiorstw, staną przed problemem rodzącego i powiększającego się

-----
10. Tamże, J. Staniszkis, s. 8.

11. Patrz opracowanie, Model Sił Zbrojnych ..., op.cit.

bezrobocia (np. w Rzeczypospolitej Polskiej od października 1992 roku ilość bezrobotnych wynosiła do 2.530.000 ludzi). Nieunikniona będzie migracja zarobkowa ludności, zatrudnianie nielegalne ludzi do pracy, nielegalny handel. Wzrost wymienionych zjawisk może stać się źródłem sytuacji konfliktowych, nawet zakończonych użyciem przemocy.

4. *Przyczyny etniczne*

'Struktura i rozmieszczenie ludności mają istotne znaczenie dla obronności kraju, gdyż od nich zależą między innymi potencjał mobilizacyjny, funkcjonowanie gospodarki narodowej w czasie wojny, możliwości oddziaływania destrukcyjnego na społeczeństwo itp.'¹².

W obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej rozmieszczenie ludności w poszczególnych województwach waha się w granicach od 25 do 2000 osób na 1 km² powierzchni¹³. Również na podstawie danych uzyskanych od Pana płk.prof.dr.hab.J.Skrzypa możemy przyjąć, że zaludnienie w poszczególnych regionach kraju waha się od 40 do 700 osób na 1 km² powierzchni. Już sama tak duża rozbieżność najmniejszej liczby mieszkańców w stosunku do największej liczby sugeruje, że są regiony przeludnione i muszą być ku temu

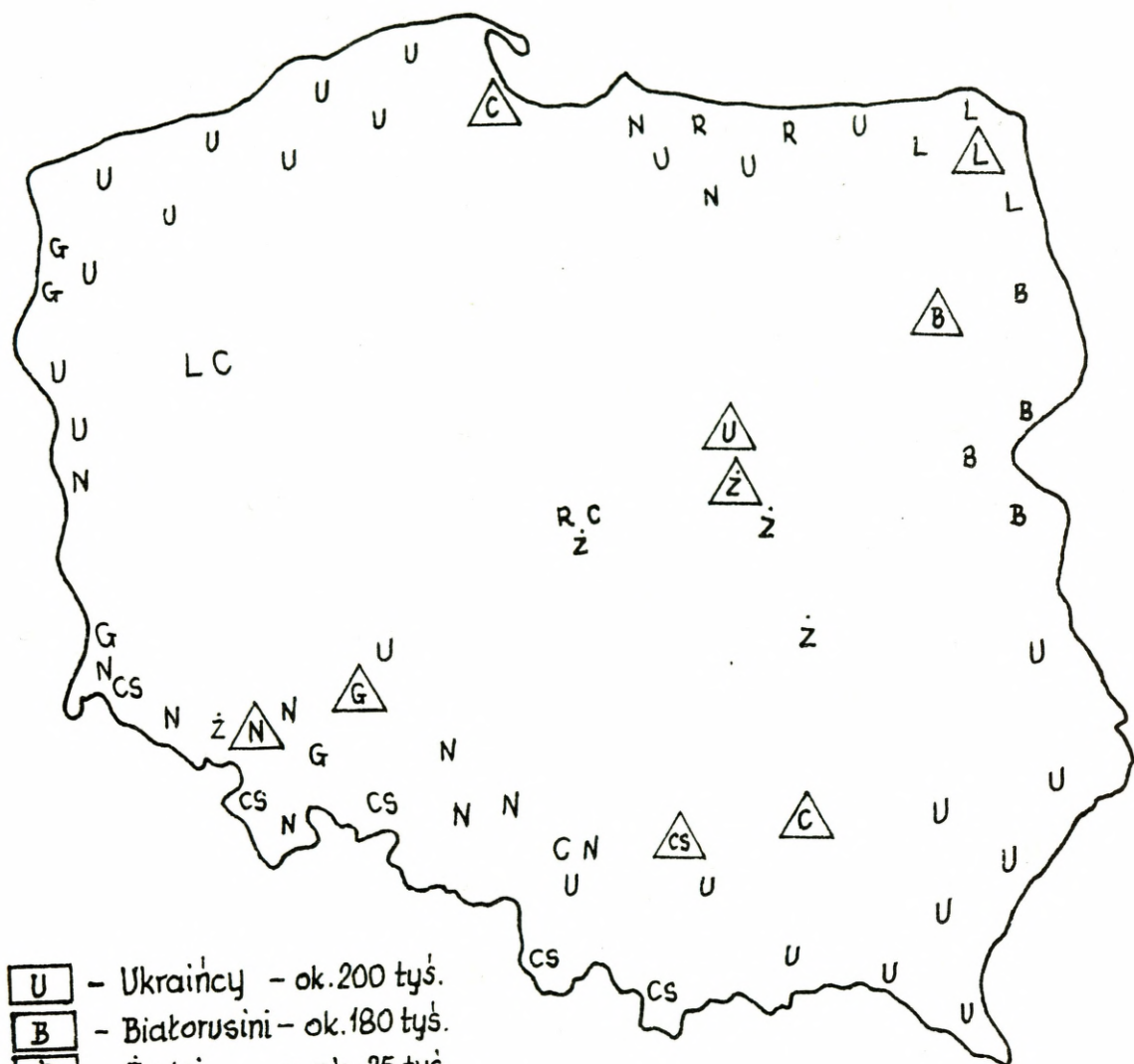
-----

12. J.Skrzyp, Geograficzne warunki obronności Rzeczypospolitej Polskiej, ZN nr 3/4, AON 1991, s.105.

13. W.Nerlo, Geograficzny atlas świata-Gęstość zaludnienia, PPWK, Warszawa-Wrocław 1991, s.77. Autor do opracowania rejonów zamieszkiwanych przez grupy narodowościowe również wykorzystał dane z opracowania J.Augustyniaka, J.Gębali i Z.Gorzelaka. Zestaw map ludnościowych i elementów infrastruktury, Wyd. II, Warszawa 1980 r.

przyczyny, jak również istnieć muszą przyczyny tak małej liczby mieszkańców. Praktycznie obszar w którym znajduje się główne skupisko ludności można zakreślić czworokątem zawierającym się pomiędzy GDANSKIEM, JELENIĄ GÓRĄ, PRZEMYSŁEM i WARSZAWĄ. Wyjątek stanowi rejon SZCZECINA. Pozostałe obszary województw północno-wschodnich i północno-zachodnich posiadają najmniejszą gęstość zaludnienia i średnio wynosi ona od 25 do 75 osób na 1 km² powierzchni.

Można się zgodzić ze stwierdzeniem, że główny rdzeń osadniczy znajduje się w centrum kraju. Tym samym z dala od obszarów zagrożonych rozmieszczony jest główny potencjał mobilizacyjny. Jednak w przypadku rozpatrywania ewentualnych sytuacji konfliktowych w obszarach przygranicznych, wymaga szczegółowej analizy i oceny struktura ludności w tych rejonach. (Patrz rys.6). Rejony przygraniczne za wyjątkiem aglomeracji GDANSKIEJ, SZCZECINSKIEJ, rejonu TUROSZOWA, JELENIEJ GÓRY, kotliny KŁODZKIEJ i obszaru od OPOLA i PRZEMYSŁA na południe średnio charakteryzują się niskim zaludnieniem wynoszącym od 10 do 75 mieszkańców na 1 km². Przyjmując, że długość granic lądowych wynosi 3014 km, a długość granicy morskiej 524 km, stanowi to około 71,5% obszaru przygranicznego. W tych obszarach często zamieszkuje ludność różnych narodowości. Na podstawie dostępnych źródeł można przyjąć, że ogółem w Rzeczypospolitej Polskiej zamieszkuje 0,8-1,3 mln co stanowi 2,8-3,3% ludności innych narodowości. Na podstawie przedstawionej charakterystyki (Patrz rys.6) wynika, że z ogólnej ilości 67,5% ludności innych narodowości zamieszkuje w rejonach przygranicznych. Narodowości, które znalazły się w wy-

- U - Ukraińcy - ok. 200 tys.
- B - Białorusini - ok. 180 tys.
- Ż - Żydzi - ok. 25 tys.
- CS - Czesi i Słowacy - ok. 22 tys.
- L - Litwini - ok. 15 tys.
- C - Cyganie - ok. 12 tys.
- R - Rosjanie - ok. 10 tys.
- N - Niemcy - ok. 80 tys.
- G - Grecy - ok. 5 tys.
- ▲ - Siedziba towarzystw społeczno-kulturalnych
- △ - Siedziba lokalna towarzystw społeczno-kulturalnych

Rys. 6. Rejony zamieszkiwane przez grupy narodowościowe.

niku wykreślonych granic po 1945 roku i bezpośrednio zamieszkują obszary z sąsiadującymi państwami z którymi są związani stanowią wspomniane 67,5%. Są także rejony, gdzie zamieszkują grupy narodowościowe w wyniku zmiany granic po II wojnie światowej i znajdują się w głębi kraju. Wreszcie są i takie grupy narodowościowe, które znalazły się w wyniku realizacji planu "WISŁA".

Dziś w obliczu zasadniczych zmian politycznych, usamodzielnienia się Litwy, Białorusi i Ukrainy, należy bardzo poważnie śledzić bieg wydarzeń w tych rejonach, ze szczególnym uwzględnieniem przejawów zmierzających do rewizji granic, czy zmian prawno-administracyjnych w tych rejonach.

Należy się spodziewać, że wraz ze wzrostem demokracji w Rzeczypospolitej Polskiej z większą aktywnością niż do tej pory spotkamy się wśród grup innych narodowości. Przejawiać się to będzie w wielu płaszczyznach, a mianowicie:

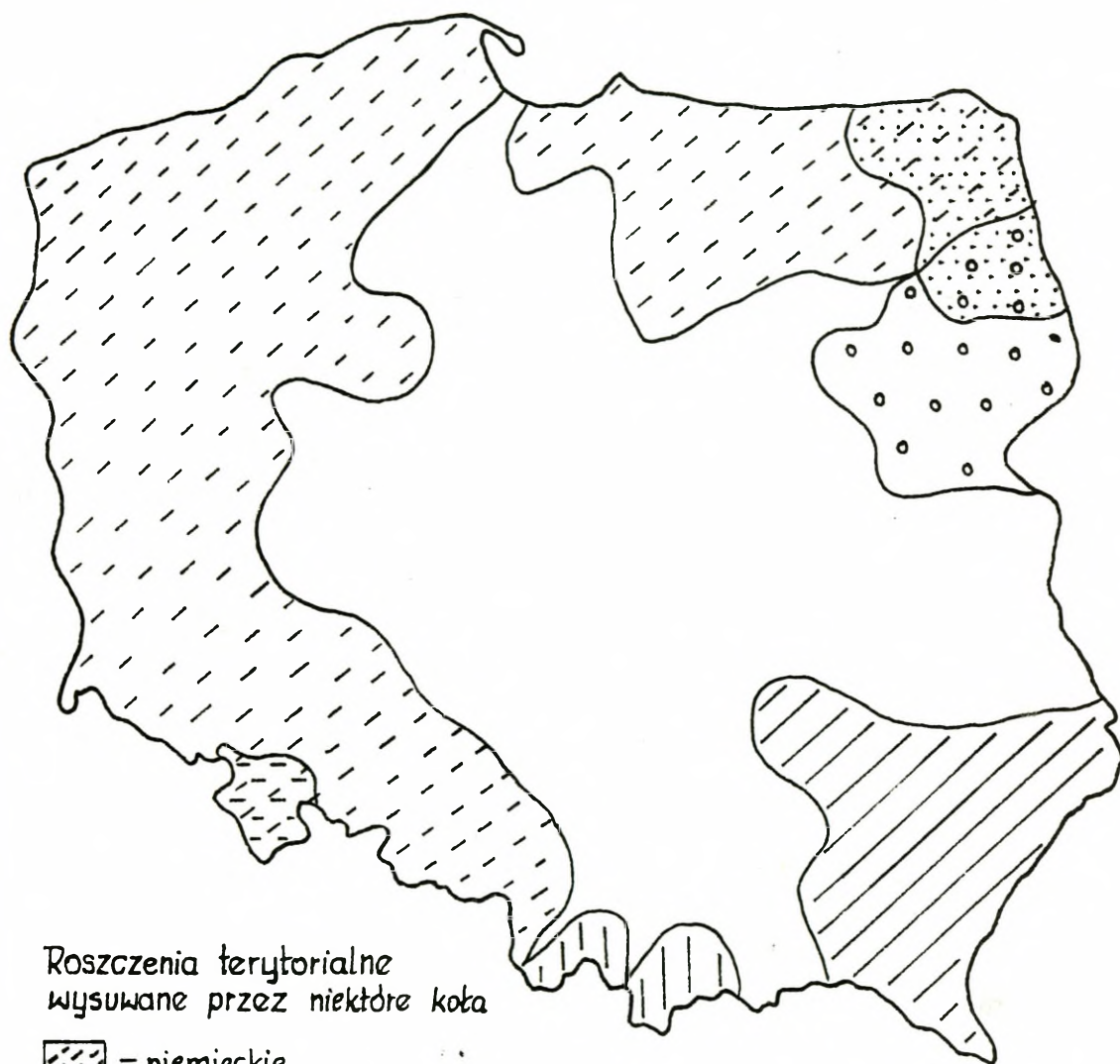
- w ciągłym pragnieniu powrotu do macierzy;
- uzyskaniu w tych rejonach pełnych praw obywateli państw których narodowość reprezentują;
- przypomnienie uczynionych krzywd w minionej historii;
- w prowadzonych kampaniach wyborczych do senatu, sejmu a zwłaszcza do władz samorządowych;
- wynoszeniu i demonstrowaniu tradycji kulturowo-światopoglądowych;
- protestach i odmawianiu podporządkowania się zarządzeniom administracji państwowej;
- odmawianiu odbywania służby wojskowej i realizacji zadań związanych z obronnością kraju¹⁴.

Oczywiście oprócz wymienionych wyżej możliwych działań z pewnością mogą wystąpić i inne, jednak wszystkie po pewnym czasie doprowadzić mogą do sytuacji konfliktowych, zakończonych nawet konfliktem zbrojnym.

Już dziś w różnych kołach w sąsiednich państwach dochodzą do głosu pewne sygnały o roszczeniu praw do określonych obszarów Rzeczypospolitej Polskiej. (Patrz rys.7). Dlatego też przestrzegając wszystkich zasad Aktu Końcowego KBWE należy w pełni i konsekwentnie wprowadzić w życie zmianę dyslokacji wybranych jednostek wojskowych, ażeby tym samym neutralizować źródła rodzących się sytuacji konfliktowych.

---

14. Wydarzenia i opinie 1990-1991 r. - Wystąpienia narodowościowe w byłych Republikach Nadbałtyckich, Białorusi, Ukrainie. Sytuacja aktualna w Jugosławii.

Roszczenia terytorialne
wysuwane przez niektóre koła

- - niemieckie
- - czeskie
- - litewskie
- - biatoruskie
- - ukraińskie
- - słowackie

Rys. 7. Obszary o które wysuwane są pewne roszczenia przez koła domagające się rewizji granic.

5. Przyczyny ekologiczne

Naruszanie wzajemnej równowagi panującej w stosunkach między ludźmi, a otaczającym ich środowiskiem, będzie skazane na powstawanie sytuacji konfliktowych. W tym zakresie każde państwo prowadzi na szeroką skalę różnego rodzaju badania, aby na bieżąco znać sytuację skażeń toksycznymi środkami przemysłowymi i skażeniami radioaktywnymi. Badania tego rodzaju mają na celu:

- ustalić rzeczywisty stopień skażeń oraz określić obszary tymi skażeniami objęty;
- spowodować uruchomienie akcji ratowniczych i neutralizujących skażenia;
- określić trwałość skażeń oraz sposób likwidacji;
- ustalić przyczynę powstałych skażeń oraz ośrodek lub obiekt który to spowodował.

Oczywiście z pewnością można byłoby wymienić jeszcze inne zadania wchodzące w zakres badań, jednak główną uwagę skupię na prowadzonej prognozie, która w dużym stopniu i z dużym prawdopodobieństwem pozwala ustalić przyczynę powstałych skażeń oraz umożliwia określić głównego sprawcę zaistniałej sytuacji.

Do najczęściej produkowanych i stosowanych w różnych gałęziach przemysłu należą: amoniak, chlor, cyjanowodór, dwusiarczek węgla, fluorowodór, fosgen, siarkowodór itp. Ich oddziaływanie na organizm ludzki w zależności od stężenia i czasu ekspozycji, może spowodować zatrucie lub śmierć. Znacznie większe straty wśród ludności mogą spowodować rozmiary skażenia promieniotwórczego, po zniszczeniu reaktora o mocy 1000 MW są porównywalne z naziemnym wybuchem jądrowym o mocy 10 MT. W takim wypadku po-

wierzchnia stref skażeń może wynosić 50-70 km², ale ich trwałość będzie znacznie dłuższa ze względu na większą ilość długożyjących nuklidów (zwłaszcza plutonu, strontu i cezu) zawartych w paliwie jądrowego reaktora¹⁵.

Kolejnym bardzo ważnym źródłem mogącym stanowić realne zagrożenie środowiska jest budowa i uruchamianie zakładów przemysłowych bez oczyszczalni ścieków, odpadów i pyłów. Bezpośrednie emitowanie gazów i pyłów do atmosfery powoduje niszczenie otaczającego środowiska, a odprowadzanie ścieków i odpadów do wód lądowych czyni je niezdatnymi do użytku i tworzy pustynie biologiczne.

Wreszcie rabunkowa eksploatacja wszelkich minerałów wydobywanych pod powierzchnią ziemi jest przyczyną zmian strukturalnych warstw ziemi, a przede wszystkim obniżeniem poziomu wód podskórnych. W konsekwencji może doprowadzić do tworzenia się terenów pustynnych.

Wymienione cztery grupy źródeł lub przyczyn skażeń, czy zachodzących zmian w środowisku mają charakter obiektów stałych i dających możliwości prognozowania ewentualnych skażeń. Bardzo poważną grupą środków niosących zagrożenie dla środowiska to wszelkiego rodzaju środki transportowe. W zależności od tego co będą przewoziły, w jakich ilościach i w jakich warunkach atmosferycznych wydarzy się awaria, takie będą skutki. Jednak mogą być one powiększone skutkami awarii samego środka transpor-

-----
15. Praca zbiorowa, Ocena zagrożeń toksycznymi środkami przemysłowymi i skażeniami radioaktywnymi, Biuletyn Informacyjny nr 1/156/, Wyd. MON, Warszawa 1989.

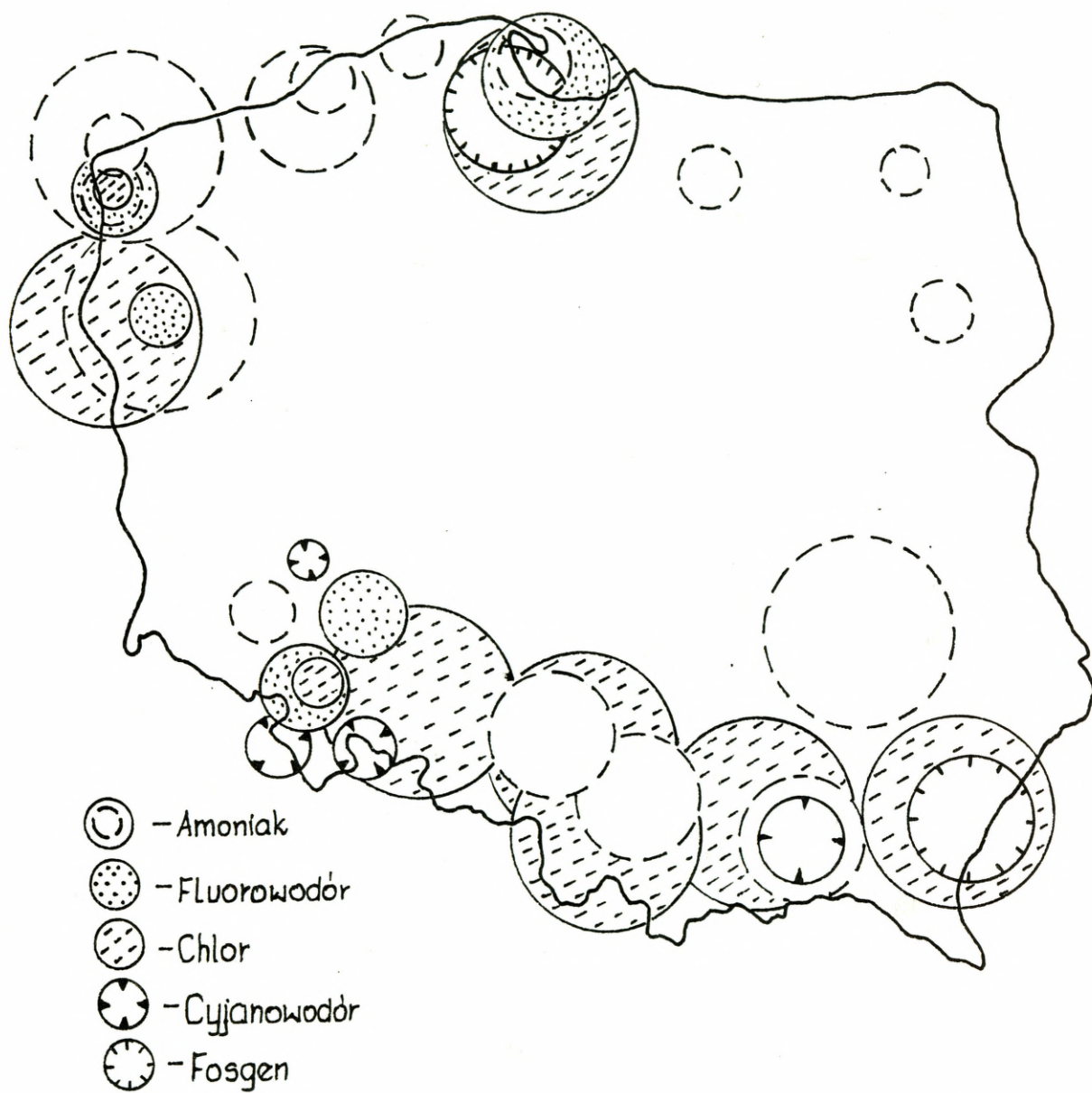
towego, środowiska w którym wydarzenie miało miejsce oraz utrudnioną możliwością przewidywania lub określenia rejonu zdarzenia. Zdarzenie takie może praktycznie mieć miejsce w każdym punkcie rejsu, przelotu czy drogi. W tej sytuacji naruszenie równowagi w środowisku może być powodowane przez nas samych, ale możemy również być ofiarami skutków poważnych awarii i katastrof, które miały miejsce w państwach sąsiadujących z Rzeczypospolitą Polską, jak również nasze awarie, katastrofy mogą bezpośrednio oddziaływać na sąsiednie kraje. Stąd coraz częściej zwraca się uwagę, że skutki katastrof ekologicznych, które zasięgiem obejmują "sprawcę" i "poszkodowanych" nie biorących żadnego udziału w tym wydarzeniu. Jednak poniesione straty, szkody, a nie rzadko ofiary ludzkie mogą, a prawdopodobnie będą stanowiły źródło sytuacji konfliktowych do użycia przemocy włącznie.

Zródłem sytuacji konfliktowych będą już istniejące ośrodki emitujące trucizny w różnych postaciach oraz ośrodki nowo budowane bez uzgodnień z sąsiednimi krajami w bezpośredniej bliskości granicy państwowej. Według materiałów źródłowych, w Rzeczypospolitej Polskiej jest 218 zakładów chemicznych stosujących w produkcji toksyczne środki przemysłowe, w tym 19 zakładów dysponuje bardzo dużymi ilościami tych środków¹⁶. Dokonując oceny sytuacji prognozowanych skażeń środkami toksycznymi przez zakłady i ośrodki przemysłowe znajdujące się w pewnej bliskości granicy, uzyskujemy wniki potwierdzające, że w wypadku awarii strefy ska-

-----
16. Praca zbiorowa, Możliwości prowadzenia działań bojowych w wypadku toksycznych skażeń przemysłowych i skażeń radioaktywnych, Biuletyn Informacyjny 1/150/, MON, Warszawa 1989, s. 79.

zeń sięgają poza granice Rzeczypospolitej Polskiej. (Patrz rys.8). Oczywiście podobne zagrożenie stanowią źródła zewnętrzne poza granicami kraju. Zwłaszcza zakłady chemiczne oraz elektrownie atomowe, rozmieszczone w krajach sąsiadujących. W pobliżu granicy z Rzeczypospolitą Polską znajduje się 13 zakładów chemicznych oraz 12 elektrowni atomowych, które w wyniku awarii będą strefą skażeń bezpośrednio obejmowały pewien obszar naszego kraju. (Patrz rys. 9).

Wzajemne zagrożenie oraz daleko zaawansowana współpraca powinna stanowić fundament rozwiązywania trudnych problemów ekologicznych. Jednak awarie i katastrofy, które miały miejsce dotychczas przyniosły straty nieodwracalne w ludziach i obszarach dotkniętych skażeniami. Stosowana izolacja korzystania z dóbr pochodzących z obszarów dotkniętych skażeniami może spowodować sytuację konfliktową, która może przerodzić się w konflikt zbrojny. Istniejące już obszary o dużym zanieczyszczeniu (Patrz rys. 10) powodują niszczenie życia biologicznego przez oddziaływanie na dalsze obszary jeszcze nie skażone za pomocą wód śródlądowych, a te przenoszą trucizny w rejony wybrzeża morskiego i morza.

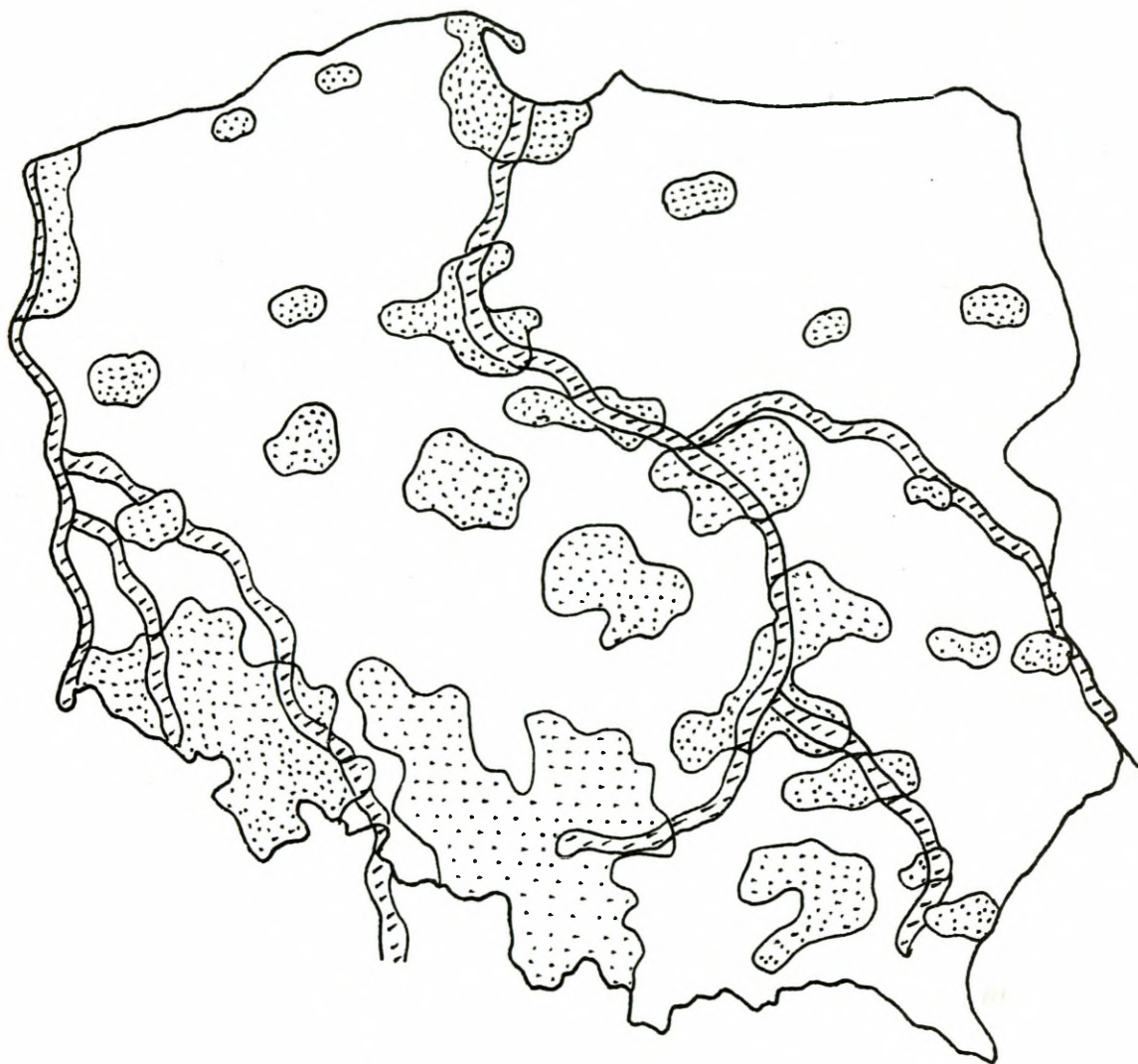

Rys. 8. Prognozowane strefy skażeń środkami toksycznymi w wypadku awarii zakładów przemysłowych.

- - elektrownie atomowe
- △ - zakłady chemiczne
- - prognozowana strefa skażeń w wyniku awarii elektrowni atomowej
- |-|-|- - prognozowana strefa skażeń w wyniku awarii zakładów chemicznych

Rys.9. Prognozowane strefy skażeń w wyniku awarii zakładów chemicznych i elektrowni atomowych znajdujących się w pobliżu granicy z Rzeczypospolitą Polską.

- - Obszary o dużym zanieczyszczeniu atmosfery pyłami i gazami przemysłowymi
- - Silne zanieczyszczenie wód śródlądowych (nie nadające się bezpośrednio do żadnych potrzeb)

Rys. 10. Obszary zagrożone ekologicznie^x.

-----
 x/ Por. Geograficzny atlas świata, Ochrona i zanieczyszczenia środowiska, Wyd. PPWK, Warszawa-Wrocław, Wyd. II 1991, s. 76.

6. Przyczyny ideologiczne

Cały system poglądów, idei, pojęć politycznych, socjologicznych, prawnych, etycznych, religijnych lub filozoficznych grupy ludzi uwarunkowany czasem, miejscem, stosunkami społecznymi, poglądami na świat to nic innego jak określona ideologia¹⁷.

W stosunkach międzynarodowych występuje wiele zasad i celów ideologicznych. Narzucanie ich do jednostronnej realizacji grozi pewnymi sprzecznościami a nawet eskalacją polityki siły¹⁸. Konfrontacyjne idee po uzyskaniu masowego poparcia przygotowują ogromne grupy ludzkie do wprowadzania ich w czyn, nawet kosztem ofiar. Jeśli przywódcy, a także zwolennicy nie potrafią dostrzeżać i uszanować innych racji rezygnują z gotowości do daleko posuniętych kompromisów, to konflikt jest nieunikniony, a środki do jego rozwiązania najczęściej zwracają ku przemocy zbrojnej. Rzeczypospolita Polska po zrzuceniu ustroju i ideologii marksistowsko-leninowskiej stanęła przed trudnym problemem budowy szeroko pojętej demokracji. Już w tym okresie można zauważyć dość duże rozbicie na wiele partii, reprezentujących nawet skrajnie przeciwne poglądy. Taka sama sytuacja stworzyła się w Czecho-Słowacji gdzie doprowadziła do powstania oddzielnych państw Czech i Słowacji, Ukrainie, Białorusi, Litwie, Rosji. Trochę inna jest sytuacja w Zjednoczonych Niemczech, po połączeniu się nastąpił moment wchłonięcia przez znaczące partie Niemiec obywateli z byłej NRD, a ich programy były i są sprawdzone

-----
17. Por. Słownik języka polskiego, op.cit., s. 767.

18. Por. K. Łastawski, Uwarunkowania..., op.cit., s. 52-56.

poprzez realizowaną politykę RFN. Pewne niebezpieczeństwo dla stabilizacji dobrosąsiedzkiej może mieć rozwój skrajnych orientacji ideowych, których podłożem bardzo często są pobudki fanatyczne. Wszelkie nurty skrajne: syjonizm, antysemityzm, neofaszyzm, szowinizm czy anarchizm zawsze eksponowały silną potrzebę zmian istniejącego ładu społecznego. Pewną prawidłowość w dziejach historii można dostrzec, że popularnością coraz większą cieszą się powyższe nurty skrajne w momentach kryzysów polityczno-ekonomicznych. Bardzo często wykorzystywano je do wprowadzania radykalnych zmian przy pomocy siły. Stanowią one zawsze pewne niebezpieczeństwo pozyskania społecznego poparcia, a tym samym swoistego przesunięcia się z marginesu życia politycznego ku wpływowym działaniom politycznym.

W każdym kraju bardzo poważną rolę odgrywa życie religijne oraz z tym związana tolerancja religijna. W naszym kraju religią dominującą jest religia kościoła rzymsko-katolickiego. Stanowi ona około 87%, ale również mają swoje miejsce religie kościoła prawosławnego, protestanckiego, muzułmańskiego i żydowskiego. W państwach sąsiadujących z Rzeczypospolitą Polską występują te same religie, różnice zasadnicze polegają w religii dominującej oraz procentowym podziale wyznań. W każdym trudnym okresie polityczno-ekonomicznym państwa, kościół zawsze wyraża swoje stanowisko, w danej sytuacji. Nie jeden raz wyznanie religijne jest ponad podziały partyjne i polityczno-administracyjne państwa. Często stają się źródłem sytuacji konfliktowych, a nawet służą do podsycania i rozdrażniania antagonizmów religijnych a nawet przesądów rasowych. Dlatego też uwzględniając rozmieszczenie

grup mniejszościowych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Patrz rys.6) oraz wyznawaną wiarę religijną Polaków zamieszkujących rejony przygraniczne, trzeba dokonywać w sposób ciągły badań kształtujących się stosunków między tymi społecznościami. Dodatkowym bodźcem nagłego zwrotu w panujących stosunkach może być gwałtownie załamująca się sytuacja gospodarcza, różnice majątkowe oraz odwoływanie się do uczuć narodowościowych.

Przyczyny ideologiczne dają o sobie także znać w całym procesie kształtowania treści propagandowych, w nasileniu swego rodzaju dywersji ideologicznej, a w skrajnym przypadku podejmowania pewnych działań o charakterze krucjaty ideologicznej. Jeżeli głęboko poddamy ocenie: obszary zajmowane przez mniejszości narodowościowe (Patrz rys.6), obszary co do których występują z różnymi roszczeniami rewizjonistyczne ugrupowania (Patrz rys.7), możemy z pewnym prawdopodobieństwem określić rejony szczególnie sprzyjające rozwijaniu się różnych sytuacji konfliktowych do użycia przemocy zbrojnej włącznie w obszarach przygranicznych.

Wnioski dotyczące przyczyn doprowadzających do przygranicznego konfliktu zbrojnego

Przygraniczny konflikt zbrojny może mieć swoje miejsce w określonych warunkach społecznych. Będzie posiadał indywidualną, często bardzo odległą genezę i czynniki sprawcze. Stojące za nim siły zainteresowane w jego rozwoju będą z pełną konsekwencją dążyły do osiągnięcia zakładanego celu¹⁹. Na podstawie wydarzeń,

-----
19. Por. K. Łastawski, Uwarunkowania..., s. 52-56.

sięgając do historii, można stwierdzić, że rozwiązywanie problemów konfliktowych w obszarze przygranicznym metodami pokojowymi nie zawsze będzie możliwe. Przygraniczny konflikt zbrojny swoje źródło rozwoju będzie czerpał z przyczyn politycznych, militarnych, ekonomicznych, etnicznych, ekologicznych i ideologicznych.

Głęboka i wnikliwa analiza przedstawionych przyczyn przygranicznego konfliktu zbrojnego stwarza warunki do określenia prawdopodobnych obszarów przygranicznych, w których mogą mieć miejsce sytuacje rozwiązywania ich przy użyciu przemocy zbrojnej. Uwzględnienie wniosków przedstawionych w poszczególnych podrozdziałach daje możliwości uzyskania potwierdzenia już istniejących i wzajemnie się przenikających w powiązaniach sytuacji konfliktowych. Oczywiście nie wszystkie mają charakter ostrych napięć. Ustalenie skali tych napięć, a szczególnie punktu kulminacyjnego, gdzie zostanie przekroczona granica rozstrzygnięć metodami pokojowymi, a rozpoczną się przygotowania do użycia sił zbrojnych, stworzy warunki do pomyślnego rozwiązania sytuacji konfliktowych. Wydaje się wręcz potrzebne ustalenie wielkości obszarów przygranicznych gdzie sytuacje konfliktowe istnieją. Określenie rodzaju przygotowań w okresie pokoju do ewentualnego użycia wydzielonych sił w rejonie przygranicznego konfliktu zbrojnego. Ustalenie wielkości tych wydzielonych sił oraz sposobów działań w okresie przygotowawczym i w czasie trwania działań w rejonie przygranicznego konfliktu zbrojnego. Sprecyzowanie treści zadań dla tych wydzielonych sił, które swoim działaniem będą dążyły do osiągnięcia zakładanych celów w rozstrzygnięciu przygranicznego konfliktu.

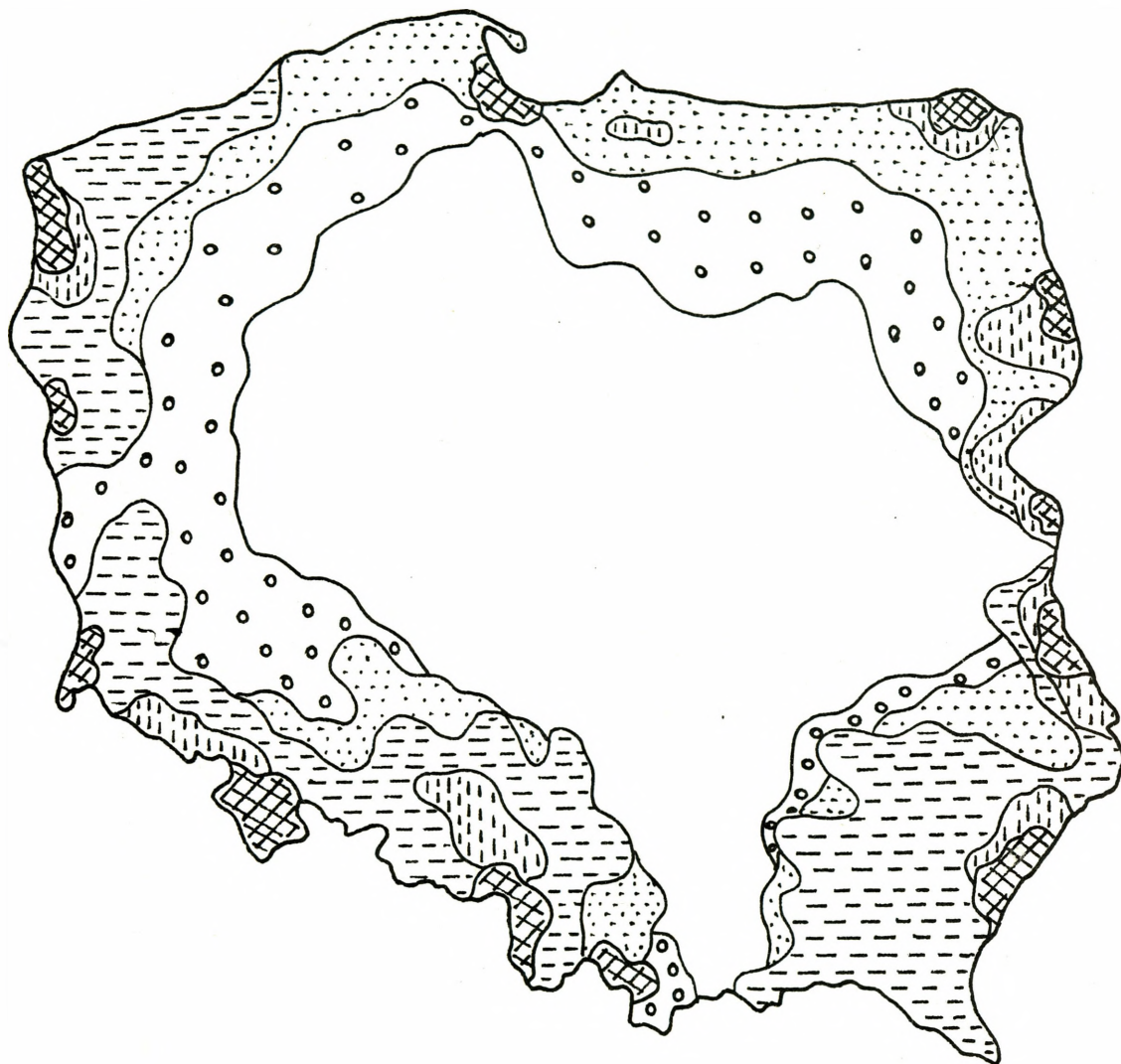
Określenie obszarów przygranicznych o największym zagrożeniu konfliktami (Patrz rys.11) umożliwia sprecyzowanie charakteru przyszłych działań w tym rejonie. Możemy na tej podstawie dokonać podziału obszarów, w których istnieje realna możliwość rozstrzygnięcia przygranicznego konfliktu metodami przy użyciu sił zbrojnych.

Do takich obszarów należy zaliczyć:

- Szczecińską aglomerację miejską;
- Rejon przemysłowy Polic;
- Kanał wodny Szczecin-Swinoujście z torem wodnym;
- Rejon Słubic i Świecia;
- Zgorzelecko-Bogatyński rejon przemysłowy;
- Kotlina Kłodzka;
- Cieszyńsko-Zebrzydowski rejon;
- Tereny Chyżne;
- Przemyski rejon przemysłowy;
- Dorohosko-Chełmski rejon;
- Terespolski rejon transportowy;
- Białostocki rejon;
- Suwalski rejon;
- Gdańska aglomeracja.

Przy tak wytypowanych obszarach prawdopodobnych konfliktów możemy dokonać pewnych uogólnień dotyczących rejonów, w których istnieje możliwość prowadzenia przygranicznych konfliktów zbrojnych. Działania takie mogą być prowadzone:

- w rejonie aglomeracji miejskiej;
- w rejonie szerokiej przeszkody wodnej;

- - Obszar możliwych konfliktów narodowościowych.
- - Obszar możliwych konfliktów z powodu roszczeń terytorialnych
- - Obszar możliwych konfliktów spowodowanych zatruciami przemysłowymi i groźbach katastrof ekologicznych
- - Obszar możliwych konfliktów na tle religijnym
- - Obszar o największym zagrożeniu konfliktami

Rys. 11. Obszary przygraniczne o największym zagrożeniu konfliktami

- w rejonie wydobywczo-przemysłowym;
- w rejonie górskim;
- w rejonie przemysłowym;
- w rejonie lesistym;
- w lesisto-jeziornym;
- w rejonie równinnym.

Określenie obszarów oraz charakteru rejonów przyszłych działań umożliwi dokonanie głębszych rozważań wymienionych kierunków pod kątem praktycznego użycia wydzielonych sił w przygranicznym konflikcie zbrojnym.

Synteza wyników badań symulacji komputerowej

Do rozwiązania problemów badawczych umożliwiających przedstawienie wyników badań w postaci określenia możliwego składu, ugrupowania, a przede wszystkim wskaźników rozmachu działań wydzielonych sił w przygranicznym konflikcie zbrojnym posłużyły opracowane warianty działań pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych poddane symulacji komputerowej w ramach programu OBRONA. Przyjęto następujące współczynniki taktyczno-operacyjne w podstawowych rodzajach działań.

Siły i środki	Warunki organizacji obrony		Bój spotkaniowy	Pościg
	Bez styczności z przeciwnikiem	W styczności z przeciwnikiem		
Piechota (ludzie)	1:2,5	1:1,5	1:5,0	1:3,0
Czołgi	1:2,0	1:1,5	1:6,0	1,3,0
Środki przeciwpancerne	1:2,0	1:1,2	1:3,5	1:3,0
Czołgi i bojowe wozy piechoty przeciwnika do czołgów i wszystkich środków przeciwpancernych własnych	1:2,5	1:1,2	1:3,5	1:3,0
Artyleria (działa)	1:2,0	1:1,0	1:5,0	1:4,0
Stosunek ogólny	1:2,0	1:1,3	1:3,5	1:3,0

Tabela nr 1. Przewaga (stosunek sił) umożliwiający wykonanie zadań w obronie.

Siły i środki	Przełamanie		Bój spotkaniowy	Pościg
	Obrony przygotowanej	Obrony nieprzygotowanej		
Piechota (ludzie)	5,0:1	4,0:1	1,5:1	1,2:1
Czołgi	6,0:1	3,5:1	1,5:1	1,3:1
Środki przeciwpancerne	3,5:1	2,5:1	1,5:1	1,2:1
Czołgi i bojowe wozy piechoty własne do czołgów i wszystkich środków przeciwpancernych przeciwnika	3,5:1	2,5:1	1,5:1	1,3:1
Artyleria (działa)	5,0:1	4,0:1	2,0:1	1,5:1
Stosunek ogólny	5,0:1	3,5:1	1,5:1	1,3:1

Tabela nr 2. Przewaga (stosunek sił) umożliwiający wykonanie zadań w natarciu¹

Uwzględniano, że stopień rozpoznania obu stron w I wariantcie jest równoważny i mieszczący się od 30-80%. Natomiast w II wariantcie stopień rozpoznania stanowił różnicę pełnego rozpoznania stron (np. 100% - pełne rozpoznanie, 40% - rozpoznanie strony przeciwnej, 100% - 40% = 60% rozpoznanie strony własnej).

W toku prowadzonych symulacji w poszczególnych wariantach działań przyjmowano wartość intensywności niszczenia przy użyciu broni konwencjonalnej w poszczególnych jej cyklach od 0,003 - 0,035. Bezpośredni wpływ na podniesienie wskaźnika wartości in-

-----
1. Autor przyjął w prowadzonej symulacji komputerowej dane opracowane w rozprawie doktorskiej "Prognozowanie skutków decyzji podejmowanych w działaniach bojowych z zastosowaniem metody modelowania symulacyjnego", M. Ratajczak, T. Mrowiec, R. Wieleba, Wyd. AON, Warszawa 1991.

tensywności niszczenia na korzyść broniących miały rzeźba i pokrycie terenu, które przyjmowano na podstawie opracowanych danych.

Lp.	Rodzaj terenu	Siły piechoty	Siły zmechaniz.	Siły pancerne	Siły kombinowane
1	Nierówny, mocno zalesiony	0,4	0,3	0,2	0,35
2	Nierówny, zmienny	0,5	0,45	0,4	0,45
3	Nierówny, odkryty	0,6	0,55	0,5	0,55
4	Pofałdowany, mocno zales.	0,6	0,6	0,6	0,6
5	Pofałdowany, zmienny	0,8	0,8	0,8	0,8
6	Pofałdowany, odkryty	1,0	1,0	1,0	1,0
7	Równinny, mocno zales.	0,7	0,7	0,7	0,7
8	Równinny zmienny	0,9	0,9	0,9	0,9
9	Równinny, odkryty	1,0	1,0	1,0	1,0
10	Piaszczysty, wydmiasty	0,3	0,4	0,6	0,4
11	Bagnisty	0,3	0,25	0,2	0,25
12	Zurbanizowany	0,7	0,7	0,7	0,7

Tabela nr 3. Główne współczynniki terenowe²

Kolejną grupę współczynników stanowiły dane dotyczące manewrowości, zaskoczenia, maskowania działań wojsk własnych i przeciwnika. Umożliwiały one przede wszystkim odwzorowanie charakteru walki zbrojnej, a ponadto urealniały rozpatrywane sytuacje w poszczególnych cyklach ich rozgrywania. Uwzględnienie ich w rozpatrywanych poszczególnych fazach działań wydzielonych sił lądowych wzbogacone wartościami współczynników dla czynników osobowościowych stanowiły zbiór czynników trudno wymiernych na

-----
2. Por. M. Ratajczak, T. Mrowiec, R. Wieleba "Prognozowanie skutków ..." op. cit., s. 133

rażenie fizyczne³. W rozpatrywanych sytuacjach przyjmowano zagregowane współczynniki o następujących wartościach:

- stan moralny - 0,34-0,85
- poziom wyszkolenia - 0,47-0,96
- doświadczenie bojowe - 0,33-0,88
- manewrowość walczących wojsk - 0,32-0,85
- zaskoczenie wojsk - 0,44-0,93
- maskowanie wojsk i działań - 0,22-0,81⁴.

Odpowiednio przyjmowane stosunki sił walczących stron, rodzaje rzeźb i pokrycia terenu na którym prowadzono działania, przyjmowane rodzaje działań, sposoby wykorzystania techniki bojowej oraz cały kompleks czynników trudno wymiernych na rażenie fizyczne stanowiły podstawowe czynniki od których zależało tempo prowadzonych działań.

Wyniki zbiorcze reprezentatywnych grup symulacji komputerowych prowadzonych w ćwiczeniach grupowych, dowódczo-sztabowych, szkieletowych, treningach sztabowych i ćwiczeniach z wojskami umożliwiły na dostrzeżenie zależności między wymaganym stosunkiem sił, oczekiwanym prawdopodobieństwem prowadzenia ataku i stopniem przygotowania obrony (tabela nr 4).

Niezależnie od rodzaju prowadzonych działań wyższy wskaźnik rozpoznania przeciwnika gwarantuje wyższe tempo i kształtuje się ono w przedziale 1,5-2,1 km/h w całej dobie walki. Przyjmowane potencjały walczących stron przy uwzględnianiu przewag tabela 1 i 2 poddawane symulacji komputerowej pozwalają na uogólnienie dotyczące nasycenia sił i środków na 1 km bieżący pasa natarcia:

Prawdopodobieństwo wykonania zadania (w %)		50	60	70	80	90
Wymagana przewaga przy stopniu przygotowania obrony	0,9	3,4	3,8	4,1	4,5	4,8
	0,8	3,3	3,6	3,9	4,3	4,6
	0,7	3,2	3,5	3,8	4,1	4,5
	0,6	3,1	3,4	3,7	4,0	4,3
	0,5	3,0	3,2	3,6	3,8	4,1
	0,4	2,8	3,1	3,4	3,7	4,0

Tabela nr 4. Zależności między wymaganym stosunkiem sił, oczekiwanym prawdopodobieństwem ataku i stopniem przygotowania obrony.

- w transporterach, BWP i czołgach od 13-16 środków;
- w ludziach 150-250 (ok. dwie kompanie zmechanizowane);
- w środkach przeciwpancernych 8-11;
- w artylerii do ognia pośredniego powyżej 100 mm 18-24.

Zapewnienie powyższego nasycenia sił i środków implikuje wnioski dotyczące możliwości prowadzenia działań przez wydzielone siły w rejonie przygranicznym o obszarze od 200-1600 km². Natomiast odległość obszaru przygranicznego od dyslokacji wojsk przewidywanych do użycia w tego rodzaju konflikcie nie powinna przekraczać czasu jej pokonania dłuższego niż dobę.

Przedstawione wyniki symulacji komputerowej, sprecyzowane wnioski stanowiły podstawy do opracowania podrozdziału 3.4.

-----

3. J. Zubek, Wpływ wybranych czynników trudno wymiernych na rażenie fizyczne, Rozprawa doktorska, Wyd. ASG WP, Warszawa 1987.
4. Autor przyjmował w prowadzonych symulacjach komputerowych opracowane wartości współczynników dla czynników osobowościowych i operacyjnych dla potrzeb modelowania walki zbrojnej na podstawie rozprawy doktorskiej J. Zubka, Wpływ wybranych ..., op. cit., s. 11-112.

